

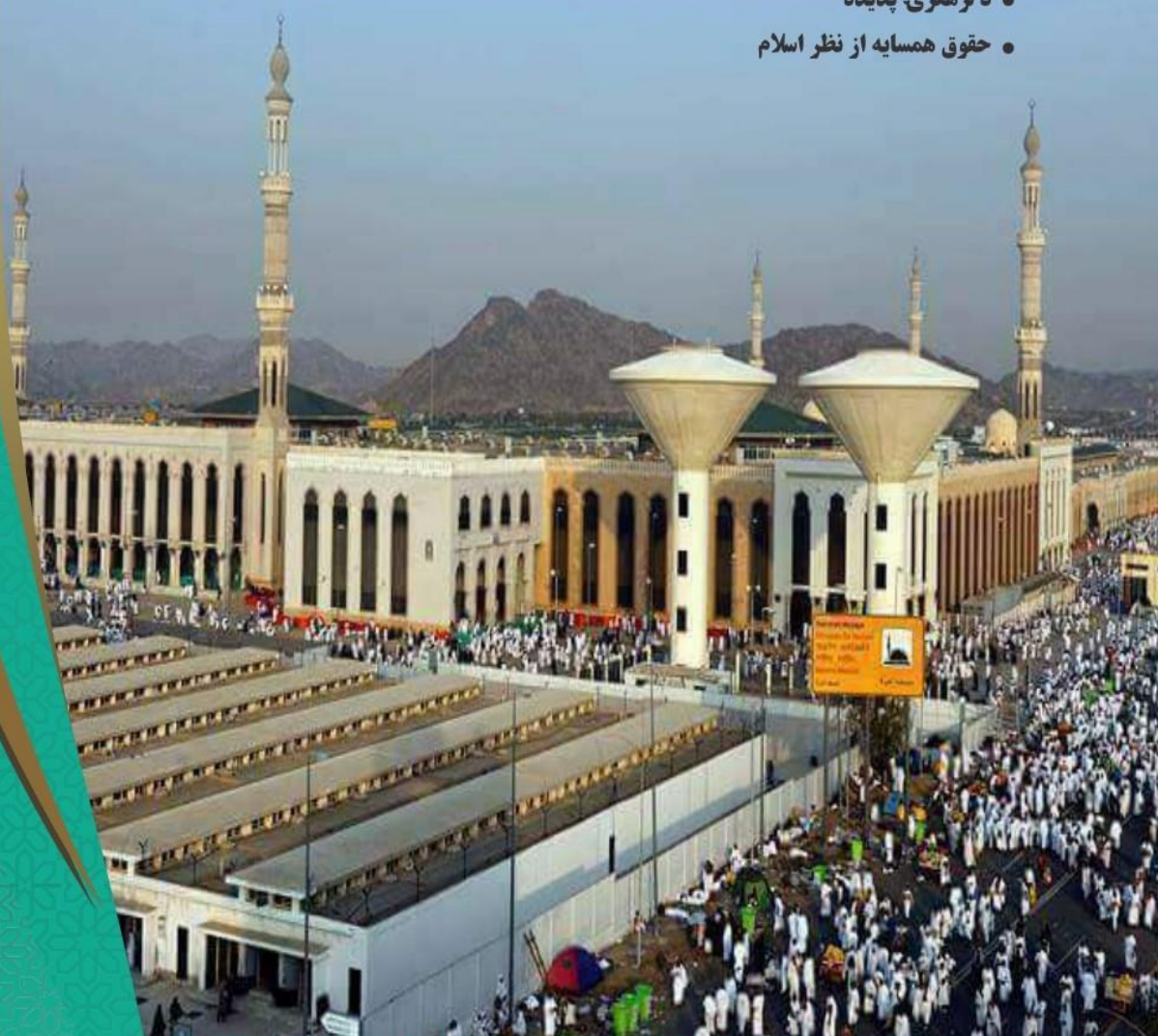
د ۱۴۴۳ هـ ق کال
د ذوالقعدة الحرام میاشت
د ۱۴۰۱ هـ ل کال
د جوزا او سرطان میاشت

پیام حق

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

در این شماره

- د سړني حج په تړاو له ملي تلويزيون سره د ارشاد، حج او...
• د کابل په نړيوال هوايي ډگر کې د حاجيانو د لومړني...
• روش پیامبر اسلام در مناسک حج
• د ترهگری پدیده
• حقوق همسایه از نظر اسلام

مسجد نمره - عرفات

﴿ حفظ اموال یتیمان ﴾

قال الله تبارك وتعالى :

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا- [اسراء- ۳۴]

و به مال یتیم، جز به بهترین شیوه نزدیک نشوید. تا آنکه به حد بلوغ و رشد برسد. (آن گاه اموالش را به او برگردانید) و به پیمان خود وفا کنید، که (در قیامت) از عهد و پیمان مورد سوال قرار می گیرید.

نکته ها :

- ۱- قرآن کریم در باره حفظ حقوق یتیم و تکفل امور یتیمان سفارش فراوان کرده است؛ چون احتمال سوء استفاده از اموال یتیمان بسیار است، هشدار می دهد که به مال یتیم، جز در مواردی که به سود او باشد، نزدیک نشوید؛ زیرا تصرف ظالمانه در اموال یتیمان، همچون خوردن آتش است.
- ۲- در این آیه مبارکه، افزون بر حفظ حقوق یتیمان، به رعایت عهد و پیمان های دینی و اجتماعی نیز سفارش شده است، زیرا وفاء به عهد، یکی از نشانه های مؤمن واقعی است.

پیام ها :

- ۱- اسلام، پشتیبان محرومان، ضعیفان و یتیمان است: (وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ)
- ۲- احترام مال یتیم به اندازه ای است که نباید به حریم آن وارد شد: (وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ)
- ۳- کودکان هم، حق مالکیت دارند: (مَالَ الْيَتِيمِ)
- ۴- ارث، یکی از اسباب مالکیت کودکان است: (مَالَ الْيَتِيمِ)
- ۵- تصرف در مال یتیم مشروط به رعایت بالاترین مصلحت و پرثمر ترین شیوه است، اگر منافع یتیم در گردش مال اوست، باید آن را به کار انداخت، نه آنکه را کد گذارد (إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ)
- ۶- واگذاری مال یتیم به او، زمانی است که به بلوغ فکری، اقتصادی و جسمی برسد: (حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ)
- ۷- به پیمان ها، هر چه باشد و با هر که باشد وفادار باشیم: (أَوْفُوا بِالْعَهْدِ)
- ۸- توجه به مسئولیت، انسان را از گناه باز می دارد: (إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا)

فهرست مطالب

صفحات	عناوین
۲	سرمقاله / د ذوالقعدې میاشت د پیام حق مجلې اداره
۴-۳	د کابل په نړیوال هوایی ډگر کې د حاجیانو د لومړني ...
۹-۵	د سړني حج په تړاو له ملي تلویزیون سره د ارشاد، حج او ...
۱۳-۱۰	احکام و آداب حج بیت الله شریف / قسمت اول استاد محمد شریف رباطی
۱۶-۱۴	احکام جنایات حج / قسمت اول شیخ فریدالله ازهری
۱۹-۱۷	آداب غذا خوردن در اسلام / قسمت دوم مجیب الرحمن "افضلی"
۲۱-۲۰	د مور او پلار د حقوقو په اړه اسلامي معلومات مولوی نصرت الله صلاح الدین
۲۴-۲۲	عمر ۷۰ الگوی بی نظیر در تطبیق عدالت / قسمت اول عبدالرحمن حازم
۲۷-۲۵	جوماتونه او ځوان کهول؛ د ... دویمه او وروستی برخه پوهنیار نجیب الله عمری
۳۰-۲۸	بررسی علل کتمان علم شرعی و ... / قسمت دوم و آخر استاد عبدالرازق "هدفمند"
۳۲-۳۱	اولاد راوړنه او په هغه کې سمون مولوی عبدالستار خادم
۳۶-۳۳	روش پیامبر اسلام در مناسک حج / قسمت اول استاد سید نصیر هاشمی
۳۹-۳۷	د موبایل گټې او ضررونه استاد حبیب الرحمن صالحی
۴۲-۴۰	نقش آب در زندگی انسان و محیط زیست منهاج الله فایق
۴۴-۴۳	د ترهگری پدیده / لومړۍ برخه عبدالواحد غرنی
۴۷-۴۵	حقوق همسایه از نظر اسلام پوهنیار امدادالله غیاثی
۵۰-۴۸	رشوت ستانی و اضرار آن از دیدگاه اسلام / قسمت سوم استاد زین العابدین کوشان
۵۳-۵۱	د حج او عمرې د مناسکو لنډه لارښوونه محمد ابراهیم همت
۵۵-۵۴	جایگاه معلول در اندیشه اسلامی مولوی جمال الدین اکیل
۵۸-۵۶	په اسلام کې د سوداګرۍ ارزښت شاه محمود درویش
۶۳-۵۹	کارکردها و گزارش ها خبرنگار مجله

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾.

دیني، علمي، تحقیقي، اجتماعي او سیاسي
مياشتنۍ خپرونه

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر

شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب
ترنظر لاندې

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت

مدیر مسئول

مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسئول

سید مسلم شاه اسدی

هیئت تحریر

۱- فضل محمد حسینی

۲- مولوی عبدالولی حقانی

۳- استاد محمد شریف رباطی

۴- ناصرالدین دریز

۵- مولوی عبدالصبور فاروق

د تاسیس کال ۱۳۷۲ هـ ق مطابق ۱۳۳۱ هـ ل

د مجلې دویمه دوره، شلم کال، درېیمه ګڼه د

۱۴۴۳ هـ ق کال د ذوالقعدة الحرام میاشت

د ۱۴۰۱ هـ ل کال د جوزا او سرطان میاشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰

وړیا وېشل کېږي

د ذوالقعدې مياشت

سرمقاله الحمد لله الذي استدار علينا الزمان بحلول شهر ذي القعدة الحرام، والصلاة والسلام الأكملان على سيد الأنام القائل: (إِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا، مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ، ثَلَاثُ مُتَوَالِيَاتٍ: ذُو الْقَعْدَةِ، وَذُو الْحِجَّةِ، وَالْمُحَرَّمُ، وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى، وَشَعْبَانَ). (متفق عليه) وصلى الله عليه على محمد و على آله و صحبه أجمعين.

أما بعد: د ذوالقعدې مياشت د دولسو اسلامي مياشتو څخه يوولسمه او د اشهر الحُرُم مياشتو څخه لومړۍ او د حج مياشتو څخه منځنۍ مياشت ده. الله (جل جلاله) فرمايي: (الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ) (البقرة: ١٩٧)

ژباړه: حج معلومې مياشتې دي. (قال البخاري: قال ابن عمر: هي شوال و ذو القعدة وعشر من ذي الحجة). امام بخاري رحمه الله وايي: ابن عمر رضي الله عنهما ويلى دي: هغه مياشتې: شوال، ذو القعدة او لس ورځې د ذوالحجې دي. په اشهرالحج کې د اسلام يو لوی او مقدس ركن، يعنې حج اداء كيږي. په ذوالقعدې مياشت کې ډېر تاريخي او اسلامي واقعات را منځته شوي، لکه: د حُدَيْبِي غزوه په شپږم هجري کال کې، عمرة القضاء په اووم هجري کال کې، د آنحضرت صلى الله عليه وسلم خروج او روانيدل د حجة الوداع د اداء کولو په هوډ په لسم هجري کال کې او د رسول اکرم صلى الله عليه وسلم د عمرو اداء کول پرته د يوې عمرې څخه هم په دې مبارکه مياشت کې تر سره شوي دي. لکه انس رضي الله تعالى عنه چې فرمايي:

(اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعَ عُمَرٍ، كُلُّهُنَّ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، إِلَّا الَّتِي كَانَتْ مَعَ حَجَّتِهِ: عُمَرَةٌ مِنَ الْحُدَيْبِيَّةِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمَرَةٌ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمَرَةٌ مِنَ الْجَعْرَانَةِ، حَيْثُ قَسَمَ غَنَائِمَ حُنَيْنٍ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمَرَةٌ مَعَ حَجَّتِهِ). (متفق عليه)

يعنې: رسول الله صلى الله عليه وسلم څلور عمرې ادا کړې دي ټولې په ذوالقعدې کې دي، مگر هغه عمره چې د حج سره يې ادا کړې وه، هغه عمره چې د حُدَيْبِي څخه وه په شپږم هجري قمری کال په ذوالقعدې کې وه، هغه عمره چې بيا په راتلونکي اووم هـ. ق کال کې اداء شوې هم په ذوالقعدة کې وه، هغه عمره چې د جَعْرَانِي څخه وه کوم وخت يې چې د حُنَيْن غنيمتونه ويشل هم په ذوالقعدة کې وه او بله هغه عمره وه چې د حج سره يې اداء کړې وه. چې هغه په ذوالحجې مياشت کې اداء شوې ده. داسې نور هم ډېر شانداره وقائع په دې مبارکه مياشت کې تر سره شوي دي.

نو نيکمرغه او با سعاده دي هغه ضيوف الرحمن چې په دې مبارکه مياشت کې خپل کور، اهل، ميرمنې، اولاد، دندې، شتمنۍ، وطن او آن تردې چې خپلې گنډل شوې جامې د خپل رب جل جلاله او د رسول اکرم صلى الله عليه وسلم د حکم سره سم ترک کوي او د حاجيانو له کاروانونو او قافلو سره مل د ابراهيم عليه الصلاة والسلام اعلان ته ليک وایي او د احرام دوه کفن ورته، څادرې اغوندي او د حج په دې مبارک سفر مشرف کېږي.

بناءً: اړینه ده چې حاجيان د روانيدو څخه مخکې د حج د احکامو او مناسکو او ددې مبارک سفر د ټولو آدابو رعايت وکړي، لکه حج په اخلاص او د هر ډول ریا او سمعت څخه خالي اداء کول، د قرض او پور اداء کول او يا په هغه سره وصيت کول، د اهل الخير او نيکانو څخه دعا غوښتل، د وړاندينيو گناهونو څخه په اخلاص سره د الله جل جلاله نه بښنه او مغفرت غوښتل، د حال مال څخه د حج اداء کول، اهل او عيال ته نفقه پريښودل، ددې سفر په اړه د والدينو او نورو حقدارانو رضا حاصلول، خپل اهل او ټولو اقاربو څخه بښنه غوښتل او هغو سره په مخه ښه ويل، دوه رکعت لمونځ اداء کول، د سفر دعا ويل او داسې نور... (الفتاوى الهندية).

هراfgان وگړی مسؤوليت لري چې د خپلو هيوادوالو د سولې، امنيت، نيکمرغۍ او خوښۍ راوستو کې د خپلې وسې په کچه رول ولوبوي او د حج په دغه مبارک سفر کې په خپلو نيکو دعاگانو کې زموږ گران هيواد او اسلامي امارت هير نه کړي تر څو مو په وطن کې دائمي امنيت او شرعي نظام برقرار وي او د ټولو اغيارو د سيميزو او نړيوالو هيوادونو د استخباراتي شبکو د فساد او د خوارجو، يهوديانو، مسيحيانو، کافرانو او د دوی د اجنتانو د ظلم او تيري څخه مو هيواد محفوظ او مأمون وساتل شي.

د پيام حق مجلې اداره

د کابل په نړيوال هوايي ډگر کې د حاجيانو د لومړني پرواز د پيل غونډه

د رئيس الوزراء د مرستيالانو او د ارشاد، حج او اوقافو وزير ويناوې

یکشنبه د ۱۴۴۳ هـ ق کال د ذوالقعدې ۱۳ مه او د ۱۴۰۱ هـ ش کال د جوزا ۲۲ مه

د هېواد د مرکزي زون د حاجيانو د لومړني الوتنې د پيل غونډه د کابل نړيوال هوايي ډگر د بهرني ترمينل په تالار کې جوړه شوه، په همدې تړاو جوړه شوې غونډه کې د رياست الوزراء اداري مرستيال مولوي عبدالسلام حنفي، د رياست الوزراء سياسي مرستيال مولوي عبدالکبير، د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب، د آريانا افغان هوايي شرکت عمومي رئيس مولوي رحمت الله آغا او د کابل نړيوال ډگر عمومي رئيس مولوي عبدالهادي ويناوې وکړې.

ښاغلي مولوي عبدالسلام حنفي په غونډه کې د حج ملي پروسې په اړه وويل: چې د افغانستان اسلامي امارت مشران په ځانگړې توگه د ارشاد، حج او اوقافو وزارت چارواکي په دې وتوانېدل چې په ډېر کم وخت کې په برياليتوب سره دغه پروسه پيل کړي او ان شاء الله اميد لرم چې ټوله پروسه به کاميابه وي او پايلې به يې هم مثبتې وي. ورپسې د رياست الوزراء سياسي مرستيال مولوي عبدالکبير خبرې وکړې او حاجيانو ته يې د دعاء په کولو سره زياته کړه: مونږ د اسلامي نظام د ټينگښت لپاره راپورته شوي يو او اوس تاسو حاجيان په دواړو سپېڅلو ځايونو (حرمينو شريفينو) کې ددې نظام د ټينگښت او لا پياوړتيا لپاره دعاوې وکړئ.

بيا د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب خپله عالمانه وينا حاضرينو ته واوروله او حاجيانو ته يې په زړه پورې لارښوونې وکړې، چې دده وينا دلته نشر ته سپارو.

نحمده ونصلي على رسوله الكريم اما بعد! فأعوذ بالله من الشيطان الرجيم، بسم الله الرحمن الرحيم
[... فَمَنْ قَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَقْتٍ وَلَا فَسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ] صَدَقَ اللَّهُ مَوْلَانَا الْعَظِيمُ

درنو، قدرمنو، محترمو او معززو حاضرينو، د اسلامي امارت مشرانو او مسئولينو او حج ته تلونکو حاجيانو مبارکانو تاسو ټولو ته! السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

قدرمنو! زه به حاجيانو صاحبانو ته يو څو خبرې وکړم، محترمو حاجيانو! تاسو ډير خوشبخته او نيکبخته ياست چې نن تاسو حرمينو شريفينو ته د تللو آمادگي نيولې ده او که د الله جل جلاله خوښه وه تاسو به په نږدې وخت کې د حرمينو شريفينو په زيارت او سعادت باندې مشرف شئ.

ورونو!

د اسلام بناء په پنځو غټو ستونزو باندې استواره ده، مونږ او تاسو، خواص او عوام ټول وايو چې د اسلام پنځه ښاگانې دي (پنج بناء اسلام) په پنځو ښاگانو کې اوله بناء کلمه طيبه ده، لا اِلهَ الا الله محمد رسول الله، دويمه بناء لمونځ ده، په شپه او ورځ کې پنځه وخته لمونځونه فرض دي، درېيمه بناء روژه ده، په ټول کال دولس مياشتو کې يوه

مياشت روژه فرض ده، څلورمه بناء زکات ده، په مالک د نصاب باندې د کال په تيرېدو سره زکات فرض کيږي او پنځمه بناء حج د بيت الله ده، نو اوس به د حج په کولو سره ستاسو د مسلماني هغه بناء او آبادي مکمله شي، دا يو لوی سعادت دی، اول تاسو ته، بيا ستاسو کورنۍ ته او بيا مونږ ټولو ته مبارکۍ وايو.

محترمو!

څه موده وړاندې دا خطر ؤ چې د دنيا د دسيسو په نتيجه کې چې مختلفې بهانې يې رامخته کولې زمونږ د دين او د اسلام اساسات او سنتې را ونړوي نو مسلمانان ددې تشويش سره مخ وو چې کيدای شي په مختلفو بهانو باندې حج د بيت الله شريف بيخي له منځه يووړل شي، نو زمونږ او ستاسو دغه پنځه بناگانې به په څلورو باندې بدلې شوې وای. خو الحمدلله چې د کفارو، منافقينو او د اسلام د بدخواهانو دسيسې شنلې شوې، اوس مونږ مسلمانان د الله په فضل په دنيا کې د اسلام د پنځو بناگانو لاندې ژوند کوو او دا ډير د شکر ځای دی، زه ملگرو ته وایم ځينې خلک به وايي چې مونږ به سړکال حج ته لاړ شو او که به لاړ نه شو، زه هغوی ته وایم که څوک لاړل هغوی لپاره هم خوشحالي ده او که څوک سړکال پاتې شول هغو لپاره هم خوشحالي ده ځکه زمونږ د ټولو دغه يوه خوشحالي بس ده چې الحمدلله حج له دنيا نه بيخي ختم نه کړی شو او دښمن په دې ونه توانېد چې زمونږ د اسلام يوه ستن ونړوي او بيا يوه د بلې پسې د اسلام نورې سنتې ونړوي او خدای مکړه بالاخره دا آبادي رانسکوره شي، نو مونږ ټول خوشحال يو که څوک حج ته روان دي او که پاتې دي.

عزتمندو!

ستاسو وخت هم مختصر دی؛ خو يو عرض دا درته کوم دادی علماء ناست دي د دين يوه مسئله ده هغه دا څوک چې کوم کار کوي د هغه کار پوهه او زده کړه ورباندې فرض ده، معنی دا څوک چې هرکار کوي مخکې له مخکې بايد په هغه کار او هغه عمل باندې پوهېدلی وي، ولې چې په هرکار کې خطاء واقع کېدلی شي او په هرکار کې حلال او حرام، جايز او ناجايز شته، يو له هغو کارونو نه حج ده، ددې زده کړه په حاجيانو باندې لازم او ضروري ده، په حج کې فريض دي، واجبات دي، سُنن دي، مستحبات دي، د حج مفسدات دي، د حج مکروهات دي او داچې څنگه په حاجي باندې دم لازميږي او څنگه به بيا دم اداء کوي او داسې نور ډېر مسائل دي، نو ددې لپاره تاسو کافي وخت لرئ مونږ تاسو ته د حج د تعليم او تدريس سلسله شروع کړې وه آينده به هم زمونږ تعليم جاري وي او مونږ تاسو سره معلمين ليرو، ياد لرئ چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لخوا د هرو پنځه څلوېښت (۴۵) حاجيانو لپاره يو معلم مقرر او مؤظف دی، تاسو کولی شئ شپه وي او که ورځ وي په هر حالت کې به هلته تاسو سره معلمين موجود وي هغوی ته مراجعه کوئ او د حج مسائل ترې زده کوئ، مونږ ستاسو په خدمت کې يو تاسو ضيوف الرحمن ياست، مونږ په دې فخر کوو چې ستاسو خدمت وکړو.

ښه سفر ولرئ الله مو حج مبرور په نصيب کړه، الله مو د هغه حالت سره بېرته راوله لکه رسول الله صلى الله عليه وسلم چې فرمايلي دي څوک چې حج ته لاړ شي، سم حج وکړي او حج يې قبول شي داسې دی لکه نوی چې د مور نه تولد شوی وي، الله مو دغسې پاک له گناهونو راوله.

هلته به تاسو د افغانستان ښه پيغام د نړۍ نورو حاجيانو ته رسوئ او داسې رويه به اختياروئ چې سل په سلو کې اسلامي وي، طوافونه به ډېر، ډېر کوئ، تلاوت به کوئ، د الله جل جلاله ذکر به کوئ دعاگانې به کوئ او په گران پيغمبر حضرت محمد صلى الله عليه وسلم باندې به زيات، زيات درودونه وايست او اخري خبره داده چې زمونږ له طرفه آقاي نامدار حضرت محمد مصطفی صلى الله عليه وسلم ته ډير، ډير سلامونه پيش کړئ، ښه سفر درته غواړو او الوداع درته وايو.

والسّلام عليكم ورحمة الله وبرکاته

د سړني حج په تړاو له ملي تلويزيون سره

د ارشاد، حج او اوقافو د وزير مرکه

سه شنبه، د ۱۴۴۳ هـ ق کال د ذوالقعدې ۱۵مه او د ۱۴۰۱ هـ ش کال د جوزا ۱۴مه

له اوږده ځنډ وروسته يوځل بيا د حج مراسم پيل شوي چې له افغانستانه هم د حاجيانو د انتقال پروسه دوه ورځي وړاندې پيل شوې ده.

راځئ نن په دې خبر شو چې اسلامي امارت د افغان حاجيانو لپاره کوم امکانات او کومې آسانتياوې برابرې کړې دي. سلامونه وخت مو په خبر!

زه حبيب الرحمن ساپي يم، په نننۍ خپرونه کې راسره د ارشاد، حج او اوقافو سرپرست وزير ښاغلی شيخ الحديث دکتور نورمحمد ثاقب ميلمه دی.

سوال: ښاغلی وزير صاحب! ستړي مشي او مننه چې زمونږ بلنه مو ومنله.

ځواب: خير يوسئ تاسې ستړي مه شئ الله مو کامياب لره،

سوال: راځئ خپرونه له دې راپيل کړو د يو سياسي بدلون ترڅنگ له څو کلن ځنډ وروسته مو دا پروسه څه ډول ترتيب کړله، تر څو حاجيان د حج د فريضې د اداء کولو په خاطر په منظم ډول لاړ شي؟

ځواب: بسم الله الرحمن الرحيم، محترمه! ستاسو د دې پوښتنې په ځواب کې به داسې ووايم چې په افغانستان باندې يو لوی ناورين تير شو، د شلو کلونو په دوران کې افغانستان اشغال و، ولس او ملت ډير کړاونه وليدل، نو د حج په پروسه کې به هم ډيرې ستونزې وي. په دې وجه چې تېر نظام (په اصطلاح حکومت) د ولس نماينده حکومت نه ؤ، هغه د اشغال د سيوري لاندې يو نظام و، هغوی اسلامي ارزښتونو ته لکه حج او نورو عباداتو ته چندان اهميت او ارزښت نه ورکاوو، نو ضرور به مشکلات وو بيا د دې ترڅنگ يوه بله پدیده هم راڅرگنده شوه چې هغه د کرونا د وباء په شکل کې وه، د دغې کرونا له وجې هم دوه کاله مسلسل حج معطل شو، نه تنها د افغانستان په سطحه بلکې د ټولې نړۍ په سطحه، لږو محدودو کسانو به حج کاوو هغوی به هم د سعودي خپل اوسیدونکي وو، له نورو هیوادونو نه، به حاجيان نه تلل، يو لوی تشویش موجود ؤ، سړ کال بيا دا پروسه د سعودي چارواکو لخوا په ډير ځنډ سره اعلان شوه، نو مونږ او زمونږ ولس سره دا تشویش موجود ؤ چې ممکن سړ کال بيا دا پروسه د تعطل ښکار شي او حج ونه شي.

سوال: هو ويره دا وه، چې سياسي بدلون هم راغلی دی او دغه اعلان هم سعودي عربستان وروسته وکړ؟

ځواب: هو اعلان هم وروسته وشو ځکه کوم ابتدايي ترتيبات به چې د حج لپاره نيول کيدل هغه به تقريباً پنځه يا شپږ مياشتې مخکې نيول کيدل، هغه اعلانات، ترتيبات، رابطې او خپرونې چې د حج په مورد کې بايد وړاندې ترسره شوي وای او خلک مطمئن شوي وای ترډيره وخته بيخې د سکوت او سقوط په حالت کې وو، ډير وروسته د سعودي حکومت د وزارت الحج والعمرة لخوا اعلان وشو چې د ټولې نړۍ څخه به سړ کال يو ميليون کسان د حج لپاره راځي او دا اعلان هم داسې مبهم و چې يو ميليون کسان به حج ته ځي نو د کومو ملکونو، څوک او د کومو شرايطو لاندې، مونږ منتظر وو، بيا د روژې په دې مايني حصه کې مونږ ته اطلاع راغله چې د افغانستان لپاره هم سهم معين شوی دی، چې سړکال به له افغانستان نه ديارلس زره، پنځه سوه او دوه اتيا (۱۳۵۸۲) حاجيان حج ته ځي، له دې بعد مونږ په کار شروع وکړه، په ډير لنډ وخت کې مونږ الحمدلله په دې وتوانېدلو چې کوم کار به

مخکې په اتو، نهو میاشتو کې کیده مونږ په دا تیره یوه، یوه نیمه میاشت کې کړی، دا مونږ د الله جل جلاله یو خصوصي نصرت بولو، لکه الله جل جلاله چې په خپل نصرت سره له اشغال نه، فسادونو نه او کړاونو نه خلاص کړو، په دې کې یې هم خپل نصرت راسره وکړ چې الحمدلله دا پروسه په ډیرو کمو امکاناتو او په ډیر لنډ او تنگ وخت کې پرمخ لاړه او کامیابه شوه، اوس زمونږ پروازونه شروع دي، درې پروازونه شوي دي یو په اوله ورځ او دوه په دویمه ورځ یعنی پرون شوي دي او دوه پروازونه نن لرو، یو پرواز به ان شاءالله په یو بجه او شل دقیقې د ورځې وي او بل به بیا د شپې دولس بجې وي.

سوال: وزیر صاحب! دغه د سهم مسئله که لږ نوره هم واضحه کړو دغه سهم چې تاسې مخکې یادونه وکړه، چې یو میلیون کسان سعودي عربستان تعیین کړل دوی به سړکال حج ته راځي دغه سهم بیا افغانستان ته څه ډول ورکړی شو، نظر په نفوسو یا کوم نور معیارونو باندې ورکړی شوی؟

ځواب: هو د ټولې نړۍ هېوادونو ته چې د دوی څومره نفوس دي او د دوی څومره سابقه سهمونه وو، لکه داسې به یې مقایسه کړو، چې مخکې به له نړۍ نه دوه نیم میلیون کسان حج ته تلل اوس یو میلیون شول، یو میلیون به په ټولو هېوادونو د نفوسو په تناسب تقسیمېږي، د نورو هېوادونو فیصدي هم راتپته شوه او زمونږ د افغانستان سهم به مخکې دېرش زره یا څه د پاسه دېرش زره وو، اوس هغه له نیم نه هم راکم شوی یعنی سړکال (۱۳۵۸۲) تنه شوی دی.

سوال: نو د راتلونکي لپاره ستاسې څه پلان ده چې دا د حاجیانو شمیر زیات شي، سړکال دیارلس زره دی چې کال ته دېرش زرو ته ورسېږي او همداسې پسې زیات شي؟

ځواب: خامخا! مونږ سړکال هم دا تصمیم درلود چې که چیرې د حج پروسه په عادي ډول شروع شي مونږ به په هغه دېرش زره تنو باندې اکتفاء نه کوو، دېرش زره خو د افغانستان د پخواني احصائي په بنیاد دي، اوس خو د افغانستان نفوس ډیر زیات شوی دی د افغانستان آبادي زیاته شوي ده مونږ به په آینده کې ان شاءالله د (۴۰) زرو څخه تر (۴۵) زرو، آن تر پنځوس زرو تنو پورې د سهم غوښته وکړو.

سوال: دا خبرې ورسره شوي دي او که د راتلونکي لپاره چې دوی د حاجیانو د ورتګ اعلان کوي، د هغې نه وروسته به ورسره کېږي؟

ځواب: سړکال خو هر څه چې وو هغه وشو دا خو موجوده سهم دی، آینده کې به مونږ ان شاءالله د سر نه په دې باندې کار کوو، له دوی سره به رابطې او په دې اړه د لیدلو کوشش کوو.

سوال: وزیر صاحب! دغه د ثبت نام پروسه څه ډول وه، د پخوانیو کسانو ثبت نام هم پاتې ؤ او که ټول ثبت نام نوی شوی دی، دغه کسان چې سړکال حج ته ځي دا ټول نوي کسان دي او که له پخوا نه هم پاتې کسان وو؟

ځواب: ثبت نام خو مونږ له سابق څخه درلود، شپږ اتیا (۸۶) زره کسان سابقه ثبت نام وو، مونږ سړکال غوښتل هغه د ثبت نام خلک ولېږو چې د پخوا نه یې یو قسط پیسې هم تحویل کړې دي ځینو پنځه سوه (۵۰۰) ډالر تحویل کړي او ځینو زر (۱۰۰۰) ډالر؛ خو په تیرو شلو کلونو کې زمونږ زیات هېوادوال له حج نه محروم وو، ستونزې یې لرلې او مجاهدین وو، مجاهدین خو ډیر مستحق دي چې اوس په حج او د حرمینو شریفینو په زیارت او سعادت فائز وگرځي، نو دوی ته مو هم سهم ورکړ، حاجیانو کې اکثریت هغه مخکني ثبت نام شوي خلک دي او یو تعداد په کې مجاهدین او نوي شامل شوي کسان هم دي.

سوال: وزیر صاحب! مخکې به دغه د حاجیانو پیسې کمې وې، اوسنیو شرایطو یا اوسنیو قیمتونو ته په پام دا پیسې په کوم اساس زیاتې شوي، هلته ورته امکانات زیات برابر شول او که نور څه مو ورته په نظر کې نیولي، پیسې ولې زیاتې شوې؟

ځواب: د پیسود زیاتوالي ډیر وجوهات او عوامل دي، یو خو دا ده چې په سعودي کې هغه کومه مؤسسه چې حاجیانو ته خدمات عرضه کوي هغې ته د جنوب آسیا مؤسسه وایي هغوي یو دم په خپلو کرایو او نرخونو کې زیاتوالی راوستی چې د سابق په هغې باندې څه دپاسه اته سوه (۸۰۰) ډالر زیاتوالی راغلی، بله داده چې پخوا به وېزه وړیا وه د ویزې قیمت به نه ؤ اوس د سعودي حکومت د ویزې قیمت مقرر کړی، یوه وېزه په (۳۰۰) ریاله ده، بله داده چې قیمتونه لوړ شوي دي، تیل قیمتته شوي، خوراکي مواد قیمتته شوي، هلته د عمارو او سکن کرایې

زیاتې شوي دي او داسې نور، دغه ټول د حاجیانو په مصارفو باندې زیاتوالی راوړي، بیا هم مونږ کوشش کړی دی چې د حاجیانو مصارفاتي چارې راتیټ کړو، که تاسې نظر وکړئ د ګاونډي ملکونو په نسبت زموږ د حاجیانو مصرف کم دی.

سوال: دغه قیمت چې سعودي لږولې دا په نړیواله کچه ټولو لپاره معیار دی او کنه فقط د افغانانو لپاره دی؟

ځواب: هو! د ټولو لپاره دی، بلکې مونږ خو د سعودي له حکومته او د هغه قرارداديانو څخه چې مونږ سره یې قراردادونه کړي دي بالخصوص هغه د جنوب آسیا مؤسسې څخه مننه کوو ځکه دوی مونږ سره مراعاتونه کړي او دا یې ویلي دي چې د نړۍ په سطحه دا مراعات مونږ چاسره نه دی کړی، تاسې سره مو وکړ او تاسې مستحق بولو او دا یوازې د سړکال لپاره دي.

سوال: پیسې یې کمې کړي؟

ځواب: هو یو څه پیسې یې کمې کړي نسبت نورو ملکونو ته.

سوال: هلته یې امکانات بیا څه ډول دي؟

ځواب: هلته یې امکانات او ترتیبات ډیر فوق العاده دي، مونږ یو نوی ټیم د هیئت سکن په نوم لیږلی ده، په دوی کې زموږ د ارشاد، حج او اوقافو وزارت هیئت او د نورو وزارتونو او ارګانونو استازي شامل دي، مسئولیت یې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت له یو رئیس سره دی، هلته دوی ډیر ښه ځایونه نیولي، نږدې عمارې دي او مرکزي ساحې دي، ډیر مجهز او مکيف دي او په عین حال کې د نرخ او کرایې په حساب ښې دي، مونږ دا ویلي شو هلته چې کومو ګاونډیو ملکونو او یا نورو هیوادونو په کوم نرخ عمارې نیولې دي زموږ عمارې ورځنې ښې او ارزانه دي، اوس چې په دغو درې پروازونو کې زموږ کوم د بعثې اعضاء او معلمین لارل، هغوی هغه عمارې له نږدې وکتلې مونږ ته یې اطمینان راکړ چې ډیر مناسب او بهترین ځایونه نیول شوي دي.

سوال: دغه خبرې چې تاسې وکړلې چې هلته امکانات ورته برابر شوي عمارې ورته مناسبې او نږدې نیول شوي، دغه مسایل به تیرو حکومتې چارواکو هم کولې چې هلته مو ورته امکانات برابر کړي، تاسې اوس څومره ډاډ ورکولی شئ چې دغسې په واقعی معنی امکانات برابر دي؟

ځواب: اوس خو الحمد لله اسلامي نظام او اسلامي امارت راغلی زموږ قربانۍ د دې لپاره وې چې مونږ د الله جل جلاله د دین او د خپل ولس خدمت وکړو، دا زموږ د ولس خدمت دی چې د حاجیانو خدمت وشي او دغه د حج فریضه په ښه توګه ترسره او عملي شي، مونږ چې کوم ملګري علمای او د سکن هیئت لیږلي زموږ په هغوی باندې اعتماد دی، هغوی دینداره خلک دي، علماء دي، مجاهدین دي هغوی هیڅکله خدای مکړه داسې کار نه کوي، چې د ولس او هېواد په ضرر او یا د ارشاد، حج او اوقافو وزارت په بدنامۍ تمام شي، مونږ د خپلې بنده ګۍ تروسه کوشش کړی، نور د الله جل جلاله مرسته او توفیق غواړو چې ټول انتظامات په سمه توګه ترسره شي.

سوال: ښاغلی وزیر! یوه مسئله بله هم ده، دغه د لیرد پروسه ځنډنۍ شوه مخکې تاسې یادونه وکړه چې اعلان هم په ځنډ وشو، آیا حاجي صاحبان به هلته په وخت د حج فریضې د اداء کولو لپاره ورسیري؟

ځواب: بلې د حج د پروسې شروع ځنډنۍ وه ما تاسې ته عرض وکړ چې د سعودي لخوا په نړیواله کچه سړکال دغه انتظامات ناوخته شروع شول؛ خو کله چې مونږ اعلانات واورېدل او پوه شوو چې سړکال حج کیږي نو مونږ له هغه وخته شپه او ورځ کار شروع کړی دی او د پروازونو کوم مهال ویش او تقسیم الأوقات چې د آریانا افغان هوایي شرکت او کام ایر هوایي شرکت له سعودي سره جوړ کړی و د هغې تقسیم الأوقات او سکيجول مطابق مونږ پروازونه شروع کړي دي، نو داسې وېله چې د انتقال پروسه ځنډیدلې نه ده بلکې په خپل وخت شروع شوې ده او دا چې څنګه به ترسره کیږي آیا حاجیان به په پوره توګه انتقال شي او پر وخت به ورسیري الحمدلله مونږ باوري او مطمئن یو، د سعودي حکومت لخوا دا ویل شوي دي چې د شلو ورځو په جریان کې به تاسې دغه حاجیان را انتقالوئ یعنی د شلو ورځو نه مخکې یې مه رارسوئ، هلته به شاید هغوی په میدانونو کې د پروازونو لپاره د تقسیم الأوقات او آمادګۍ څه ترتیبات او ضوابط لري هغه خو نو هغوی ته ښه ورمعلومیږي، مونږ ان شاء الله تعالی دا هم کولی شو چې د شلو ورځو پوره کېدو نه مخکې ټول حاجیان انتقال کړو اما د شلو ورځو په دوران کې خو مو د انتقال لپاره تقسیم الأوقات جوړکړی او آمادګي مونیولې ده، هره ورځ دوه دوه او کله درې او څلور پروازونه کیږي.

سوال: دغه د ليرد په پروسه کې مو د هوايي شرکتونو سره قرارداد په کوم معيار کړی، دوی تاسي ته د حاجي صاحبانو لپاره تخفيف درکړی دی؟

ځواب: هو! د آريانا افغان هوايي شرکت او د کام ایر هوايي شرکت دواړو سره مونږ له وړاندې نه مذاکرې او مجلسونه لرل بيا په اخر کې په دې نتيجه ورسيدو چې دوی دواړو سره مو په مناصفه باندې قرارداد وکړ، نيم حاجيان به آريانا افغان هوايي شرکت انتقالوي او نيم به کام ایر هوايي شرکت انتقالوي، البته دوی به په خپل منځ کې هم يو د بل سره تعاون کوي د دې لپاره چې که چيرته څه ستونزه وي په ايرلینونو کې بيا به دوی داسي نه کوي چې خدای مکره زمونږ حاجيان پاتې شي، دا تعهد مو دوی نه اخيستی دی او نور گڼ شرايط زمونږ او د دوی تر مابين موجود دي چې د کاغذ پر مخ ليکل شوي او امضاء شوي دي.

سوال: د دواړو شرکتونو لپاره يو قسم شرايط دي؟

ځواب: هو يو قسم شرايط دي تفاوت پکې نه شته، البته دا مو سره ويلي دي چې په دې شرايطو او تعهداتو باندې به وفاء کوو، دوی به ان شاءالله تعالیٰ ښه خدمات عرضه کوي او حاجيانو ته به ښه سهولتونه برابرې او زمونږ مربوط چې کوم شرايط دي او پر مونږ چې کومه ذمه واري ده هغه به مونږ ترسره کوو ان شاءالله تعالیٰ.

سوال: وزير صاحب! په تير کې هم د حاجي صاحبانو د انتقال پروسه د دغو دواړو شرکتونو په غاړه وه، چې تقريباً هم دوی به حاجي صاحبان انتقالول، دغه خدمات چې دوی يې يادونه کوي دوی به په غاړه اخيستل او دوی به ويل چې په وخت به يې ترسره کوو مگر هغه شان په وخت به نه ترسره کيدل او د حاجي صاحبانو په وخت کې به هم تغيير راته، هغسې خدمات چې بايد ترسره کړي يې وای نه يې ترسره کول اوس څومره ډاډ شته دی چې دوی به دغه کار وکړي؟

ځواب: په هغه وخت کې خو نظام بل نظام و د هغه په رأس کې داسي خلک وو چې هغوي ممکن د دې پروسې سره په اخلاص برخورد نه کاوو، نو دغه آريانا افغان هوايي شرکت او کام ایر هوايي شرکت به هم شايد د چارواکو رويې ته په کتلو ښه همکاري او ډير اخلاص نه وي کړی - والله اعلم - هغه وخت خو مونږ نه وو، چې عوامل او اسباب به يې څه وو؟! اوس خو الحمدلله نظام نوی او اسلامي دی، مونږ ټول سره وروڼه يو او د يو اسلامي نظام د چتر لاندې سره ژوند کوو، نو ټول به اخلاص کوو.

سوال: مسئله بيا هم حکومت او د حکومت څار ته متوجي کيږي؟

ځواب: بلې رهبرۍ ته خبره راجع کيږي، مونږ چې په کومو خبرو د آريانا افغان هوايي شرکت او کام ایر هوايي شرکت سره تعهد کړی دی په هغو ولاړ يو او په دوی هم مونږ باور لرو چې ودريري به ورباندې او هيڅ خنډ او مشکل به نه واقع کيږي د الله په فضل سره، مونږ ډاډمن يو مطمئن يو.

سوال: د ولايتونو حاجي صاحبان به له ولايتونو انتقاليري او که له هغو زونونو به انتقال کيږي چې کوم زون ته نږدې وي او هلته به رازي؟

ځواب: هو! مونږ څلورو ځايونو نه انتقالات لرو چې هغه څلور زونونه بلل کيږي يو د مرکز زون ده کابل او نور مربوط ولايات، بل د کندهار زون ده، بل د هرات زون ده او بل د مزار شريف زون ده. اوس زمونږ ابتدايي پروازونه له کابل نه شروع دي، د دغې مرکزي زون مربوط ډير ولايات دی، بيا به ان شاءالله تعالیٰ د تقسيم الاوقات مطابق د کندهار، هرات او مزار شريف نه پروازونه کيږي.

سوال: اوس يوازي له کابل نه پروازونه کيږي؟

ځواب: بلې! اوس يوازې له کابل نه کيږي بيا په راتلونکو ورځو کې به تقسيم الاوقات ته گورو، نو داسي هم کيدای شي چې د ورځې دوه پروازونه يو له کابل نه وي بل له مزار نه، يو له کابل نه وي بل له هرات نه؛ همداسې له کندهار نه، يا دوه د بل زون نه وي، هغه تقسيم الاوقات تيار جوړ دی.

سوال: په ولايتونو کې مو نظارت او څار ترې شته؟

ځواب: مکمل، الحمدلله! هلته په ولاياتو کې زمونږ د ارشاد، حج او اوقافو وزارت مسئولين او رئيسان دي هغوی سره پوره عمله او کارمندان موجود دي ښه ورته متوجه دي او له دې ځای نه مونږ ورسره په رابطه کې يو، مونږ ښه پوره انتظامات کړي دي الحمدلله، کمېټې مو جوړې کړي دي، مونږ درويشت (۲۳) کمېټې لرو په مرکز کې چې

یوه کمېټه مستقلة د ولایتونو سره د ارتباط لپاره ده، له ولایاتو څخه په مسلسل توګه پاسپورټونه راځي دلته (PCR) کيږي، د ټیسټ مسئله حل کيږي، ویزې ته لیرل کيږي، نو مسلسل ارتباط او پوره کنټرول موجود دی.

سوال: ښاغلی وزیر! یوه مسئله بله د حاجیانو د لارښوونې ده، دلته مو څه پروسه شروع کړې چې حاجیانو ته د حج لارښوونې وشي؟

ځواب: بلې! مونږ په هېواد کې د حج د تعلیم پروسه هم په مرکز او هم په ولایاتو کې شروع کړې وه چې اوس هم جریان لري، حاجیانو ته د حج مناسک او مراسم مکمل ښودل کيږي د جیدو علماء کرامو او شیوخو لخوا څخه او دا به دوام کوي تر اخیږي پرواز د حاجیانو پورې او بیا د تللو پروخت مو دوی سره د معلمینو د لیرلو انتظام کړی دی، چې د هرو پنځه څلوېښت (۴۵) حاجیانو لپاره یو معلم مؤظف دی.

سوال: فکر کوئ چې هرو (۴۵) حاجیانو باندې یو معلم بسنه کوي او دا ورته مناسب دي؟

ځواب: هو! دا مناسب دي او دا کفایت کوي زمونږ طیارې په یوه پرواز کې درې سوه او شپږ څلوېښت (۳۴۶) تنه حاجیان انتقالوي نو مونږ په دغه تناسب سره په هر پرواز کې اووه، اووه تنه معلمین ورسره لیرو او نور د بعثې اعضاء ورسره لیرو، صحي ټیم ورسره لیرو او څومره چې ضرورت وي په هغه اندازه دواياني ورسره لیرو.

سوال: دواياني او ډاکټران هم له دې ځای نه ورسره لیرئ؟

ځواب: هو! دواياني او ډاکټران له دې ځای نه ورسره لیرو، خلاصه دا ده چې د حج د تعلیم په سلسله کې مونږ هم دلته او هم هلته انتظام کړی دی او بل مونږ یو، یو کتاب هم هر حاجي ته ورکوو چې په هغه کې د حج او عمرې پوره بیان ذکر دی او یو رهنمود دی، هم په پښتو او هم په دري ژبه.

سوال: ښاغلي وزیر صاحب! د حاجیانو د بېرته راتګ مسئله به هم مخکې له یو لږ ستونزو سره مخ وه اوس مو په دغه برخه کې څومره کار کړی دی چې حاجیان په ښه ډول بېرته راستانه شي؟

ځواب: مونږ چې کوم انتظام کړی دی یوازې یو طرفه نه دی دوه طرفه دی، ټول انتظامات مو کړي دي، د حاجیانو د بېرته راتللو ستونزې او مشکلات مو په نظر کې نیولي او د هغو حل ته متوجي یو، اوس خو له دې خوا انتقال شروع دی، چې دغه انتقال مکمل شي بیا به مونږ ان شاء الله د بېرته راتللو لپاره دغه موجوده انتظامات او نوي تدابیر په پام کې نیسو، مونږ ډاډمن او مطمئن یو چې ان شاء الله تعالی زمونږ حاجیان به په سالمه او ډاډمنه توګه له دېخوا سفر کوي، هلته به خپل مناسک او مراسم په ښه توګه اداء کوي او د بېرته راتللو پروسه به یې هم په ښه توګه انجامیږي، د الله جل جلاله څخه توفیق او نصرت غواړو او د دعاءګانو هیله کوو.

سوال: بېرته به حاجیان همدغه دواړه شرکتونه راوړي کام ایر او آریانا افغان هوایی شرکت؟

ځواب: هو! اوس چې دوی سره دا قرارداد شوی دی دا د تللو او راتللو دواړو طرفونو قرارداد دی، د هر حاجي د ټکټ بیه یو زر او پنځوس (۱۰۵۰) ډالره ده نو دغه (۱۰۵۰) ډالره د هر حاجي د دواړو طرفونو د ټکټ بیه ده.

سوال: ډیره زیاته مننه وزیر صاحب! یوه وروستی پوښتنه، د یو مسوول چارواکي په توګه مو ولس ته له دغې برخې ډاډ څومره دی چې دغه پروسه به په شفافه او په ښه توګه ترسره کيږي او حاجیان به بېرته په ښه شان رارسیري؟

ځواب: الحمدلله مونږ ډاډمن یو او ولس ته ډاډ ورکوو چې مخکې په تیرو نظامونو کې خو چې هر څه شوي دي هغه خو بل ډول نظامونه وو، اوس خو اسلامي او شرعي نظام دی او ددې لپاره ډیرې قربانۍ ورکول شوي دي ترڅو په هېواد کې الهي نظام قایم شي، عدالت تأمین شي او د ولس خدمت وشي، د اسلامي امارت ټول مسئولین اومنسوبین به په ډیر اخلاص، صداقت او شفافیت سره خدمت کوي او هیڅ نوع خورد او برد، خیانت او فساد به نه رامنځته کيږي. ان شاء الله تعالی

سوال: ډیره زیاته مننه وزیر صاحب چې زمونږ بلنه مو ومنله.

ځواب: خیر یوسي له تاسو هم ډیره مننه

احکام و آداب حج بیت الله شریف

قسمت اول

استاد محمد شریف رباطی

در این مقاله برخی از احکام و آداب حج من جمله: آداب حج، حج در لغت، حج در اصطلاح شریعت، اقسام حج، فرضیت حج، حکم فوریت حج، حج در تمام عمر صرف یکبار فرض است، موضوع حج، فواید و مقاصد حج، شروط وجوب حج، مواظت حج، فرائض حج، ترک فرائض در افعال حج، واجبات حج، ترک واجب در افعال حج، سنت های حج، مستحبات حج، مکروهات حج، ممنوعات حج، مفسدات حج، جنایات و جزای آن، قاعده عمومی، حکم حج طبقه اناث، حکم حج زن حایضه و نفاسه، حکم حج پسر نابالغ و کودک، طریقه حج کودک و ایصال ثواب به شخص دیگری، مورد بحث و بررسی تحقیقی قرار گرفته است، امید هموطنان عزیز ما از مطالعه این مقاله علمی و تحقیقی مستفید گردند. حج یکی از

عبادات مهم و رکن پنجم دین مقدس اسلام بوده و ادای آن بالای هر شخصی مؤمن، مسلمان، عاقل، بالغ، آزاد و حر، تندرست که توان مالی و فیزیکی را داشته باشد، در طول عمر صرف یک بار فرض می باشد، طوری که در مورد فرضیت این رکن پنجم دین مقدس اسلام، قرآن کریم می فرماید: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ

عَنِ الْمَلٰٓئِكَةِ ۚ آل عمران: ۹۷

یعنی: "و هر خدا راست بر مردم حج کردن خانهء (کعبه) آنکه توانائی رفتن به آن را دارد، و هرکسی انکار ورزد، هر آئینه خداوند ﷻ از همهء جهانیان بی نیاز است."

آداب حج

حج عبادت مهم و رکن پنجم دین مقدس اسلام است باید حج کننده تمام مسائل و آداب آن را حتی المقدور بیاموزد، زیرا عمل بدون علم باعث فساد بیشتر می گردد، طوری که حضرت عمر بن عبدالعزیز رضی الله عنه می فرماید: (من عمل علی غیر علم کان مایفسد أكثر مما یصلح) ^(۱)

یعنی: "کسی که بدون علم؛ عمل می نماید در عوض اصلاح؛ مرتکب فساد بیشتر می گردد."

بناءً حجاج محترم باید حتی المقدور مسائل مربوط به حج را آموخته و آداب آن را رعایت نمایند:

۱- بر مسلمان و متقاضی حج لازم است که قبل از عازم شدن بیت الله شریف احکام و مسائل مربوط به حج را بیاموزند، چنانکه پیامبرگرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: (خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ).

۲- در انجام هر عمل چیز مهم و اساسی قصد و نیت است که بایست نیت و قصدش فقط و فقط به خاطر حصول رضای الله تبارک و تعالی باشد، نه به خاطر ریا و خود نمایی:

﴿قُلْ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ

الْعٰلَمِيْنَ ۝ الانعام: ۱۶۲

۳- کسی که اراده حج بیت الله شریف را دارد باید دین (قرض) خود را ادا سازد. ^(۳)

۴- همراه شخص صاحب نظر مشوره نماید، البته مشوره در مورد سفر حج، نه در مورد نفس حج، زیرا که حج کردن فرض و کار خیر بوده و رکن پنجم اسلام می باشد.

۵- از تمام گناهان گذشته توبه نموده و نیت خود را فقط و فقط برای حصول رضای الله تبارک و تعالی خالص بگرداند.

۶- از ریا و خودنمایی، تکبر، غرور، فخر، رقابت، هم چشمی و شهرت نام و نشان جدا دوری جوید.

۷- به پول حرام حج نکند، زیرا که به پول حرام حج پذیرفته نمی شود، اگر چه فرض ساقط می گردد. ولو از مال غصب شده هم باشد. ^(۴)

۸- شخصی ذاکر، نیکوکار، خداترس، متقی و پرهیزگار و با وقار و با عزت رارق راه خود انتخاب نماید از قهر و غصه دوری جوید.

۹- مستحب است با پیروی از پیامبر اسلام در ساعات اول روز پنجشنبه و یا دوشنبه به سفر خارج شود با اهل و عیال، برادران و اقارب خود، خداحافظی نماید.

۱۰- وقتی که از خانه خارج می شود این دعا را بخواند:

۱۱- (بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ). رواه الترمذی

مزید بر آن یکبار آیه الکرسی، سورۃ اخلاص و معوذتین را بخواند. (۵)

۱۲- پول و مصارف حج باید از مدرک حلال و پاک باشد، بنابر قول نبی مکرم اسلام ﷺ می فرماید:

(إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا)^(۶)

۱۳- اجتناب و خود داری از معاصی و گناه، چه از محظورات احرام باشد یا مسائل عامه: ﴿ فَلَا رَفَثَ وَلَا سُوفَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ﴾ البقرة: ۱۹۷

۱۴- عدم رساندن آزار و اذیت به دیگر حجاج بیت الله شریف در هنگام طواف، سعی، رمی جمرات، و... طوری که الله تبارک و تعالی می فرماید:

﴿ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيًا مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِنَّمَا

الاحزاب: ۵۸

در باب رعایت آداب حج به همین اندازه اکتفا می نمایم.

حج در لغت حج به معنی قصد بزرگ آمده است^(۷) نه مطلق قصد. یعنی حج در لغت به فتح (الحاء) و بکسر آن هر دو در قرآن کریم آمده است: با فتح الحاء مثل: ﴿ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَةٌ فَمَنْ قَرَضَ فِيهِمْ ﴾ البقرة: ۱۹۷

و با کسر الحاء: مانند ﴿ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ﴾ آل عمران: ۹۷

حج در شریعت: عبارت است از اراده کردن مکان مخصوص در زمان مخصوص با انجام دادن اعمال مخصوص. ردالمحتار علی الدر المختار ج ۳ ص ۵۱۶.

اقسام حج: حج به سه قسم می باشد:

۱- **قران:** حج قران آنست که حاجی برای حج و عمره یکجا احرام ببندد. بعد از ادای دو رکعت نماز چنین بگوید:

(اللهم إني أريد الحج والعمره فيسرهما لي و تقبلهما مني)^(۸)

۲- **تمتع:** حج تمتع آنست که حاجی از میقات احرام عمره را بسته کند و بعد از ادای دو رکعت نماز احرام چنین بگوید: (اللهم إني أريد العمرة فيسرهماي و تقبلهما مني).

۳- **افراد:** حج افراد آنست که حاجی از میقات صرف برای حج احرام ببندد، و در تلبیه خود بگوید: لبيك بحج (اللهم إني أريد الحج فيسره لي و تقبله مني)^(۹)

و باید دانست که اهل مکه و مضافات آن صرف حج افراد کرده می توانند و بس.

از نظر احناف حج قران نسبت به تمتع و حج تمتع نسبت به افراد بهتر است.

فرضیت حج: حج در سال نهم هجری فرض گردیده است. و علامه امام ملاعلی قاری هروی رحمه الله در شرح نقایه چنین نگاشته که رسول اکرم ﷺ فریضه حج را در سال دهم هجری اداء نموده که بنام حجة الوداع یاد می شود و حضرت ابوبکر الصديق رحمه الله در سال نهم هجری حج را اداء کرده و حج در همین سال (نهم هجری) فرض شده است.^(۱۰)

فرضیت حج از کتاب الله، سنت رسول الله و اجماع امت مسلمه ثابت بوده که در سال نهم هجری نظر به اصح اقوال فرض گردیده است. کسی که از فرضیت آن انکار ورزد کافر می شود، اما اشخاصی که با واجد بودن تمام شرایط آن در تمام عمر یکبار جهت ادای فریضه حج عازم بیت الله شریف نمی شوند و حج نمی کنند در شریعت غرای محمدی ﷺ فاسق و گناهکار محسوب می گردند.

نخستین خانهء متبرک دنیا خانه کعبه است. بیت المقدس و سائر اماکن متبرکه بعد از کعبه مشرفه تعمیر شده است، و کعبه نخستین بنایی است که برای توجه مردم به سوی خداوند ﷻ آباد شده، این جا به مثابه یک عبادتگاه و نشان هدایت الهی ﷻ بناء یافته که در شهر فرخنده مکه معظمه واقع است. خداوند توانا از اول دنیا این خانه را به برکات حسی و معنوی بمیامن ظاهری و باطنی معمور گردانیده منشأ و سر چشمه هدایت جهانیان ساخت و در سراسر گیتی هر جا که هدایت و برکتی پدید آید بایستی آنرا انعکاس و فروغ این مقام متبرک دانست، رسول الثقلین ﷺ در این سرزمین مبارک مبعوث گردید و به مردم دعوت داد که مناسک

حج را در اینجا ادا کنند، به پیروان دین عالمگیر اسلام حکم شد که در شرق و غرب هنگام نماز به سوی این مقام مقدس روی آورند، طواف کنندگان این خانه را به انوار و برکات شگفت انگیز فزونی بخشیده، پیغمبران پیشین نیز برای ادای حج به کمال شوق و ذوق پروانه وار، تلبیه گویان پیرامون این شمع می چرخیدند. خداوند ﷻ به یمن بیت الله المبارک انواع علامات قدرت خویش را بطورعلنی و آشکار در این سرزمین باز نهاده است از این جهت در هر زمان پیروان مذاهب مختلف به تعظیم و احترام آن بصورت فوق العاده پرداخته اند. چه تجلی خاص جمال الهیست اندر این خانه فرخنده که ادای حج برای آن تخصیص یافته، زیرا حج عبادتی است که ادای آن جذبه محبت و عشق مطلق حضرت محبوب برحق را آشکار می سازد، زینهار هرکه در طلب محبت اوست و از حیث اقتدار مالی و بدنی می تواند به بیت الله المبارک برسد، اقلاً در تمام عمر یکبار دیار محبوب را زیارت نماید و بر آن طواف کند.^(۱۱)

حکم فوریت حج: ادا نمودن حج بر هر فرد مؤمن و مسلمانی که واجد شرایط بوده و باشد علی الفور واجب می گردد که بایست بدون تأخیر، سستی و بهانه جوئی از قبیل: عروسی فرزند، خریدن تعمیر و آپارتمان، باغ و زمین و مارکیت، موتر و امثال اینها، باید حج را در همان سال بدون ریا و خود نمایی توأم با خلوص نیت و شوق و علاقه زاید الوصف

اداء نماید، زیرا به اساس فقه حنفی ادا نمودن حج بالای شخص واجد شرایط علی الفور فرض عین می گردد، بایست همچو اشخاص در همان سال فوراً به ادای این فریضه الهی اقدام نماید، اگر بدون عذر شرعی مؤخر کرد پس گناهکار می شود: (هو واجب علی الفور عند ابی یوسف رحمه الله وعن ابی حنیفة رحمه ما يدل عليه).^(۱۲)

حج در تمام عمر صرف یکبار فرض است: حج در تمام عمر صرف و صرف یکبار واجب می گردد و نه در هر سال (۱۳) بنابر روایت حضرت ابوهریره رضی الله عنه که از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم چنین روایت می کند:

(قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا ». فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلْتُ عَامَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَسَكَتَ، حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجِبَتْ، وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ » ثُمَّ قَالَ: ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤْلِهِمْ، وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ.) (۱۴)

یعنی: "ابوهریره رضی الله عنه می فرماید: که رسول اکرم صلی الله علیه و سلم برای ما خطبه ایراد فرموده، سپس فرمودند: ای مردم! خداوند صلی الله علیه و سلم حج را بر شما فرض کرده است، پس حج بکنید. شخصی گفت: یا رسول اکرم صلی الله علیه و سلم! آیا هر سال؟ رسول اکرم صلی الله علیه و سلم خاموش شد. آن شخص این سؤال را سه مرتبه تکرار نمود. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم فرمودند: اگر من می گفتم بلی، پس فرض می شد، ولی شما توان آن را نمی داشتید، (که هر سال حج کنید)، سپس رسول اکرم صلی الله علیه و سلم فرمودند: بگذارید مرا به حال خودم (و زیاد سؤال نکنید)، زیرا کسانی که قبل از شما بودند به سبب سؤالات زیاد و اختلاف با پیامبران شان هلاک شده اند، پس هرگاه من شما را حکم چیزی را بدهم، پس مطابق توان خویش بر آن عمل کنید و حج هرگاه شما را از چیزی بازدارم پس آن را ترک کنید".

در لفظ این حدیث که قول: (لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجِبَتْ وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ) دلالت بر این می کند که حج فرضی در تمام عمر فقط و فقط یک مرتبه فرض است و بس.

موضوع حج: ادای مناسک حج بیت الله شریف. بارعایت کامل و شامل جمیع احکام، مسائل و آداب متعلقه به آن.

فواید و مقاصد حج:

خداوند قدوس و لایزال در کتاب سماوی خویش این مشعل فروزان و منبع هدایت عالم بشریت ارشاد می فرماید:

﴿لِيَشْهَدُوا مَنَفَعَهُ لَهُمْ...﴾ (الحج: ۲۸)

یعنی: " (آنان به این سرزمین مقدس بیایند) تا منافع خویش را با چشم خود ببینند (و به سود مادی و معنوی شان برسند و ناظر فواید فردی و اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و اخلاقی حج باشند)".

بلی! مقصد اصلی از حج تحصیل فواید دینی و اخروی است، مثلاً به ذریعه حج و عمره و سائر عبادات متعلقه به آن خوشنودی خداوند تعالی حاصل شده و مؤمن به مقامات بلند و ترقیات روحانی فایز می شود. لیکن در ضمن این اجتماع عظیم الشان بسا فواید سیاسی، مدنی و اقتصادی نیز حاصل می گردد چنانچه برهمگان ظاهر است. (۱۵)

فائده اصلی حج آنست که به ادا نمودن این فرض یاد قیامت تازه می گردد، چنانکه در روز قیامت هرکس به کفن های خود حشر می شوند، هکذا تمام حجاج به یک لباس حج می کنند، در میدان حشر تمام مردم حاضر می شوند و از ایشان سؤال کرده می شود، هکذا در میدان عرفات تمام حجاج جمع می شوند و آن تصور در ذهن ایشان به نمایش در می آید. همچنان در هر رکن حج اطاعت و فرمانبرداری و کم از کم چیزی از خوف و ترس روز قیامت حس کرده می شود و بواسطه آن محبت خداوند متعال و اظهار عشق الهی نیرومند می شود، سعادت و نیک بختی شخص مؤمن در آنست که مظهر عشق و محبت الهی بگردد که بواسطه آن خواهشات نفسانی آدم سد شده و نوعی عاجزی و انکسار، روحیه برد باری، تحمل و صبر در ایشان پیدا می شود، علاوه از این بسیار فوائد دنیوی دارد که بواسطه آن با مردم تمام ممالک اسلامی یکجا شده اتحاد و اتفاق بوجود می آید، مزید بر آن به واسطه سفر تجربه و معلومات انسان نیز افزایش می

یابد و در مراسم حج، شأن و شوکت و دبد به اسلام اظهار می گردد و عادت زحمت کشی در انسان پدید می آید. (۱۶)

مزید بر آن بواسطه حج روابط دوستی و برادری مؤمنان در تمام انحاء عالم استحکام می یابد و مصداق آیه ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ تحقق می پذیرد و انسان حس میکند که (لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى أَعْجَمِيٍّ، وَلَا لَأَبْيَضٍ عَلَى أَسْوَدٍ، إِلَّا بِالتَّقْوَى).

ترجمه: "نیست عربی را بر عجمی کدام فضل و برتری، و نه سفید را بر سیاه مگر به تقوی و پرهیزگاری" (۱۷)

شروط وجوب حج: صاحب قدوری می نگارد: (الحج واجب علی الاحرار البالغين العقل والاصحاء إذا قدورا علی الزاد والراحلة فاضلا عن المسكن و ما لا بد منه و عن نفقة عياله إلى حين عوده و كان الطريق آمنا). (۱۸)

یعنی: "صاحب قدوری می فرماید: که حج بر کسی واجب می گردد که آزاد، عاقل، بالغ و تندرست باشد مشروط بر اینکه قادر به زاد و راحله باشد و این زاد و راحله از مسکن سکونت و از ضروریات خانه تا بازگشت به خانه زاید باشد، توأم با امن و امنیت بودن راه"

و کتاب البنایه شرح الهدایة اضافه نموده است: (ما زاد نفقه فامیل، مسکن إلى برگشت را داشته باشد با در نظر داشت امنیت راه) (۱۹)

مواقیت حج: مواقیت جمع میقات است و میقات بر دو قسم می باشد:

اولاً مواقیت زمانی: یعنی آن اوقات و ماه های حج است که بغیر آنها حج اداء نمی گردد، طوری که الله تبارک و تعالی می فرماید: (الحج أشهر معلومات) یعنی: "حج در ماه های معینی انجام می پذیرد". که عبارت از: شوال، ذو القعدة و ده روز اول از ماه ذی الحجة می باشد. (۲۰)

ثانیاً مواقیت مکانی: مواقیت مکانی عبارت از پنج محل و اماکن خاص است که نبی کریم صلی الله علیه و سلم آنها را برای کسانی که اراده حج و عمره را داشته باشند

تعیین نموده که بدون احرام از آنجا ها عبور و داخل شدن به مکه مکرمه جائز نیست، چنانچه طواف بدون خانه کعبه، و قوف بدون ساحه عرفات هکذا رمی جمرات و وقوف مزدله بدون آن اماکن و ساحات مخصوص در غیر آنها شرعاً پذیرفته نمی شود. موافقت مکانی را پیامبر گرامی اسلام ﷺ تعیین و مقرر نموده است، چنانکه حضرت ابن عباس رضی الله عنه روایت می کند: (قال: إن النبي صلى الله عليه و سلم وقت لأهل المدينة ذا الحليفة ولأهل الشام الجحفة ولأهل نجد قرن المنازل ولأهل اليمن يلملم هن لهن ولمن أتى عليهن من غيرهن ممن أراد الحج والعمره و من كان دون ذلك فمن حيث أنشأ حتى أهل مكة من مكة)^(۲۱) و فی روایة (و لأهل العراق ذات عرق). مسند أحمد بن حنبل.

یعنی: "از حضرت ابن عباس رضی الله عنه روایت است که نبی مکرم اسلام ﷺ برای اهل مدینه منوره ذوالحلیفه را و برای اهل شام جحفه، و برای اهل نجد منازل، و برای اهل یمن یلملم را و برای کسانی که از این موافقت می گذرند تعیین نموده است.

بناءً متقاضیان حج و عمره که از طریق میدان هوایی جده وارد مکه مکرمه می شوند نیز می توانند که احرام خود قبل از وصول به این موافقت حتی در منازل و خانه های خود بسته نمایند که اکثریت مردم مؤمن و متدین افغانستان یا در منازل و خانه، میدان هوایی و یا در داخل طیاره و قبل از رسیدن به میقات، احرام های خویش را بسته می نمایند و آن عده حاجی که از طریق مدینه منوره عازم مکه مکرمه می شوند می توانند در عماره های بود و باش و یا در میقات ذوالحلیفه احرام خود را ببندند و این عملکرد کاملاً جایز و مشروع می باشد: (فإن قدم الإحرام على هذه الموافقت جاز).^(۲۲) یعنی: اگر مقدم کرد احرام را از این موافقت جایز است."

موافقت مکانی قرار ذیل اند:

۱- ذوالحلیفه: برای مردم مدینه منوره و کسانی که از آن سمت وارد مکه مکرمه

می شوند.

۲- الجحفة: برای مردم شام و کسانی که از آن سمت وارد مکه مکرمه می شوند.

۳- قرن المنازل: برای مردم نجد و کسانی که از آن سمت وارد مکه مکرمه می شوند.

۴- یلملم: برای مردم یمن و کسانی که از آن سمت وارد مکه مکرمه می شوند.

۵- ذات عرق: برای مردم عراق و کسانی که از آن سمت وارد مکه مکرمه می شوند.^(۲۳)

فرائض حج: فرض های حج سه است.

۱- احرام: نیت حج یا عمره همراه با بستن دو چادر سفید و با تلبیه است به شرطی که تلبیه به زبان گفته شود و اگر به قلب گفته شده در حساب نمی آید) زیرا پیامبر گرامی اسلام ﷺ می فرماید:

(أَمَرَنِي جِبْرِيلُ بِرَفْعِ الصَّوْتِ فِي الْإِهْلَالِ فَإِنَّهُ مِنْ شَعَائِرِ الْحَجِّ).^(۲۴)

۲- وقوف به عرفات: ایستاد شدن در میدان عرفات بزرگترین رکن حج است.

۳- طواف زیارت: طبعاً این طواف بعد از امور ذکر شده انجام می یابد، وقت طواف زیارت سه روز بوده که از طلوع آفتاب روز عید شروع إلى غروب آفتاب روز دوازدهم ذوالحجه ادامه می یابد.^(۲۵)

ترك فرائض در افعال حج: اگر یکی از فرائض فوق الذکر از کسی ترك شود، در صورتی که ادارک آن در همان سال و وقت امکان نداشت، پس حجتش صحیح و درست نشده است، بلکه باید در سال آینده دو باره حج نماید، دم جبران آنرا کرده نمی تواند.^(۲۶)

واجبات حج: برخی از علما در بعضی از کتب تعداد واجبات حج را بیشتر گفته اند:

۱- وقوف در مزدلفه بعد از طلوع فجر روز نحر (روز عید).

۲- سعی در میان صفا و مروه.

۳- رمی جمار (زدن شیطان ها).

۴- طواف وداع یا طواف صدر برای کسانی که از خارج میقات می آیند.

۵- تراشیدن و یا کوتاه کردن موی سر.

۶- استمرار وقوف در عرفات تا غروب آفتاب.

۷- ذبح نمودن قربانی برای حاجی قارن و

متمتع.

۸- ترتیب برای مفرد، میان رمی و حلق و برای قارن و متمتع میان رمی، ذبح و حلق.

۹- اداء کردن طواف زیارت در ایام نحر (سه روز عید).

۱۰- حلق و یا قصر در ایام نحر.

۱۱- اما حد اوسط آن در کتب معتبر پنج می باشد که ذیلاً تقدیم می گردد:

۱۲- سعی در میان صفا و مروه.

۱۳- وقوف در مزدلفه.

۱۴- رمی جمرات.

۱۵- تراشیدن موی سر و یا قصر آن.

۱۶- طواف صدر (طواف وداع و رخصتی).^(۲۸)

ماخذ:

- ۱- تسهیل الهدایة ترجمه فارسی شرح الهدایة مع المرأة الصافية.
- ۲- ارشاد الساری إلى مناسک الملاعلی قاری ص ۲.
- ۳- کتاب الفقه علی المذاهب
- ۴- کذا فی الظهریه جلد ۱ ص ۲۲، الفتاوی العالمگیریه وبها مشة فتاوی قاضی خان والفتاوی الزاریه ج ۱ ص ۲۲.
- ۵- صحیح الإمام مسلم.
- ۶- کتاب المبسوط و رد المحتار علی الدر المختار ج ۳ ص ۵۱۵.
- ۷- تسهیل الهدایة ج ۲ ص ۵۱۲.
- ۸- الهدایة فی شرح البدایة ۲۱۸.
- ۹- تسهیل الهدایة ج ۲ ص ۳۹۰.
- ۱۰- تفسیر کابلی ج ۱ ص ۳۵۸.
- ۱۱- تسهیل الهدایة والفقه الإسلامی وأدلته ج ۳ ص ۲۰۷۳.
- ۱۲- کتاب المبسوط وفتح القدیر ج ۲ ص ۳۲۲.
- ۱۳- صحیح الإمام مسلم.
- ۱۴- اسلامی فقه ص ۲۵۹.
- ۱۵- تفسیر کابلی ج ۳ ص ۲۱۳.
- ۱۶- الفقه الإسلامی وأدلته ج ۳ ص ۲۰۶۹.
- ۱۷- فتح القدیر ج ۲ ص ۳۲۲.
- ۱۸- کتاب المبسوط فقه السنة ج ۱ ص ۶۵۱ و قدوری ص ۱۲۷.

۱۹- صحیح البخاری - (۲ / ۵۵۴).

۲۰- تسهیل الهدایة ج ۲ ص ۴۱۲.

۲۱- الفقه الإسلامی وأدلته ج ۳ ص ۲۱۲۱.

۲۲- مسند أحمد: ۸۲۹۷.

۲۳- شرح الوقایة ص ۳۲۵.

۲۴- ارشاد الساری إلى مناسک الملاعلی القاری.

۲۵- شرح قدوری (التسهیل الضروري - لمسائل القدوری).

۲۶- الفتاوی العالمگیریه ج ۱ ص ۲۱۹.

۲۷- شرح قدوری (التسهیل الضروري - لمسائل القدوری).

۲۸- الفتاوی العالمگیریه ج ۱ ص ۲۱۹.

احکام جنایات حج

قسمت اول

شیخ فرید الله «زهري»

الحمد لله رب العالمين القائل: ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِيكُم مِّنْ كُلِّ مَفْجٍ عَمِيقٍ﴾ [الحج: ٢٧] والصلاة والسلام على رسوله الذي قال: {الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِّمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ}. (متفق عليه) و على آله و صحبه أجمعين. و بعد

طریقه عملی حج به نسبت احکام جنایات در حج واضح بوده، اما موضوع جنایات در حج مشکل ترین بخش مسائل حج است، حتی در بعضی احیان افراد خاص و متخصص هم در مسائل مربوط جنایات حج متحیر می شوند:

بناءً موضوع بحث احکام جنایات در حج راتحت بررسی و تحقیق قرار دادم:

تعریف جنایات: جمع (جنایة) است که از آن در زبان دری هم تعبیر به جنایت و تجاوز می شود، که اصلاً یک کلمه عربی است از (جَنَى يَجْنِي جِنَايَةً) گرفته شده است، مثل (رَمَى يَرْمِي رَمَايَةً) که در لغت به معنای گناه و معصیت است، چنانچه عرب می گویند: (جَنَى عَلَيْهِ جِنَايَةً) یعنی در حق وی مرتکب گناه و تجاوز گردید. و در قانون، جنایت به معنای:

(الجريمة التي يعاقب عليها القانون أساساً بالإعدام أو الأشغال الشاقة المؤبدة أو المؤقتة).^(١)

ترجمه: جنایت در قانون به آن جرمی اطلاق می گردد که قانون به مرتکب آن جزا وضع کرده، خواه به اعدام باشد و یا به انجام نمودن اعمال شاقه و سخت بطور

دوام و یا مؤقت.

جنایت در اصطلاح شریعت: (هي اسم لفعل محرم شرعاً، سواء حل بمال أو نفس).

ترجمه: جنایت به آن عمل اطلاق می گردد که از طرف شرع حرام شمرده شده باشد که به مال و یا نفس وارد گردد. لکن فقهای کرام جنایت را در باب جنایات به نفس (جسم) و اعضای آن خاص نموده اند و اما کلمه غصب را جنایت بر مال بکار برده اند.^(٢)

کتاب ارشاد الساری در مورد تعریف جنایت در مناسک یعنی افعال حج و عمره چنین فرموده است: (و هي ما تكون حرمة بسبب الإحرام أو الحرم).^(٣)

ترجمه: جنایت آن عمل است که حرمت آن از سبب حرمت احرام و یا از سبب حرمت حرم باشد.

حاصل سبب اول یعنی آن اموری که حرمت آنها به سبب حرمت احرام می باشد (٧) هفت چیز است، چنانچه بعضی فقهاء آنها را نظم آورده اند:

محرم الإحرام یا من یدري

إزالة الشعر وقص الظفر

واللبس والطء مع الدواعي

والطيب والدهن وصيد البر

ترجمه: ای شخص دانا آن عملی که به سبب احرام، حرام شده است عبارت اند از:

دورکردن موی، قطع نمودن ناخنها، پوشیدن لباس، همبستر شدن با همسر و آن عملی که مفضی به همبسترشدن می شود، استعمال خوش بویی، چرب کردن

اعضای بدن و شکار نمودن پرنده گان خشکه. حاصل سبب دوم یعنی آن اموری که حرمت آنها به سبب حرم می باشد دو چیز است:

١- شکار کردن در حرم.

٢- قطع نمودن درخت ها و نباتات حرم.

شرایط حیواناتی که در کفاره جنایات حج و عمره ذبح می گردد:

شرط اول: شتر باید پنج سال را تکمیل و به سال ششم داخل شده باشد.

گاو و گاومیش باید دوسال را تکمیل و داخل به سال سوم شده باشد.

گوسفند و بز باید یکسال را تکمیل و در سال دوم داخل شده باشد و در صورتی که گوسفند چاق و برابر با یک ساله باشد اگر عمر آن شش ماه و یا از آن زیاد تر باشد نیز درست است.

شرط دوم: حیواناتی که در دم جنایات

ذبح می گردند باید از آن عیوبی که مانع قربانی در عید قربان می شوند، عاری و خالی باشد، مثلاً دم، بینی و شاخ آن بریده نباشد، و از دم آن کم و بیش قطع نشده باشد، در صورتی که حیوان شیردار باشد باید پستان آن خشک نه

شده باشد، چشم های آن کور نباشد، و دید چشم آن هم ضعیف نباشد، و بسیار

لاغر بدون گوشت مانند استخوان نباشد، و پاهای آن لنگ نشده، به آن

مقدار مریض نباشد که خوردن نتواند و باید دارای دندانها باشد و خود را سیر

نموده بتواند و بچه خود را هم شیر داده بتواند با صحت باشد و مریض نباشد و

این عیب را هم نداشته باشد که بدون

قذورات (بلیدها و نجاستهای) انسان چیزی دیگری را نمی خورد.

شرط سوم: این است که حیوان جنایت را در حرم شریف ذبح گردد که منی نیز شامل آن می باشد و اگر خارج از حرم ذبح شود درست نیست.

شرط چهارم: این که دم را بعد از ارتکاب جنایت لازم شده ذبح نماید و اگر قبل از ارتکاب جنایت، حیوان را ذبح نمود، سپس مرتکب جنایت شده بایدگوسفند دیگری را ذبح نماید و ذبح قبلی از ارتکاب جنایت جواز ندارد.

شرط پنجم: حیوانی که در برابر جنایت ذبح می گردد باید چهار پای باشد مانند شتر، گاو، گوسفند و یا بز؛ نه مرغ و پرنده دیگر.

شرط ششم: این که دم لازم شده ذبح گردد، اگر آن زنده به کسی بطور صدقه داده شود در جزای جنایت جواز ندارد و دم بالایش باقی می ماند.

شرط هفتم: این که گوشت دم جنایات برای فقراء و مساکین توزیع گردد؛ نه به اشخاص ثروتمند و اغنیاء و توزیع آن به شخص مالدار و غنی جواز ندارد.

شرط هشتم: گوسفند و سایر حیواناتی که ذبح می شود، باید گوشت آن ضایع و فروخته نه شود، یعنی، اگر به فروش رساند، و یا در کدام جای انداخته شود و یا طوری ضائع شود که قابل استفاده نباشد، پس در این صورتها صحت ندارد که قیمت آن حیوان ذبحه شده را به فقراء بدهد، و اگر حاجی متمتع، قارن و یا مفرد به خاطر ثواب، حیوانی را ذبح نمود در آن صورت توزیع نمودن آن به فقراء و رعایت شرایط دیگر ضروری نمی باشد، در آنجا فقط ریختن خون ضروری است، اگر گوشت مذبوحه شکرانه را فروخت و یا به قصاب در عوض اجرت عمل ذبح داد درین صورت ضامن قیمت آن مقدار گوشت می باشد که باید (قیمت) آنرا به مساکین بدهد.^۴

شرط نهم: شرط نهم این که در شریکان شتر و گاو کسی چنان نباشد

که غیر از ثواب نیت دیگری را نموده باشد، اگر نیت یک تن از آنها فاسد باشد، ذبحه هیچ یکی از شریکان صحت ندارد و همچنین اگر بعضی از شریکان نیت جزای احرام و بعضی نیت (دم) ترک واجبات و بعضی نیت جزای جنایت شکار، کرده باشند. درین صورت ها ذبح آنها جائز نمی باشد و همچنان در صورت مذکور اگر بعضی از شریکان نیت گوسفند شکریه حج تمتع و یا حج قران کرده باشند نیز شرکت آنها در آن صحت ندارد.^۵

شرط دهم: این که باید قربانی (دم شکرانه) در ایام نحر ذبح گردد، خواه از حج قران باشد و یا از تمتع و یا ذبح دم نفلی از حج افراد باشد. اگر حاجی متمتع و یا حاجی قارن قبل از رسیدن ایام عید، قربانی (دم شکرانه) را ذبح نمود، قربانی شان صحت ندارد بالای شان ذبح دیگر می باشد.^۶

شرط یازدهم: حاجی وقتی که جنایت از آن صادر گردید، در ذبح دم، آن نیت کفاره جنایت کند که پیوست با ذبح باشد، اگر هنگام ذبح آن نیت را نکرده بود و بعد از ذبح آن نیت کفاره جنایت را نمود و یا نیت کفاره جزا را نمود، اما وقت زیاد در بین نیت و ذبح آن گذشت، درین صورت ذبح حاجی مذکور صحت ندارد.^۷

شرط دوازدهم: گوشت حیوان ذبحه شده دم جنایات باید به کسی داده شود که مستحق صدقه دادن باشد، اگرچه از جمله مساکین حرم هم نباشد، لهذا دادن آن به اصول جانی (یعنی به پدر، مادر و اجداد محرم) و به فروع جانی (یعنی به اولاد و نواسه های محرم)، جواز ندارد، البته گوشت حیوان مذکور را به برادر و خواهر مسکین خویش داده می تواند و بر فقیران حرم شریف و بر اهل محلات حرم مختص نمی باشد.

شرط سیزدهم: لازم است که ذبح کننده مسلمان و یا اهل کتاب باشد، اگر ذبح کننده مشرک باشد ذبح آن درست نمی باشد.

شرط چهاردهم: اگر ذبح کننده بنابر مذهب امام شافعی رحمه الله بسم الله را قصد ترک نمود ذبح آن صحیح نیست.

شرط پانزدهم: لازم است که مذبوحه قبل از ذبح در ملکیت اش باشد، اگر حیوان کسی را ذبح نمود، سپس از مالک اش

اجازه گرفت، ذبح شان جواز ندارد.

شرایط کفاره جنایات حج:

اولاً: شرایط صدقه دادن کفاره جنایات در حج
❖ شرط اول: در صدقه این است که صدقه واجب شده را کاملاً بدهد، که مقدار آن مانند صدقه فطر است، که آن نصف صاع است در گندم، اگر از نصف صاع کم بدهد، صحیح نمی شود، اگر از مقدار نصف صاع زیاد داد صحیح است، بلکه ثواب آن هم زیاد است.

❖ شرط دوم: در صدقه شرط این است که از مقدار متعین شرعی کم نباشد، یعنی اگر گندم و یا آرد گندم و سویق بریان میداده و یا خرما، کشمش و جو که در آن ها معتبر وزن است که به مقدار طبق نص وارده باید داده شود، اگر از غیر اجناس مذکوره در نص صدقه، می دهد باز معتبر قیمت آن است، و باید قیمت آن را بپردازد، مثلاً اگر از برنج، ماش، دال و جواری صدقه می دهد باید به اندازه قیمت گندم آن را خریداری نماید و به فقراء بدهد و اگر قیمت نقد جنس لازم شده را که به نرخ جنس مروج کشور برابر باشد داده شود نیز صحیح است.

❖ شرط سوم: صدقه به فقیر و مستحق باید از مقدار نصف صاع از گندم و یا یک صاع^۸ از خرما، جو و کشمش کم نباشد، اگر ازین مقدار شرعی برای یک مسکین کم بدهد، صحت ندارد.

❖ شرط چهارم: صدقه باید لازماً به فقیر و مستحق داده شود و اگر به شخص غنی و یا به پسر و غلام آن داده شود، جواز ندارد، اگر به پسر فقیر و یا پسر بالغ غنی که در تحت نفقه پدرش نباشد پرداخت گردد جواز دارد.

❖ شرط پنجم: باید صدقه بعد از ارتکاب جنایت داده شود، نه قبل از جنایت، اگر اولاً صدقه داد و بعداً جنایت را مرتکب شد، همین صدقه صحیح نیست و این عمل شان قائم مقام واجب شده نمی تواند.

❖ شرط ششم: اگر صدقه واجب شده از جنس طعام باشد، باید به فقیران بالغ، خوراک

مکمل داده شود، اگر یکی از فقیران و مساکین، نا بالغ بود، صدقه اش صحیح نیست.

❖ **شرط هفتم:** در صورت مذکور باید به هر فقیر دو وقت (صبح و شام) طعام بدهد، اگر به یک وقت طعام داد، صدقه اش جواز ندارد.

❖ **شرط هشتم:** در طعام دادن به فقراء باید آنها را خوب سیر نماید، اگر بعضی از مساکین سیر شدند و بعضی گرسنه ماندند، یا بعضی فقراء قبلاً سیر بودند، بعضی گرسنه بودند، گرسنه ها را سیر نمودند، فقراء سیر هیچ نخوردند، یا مقدار کمی خوردند، در تمامی این صورتهای ادای صدقه آن صحیح نیست.

❖ **شرط نهم:** باید نیت کفاره صدقه در وقت دادن کفاره، متصل و پیوست به آن باشد اگر از قبل نیت کرده باشد و یا بعد از کفاره دادن، نیت کفاره نکند، کفاره آن درست نیست.

ثانیاً: شرایط روزه گرفتن در کفاره جنایات حج: اگر حاجی در عوض جزای جنایت می خواست که روزه بگیرد، برای جواز آن شرایط ذیل ضروری می باشند:

❖ **شرط اول:** تعیین نیت روزه کفاره جنایت.

❖ **شرط دوم:** ضروری است که نیت روزه از طرف شب صورت گیرد، اگر از طرف روز نیت روزه صورت گرفت، جواز ندارد.

❖ **شرط سوم:** نیت روزه کفاره را نماید، اگر نیت روزه نفلی و یا نیت روزه واجب دیگر (کدام روزه فرضی و واجبی دیگر، مانند روزه قضایی و نذری) را کرده باشد، این روزه گرفتن اش صحیح نیست.

❖ **شرط چهارم:** لازماً روزه به آن جنایتی که روزه به آن تعلق دارد، منسوب گردد، مانند: کوتاه نمودن موی و غیره، اگر به آن جنایت منسوب نگردد، روزه اش درست نیست.

❖ **شرط پنجم:** روزه گرفتن کفاره جنایت به غیر از روزهای رمضان و ایام نحر باشد، اگرچه

کفاره اش صحت دارد مگر مکروه تحریمی می باشد و پی در پی روزه گرفتن کفاره جنایت در حج شرط نیست.^{۹۱}

بعضی قواعد مهم:

❖ **قاعده اول:** به ارتکاب جنایت در حالت احرام بالای حاجی قارن دو جزاء لازم می گردد و بالای حاجی مفرد و متمتع یک جزاء لازم می گردد، اما در حالاتی که حاجی قارن بدون احرام از میقات عبور نمود و دو باره برگشت نکرد، درین صورت صرف یک دم بالایش واجب می گردد.

❖ **قاعده دوم:** هر جائی که (دم) مطلق ذکر گردد، مراد از آن ذبح نمودن گوسفند و یا بز یک ساله و یا دادن قسمت (سهم) هفتم شتر یا گاو می باشد، که موجودیت تمام شرایط قربانی در آن ضروری است.

❖ **قاعده سوم:** (بُذنه) به معنی شتر و یا گاو کامل می باشد که آن صرف در دو جای ذیل واجب می گردد:

۱- در صورتی که طواف زیارت در حالت جنابت و یا در حالت حیض و نفاس اداء گردد.

۲- در صورتی که جماع بعد از وقوف عرفه و پیش از حلق و یا قصر موی صورت گیرد.

❖ **قاعده چهارم:** در هر جای که (صدقه) مطلق ذکر گردد، مراد از آن نصف صاع از گندم و یا یک صاع از جو، خرما و به قول اصح یک صاع از کشمش است و به قول صاحبین از کشمش نیز نصف صاع است و در هر جا که صدقه تعیین شده باشد مراد از آن همان مقدار متعین شده می باشد و دادن قیمت صدقه که نصف صاع از گندم و یا یک صاع از خرما، جو و کشمش می باشد جواز دارد بلکه اصح و بهتر است.^{۹۲}

❖ **قاعده پنجم:** هر جائی که (دم) واجب متعین شده باشد، در بدل آن طعام و روزه جایز نیست.

❖ **قاعده ششم:** هر (دم) که به سبب جنایت لازم گردیده باشد، ضروری است که در محدوده حرم ذبح گردد، اما برای ادای صدقه واجب حدود حرم شرط نیست می تواند برای فقیران جاهای دیگر نیز صدقه واجب، را بدهد.

❖ **قاعده هفتم:** برای شخص جانی جائز نیست که از (دم) جنایت خویش بخورد و نه شخص غنی از آن خورده می تواند، کسی که صاحب نصاب نباشد و مستحق اخذ زکات باشد، استفاده از آن کرده می تواند، ذبح (دم) و یا دادن صدقه که از سبب جنایت باشد ادای آن فوراً واجب نمی باشد البته در تأدیه آن تعجیل نمودن بهتر است؛ زیرا که بقای حیات انسان متیقن نیست.

❖ **قاعده هشتم:** هر طوافی که به ترک همه آن (دم) لازم می گردد، بر ترک اکثر شوطهای آن (دم) لازم می گردد و بر ترک شوطهای کم آن صدقه لازم می گردد، اما طواف عمره ازین حکم مستثنا است.^{۹۳}

نتیجه:

بحث احکام جنایات حج بسیار مهم است؛ زیرا که جزئیات این بحث زیاد است و در وقت ارتکاب جنایت در مناسک حج و عمره باید شخص مرتکب طبق علم فقه جزاء آن را بپردازد، تا که اعمال و مناسک حجاج را بطور کامل و درست انجام گردد و در نتیجه حجاج مورد صحت و قبول گردد، بناء بحث احکام جنایات حج دارای اهمیت خاص است که بدون در نظر داشت آن صحت حج اش موقوف می باشد. ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱- المعجم الوسیط، ج ۱، ص ۱۸۱.
- ۲- إرشاد الساری، ص ۴۲۱.
- ۳- مرجع مذکور.
- ۴- إرشاد الساری، ص ۲۶۱، ۲۶۲.
- ۵- المبسوط للسرخسی، ج ۲، ص ۱۲۶.
- ۶- رد المحتار علی الدرالمختار للشیخ محمد امین الشهیر باین عابدین، ج ۵، ص ۲۰۷.
- ۷- إرشاد الساری، ص ۲۶۲.
- ۸- یک صاع بنزد امام ابوحنیفه رحمه الله و فقهاء عراق هشت رطل می باشد که معادل (۳۸۰۰) گرام می باشد. الفقه الاسلامی و أدلته، ج ۳، ص ۲۰۴۴. فی الفصل الثانی صدقة الفطر.
- ۹- إرشاد الساری، ص ۲۶۷.
- ۱۰- إرشاد الساری، ص ۵۵۱.
- ۱۱- مرجع مذکور.

آداب غذا خوردن در اسلام

قسمت دوم

محبیب الرحمن "افضلی"

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله محمد و على آله و صحبه ومن والاه.
اما بعد:

قال الله تبارك و تعالى:

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾
الأعراف: ۳۱

و ايضا قال ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَقْنَطُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾
البقرة: ۶۰
مقدمه:

از دیدگاه دین مقدس اسلام، غذایی که خورده می شود، باید ذاتاً حلال باشد و مطابق روش اسلام از راه حلال و مشروع به دست آمده باشد و لازم است خوردن غذا با نیت تقوی و با قصد نیرو گرفتن برای اطاعت و عبادت خدا باشد.

الله متعال میفرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾
المؤمنون: ۵۱

ترجمه: ((ای پیامبران از چیز های پاکیزه بخورید و کار شایسته کنید که به آنچه که انجام می دهید دانایم)) درین آیه مبارکه الله متعال به پیامبران علیهم السلام امر نموده است که از خوردنی های پاکیزه و حلال استفاده نمایند چونکه استفاده از طعام حلال و پاکیزه که در آن شبهه ای

وجود نداشته باشد اثر بخصوص در انجام اعمال صالحه تان دارد.^{۱)} و همچنان الله متعال در آیت دیگری مسلمانان را امر کرده است که از خوراکه های پاک و حلال استفاده نمایند که تأثیر مستقیم در اعمال تان دارد، ابی هریره رضی الله عنه می گوید پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله میفرماید:

(أيها الناس إن الله طيب لا يقبل إلا طيباً وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين)^{۲)}

ترجمه: ((ای مردم، خداوند تعالی پاکیزه است و به جز پاکیزه را نمی پذیرد و خداوند مؤمنان را مانند فرستادگانش مأمور ساخته است)).

منع غذا خوردن در ظرف نقره:

غذا خوردن در ظرف نقره یی بر امت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ممنوع می باشد چنانچه حدیثه رضی الله عنه می گوید:

(سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ، وَلَا الدِّيْبَاجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ»)^{۳)}

ترجمه: حدیثه رضی الله عنه می گوید: شنیدم

که نبی اکرم صلی الله علیه و آله می فرمود: لباس ابریشمی نپوشید و در ظرفها و کاسه های ساخته شده از طلا و نقره، غذا نخورید. و کسانی که در دنیا از این ظروف استفاده نمایند سبب منع استفاده آنها در روز آخرت خواهد شد. با در نظر داشت این حدیث مبارکه خوردن و نوشیدن در ظروف طلا و نقره حرام می باشد بعضی نواقص دیگر نیز در پی دارد:

۱. باعث ایجاد فرق بین فقیر و ثروت مند نیز می شود.
۲. خوردن و نوشیدن در ظروف طلائی و نقره ای باعث ایجاد نوعی از موادی شیمیائی سمی میشود که برای صحت انسان مضر است.

خوردن طعام از پیشروی ظرف

خود:

شایسته است که فرد از غذای مقابل ظرف خود بخورد و نه از وسط ظرف. چرا که برکت در وسط طعام نازل می شود، عبد الله بن عباس رضی الله عنه روایت می کند که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: (إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَأْكُلْ مِنْ أَعْلَى الصَّحْفَةِ وَلَكِنْ لِيَأْكُلَ مِنْ أَسْفَلِهَا فَإِنَّ الْبَرَكَهَ

تَنْزِلُ مِنْ أَعْلَاهَا)»^۴

ترجمه: ((وقتی که یکی از شما غذا می خورد از بالای بشقاب نخورید بلکه از پایین آن بخورید. چونکه برکت در بالای آن نازل می شود)).

مستحب است که موقع صرف غذا جمع شویم، چون برکت بر حاضران سفره نازل می شود. از جابر بن عبدالله رضی الله عنه روایت است از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیدم میفرمود: (طعام الواحد يكفي الإثنين وطعام الإثنين يكفي الأربعة وطعام الأربعة يكفي الثمانية). «۵»

ترجمه: طعام یک نفر برای دو نفر و طعام دو نفر برای چهار نفر و طعام چهار نفر برای هشت نفر کفایت می کند.

در عصر ما هر فرد یک بشقاب را می گیرد و در آن غذا می خورد، در حالیکه خلاف سنت و فعل صحابه کرام می باشد، باز شکایت هم می کنیم که در خانه چیزی نداریم هر قدر که مواد خوراکی بیاوریم برکت ندارد، برادر برکت از کجا پیدا شود در حالیکه برکت در دسته جمعی، اتفاق و برجماعت نازل می شد نه در انفرادی و یا تنها خوری، قضاوت با شما است.

عده ای از اصحاب نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده و شکایت داشتند که می خورند ولی سیر نمی شوند. آن حضرت صلی الله علیه و آله فرمود: (فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ يَبَارِكْ لَكُمْ فِيهِ). «۶»

ترجمه: پس برای نان خوردن تان یکجا شوید و بسم الله بگویید، برای شما و در طعام تان برکت افزون می شود.

در این حدیث مبارک بخاطر نازل شدن برکت دو چیز شرط می باشد، اول اینکه در وقت غذا

خوردن اشخاص یکجا نشسته غذا خورده شود و دوم اینکه در سرفره غذا نام الله گرفته شود پس کسی که همین دو شرط را عملی نمود برکت در سفره آنها نازل خواهد شد.

طرز نشستن موقع خوردن غذا:

طریق نشستن در هنگام غذا خوردن مستحب است که مسلمانان هنگام غذا خوردن، اگر روی زمین غذا می خورند، روی پای چپ نشسته و پای راست را قایم نگهدارند و یا دو زانو مانند حالت نشستن نماز در تحیات در حالت (جلسه) بنشینند و به هیچ چیز خود را تکیه ندهند. و همچنان مشکلی ندارد که بر روی میز غذا خورده شود. ولی صرف غذا در حال تکیه دادن مکروه است. در حدیث ابا جحیفه از رسول اکرم صلی الله علیه و آله روایت نموده که می فرماید:

(قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا أَكُلُ مُتَكِّئًا). «۷»

ترجمه: در حالت تکیه چیزی نمی خورم. و در حدیث دیگری نیز از همین صحابه کرام روایت است:

(قَالَ كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لِرَجُلٍ عِنْدَهُ لَا أَكُلُ وَ أَنَا مُتَكِّئٌ). «۸»

ترجمه: ((می فرماید: در نزد رسول اکرم صلی الله علیه و آله بودم آنحضرت به مردی که در نزد او بود فرمودند: در حالت تکیه چیزی نمی خورم)).

خوردن غذا طور ایستاده در کوچه و

بازار: فرد مسلمان، در حالی که از کوچه و بازار عبور می کند، از خوردن و نوشیدن خود داری نماید، چون اینکار مخالف آداب غذا و آداب راه می باشد. انسان مسلمان هیچ وقت نباید ایستاده غذا بخورد چون ایستاده غذا خوردن مشابعت به اعمال یهود و

از دیدگاه دین مقدس اسلام، غذایی که خورده می شود، باید ذاتاً حلال باشد و مطابق روش اسلام از راه حلال و مشروع به دست آمده باشد و لازم است خوردن غذا با نیت تقوی و با قصد نیروگرفتن برای اطاعت و عبادت خدا باشد.

الله متعال میفرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا

صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ المؤمنون: ۵۱

ترجمه: ((ای پیامبران از چیزهای پاکیزه بخورید و کار شایسته کنید که به آنچه که انجام می دهید دانایم)).

نصارا است پیامبر گرامی اسلام مشابعت با اعمال یهود و نصارا را منع قرار داده است.

صرفه جویی در غذا:

مسلمان در خورد و نوش صرفه جویی نموده و به آن اندازه ای بخورد که کفاف او را نماید تا مجبور نشود مقدار زیادی از باقیمانده ی غذایش را در سطل زباله دانی بریزد. حال آنکه می داند عده ی از مسلمانان دنیا برای به دست آوردن یک لقمه نان و جرعه ای از آب آشامیدنی محروم می باشند.

پس مانده ی غذا:

اسلام دین نظافت و پاکیزگی است. مسلمان انسانی پاکیزه است و زباله هایش را در کوچه نمی ریزد و در عوض برایش مهم است که آن را در سطل مخصوص آشغالی یا باطله دانی بریزد. ریختن زباله در کوچه و خیابان به افزایش حشرات می انجامد و در نتیجه ای آن بیماری های همه گیر شایع می گردد. بهتر آنست که به قدر کفایت غذا تهیه نموده و در صورتی که بداند مقدار غذا بیشتر از نیاز می باشد آن را به همسایه ها و یا به مستمندان

بدهد.

خوردن غذای غیر مسلمانان:

خداوند متعال خوردن غذای اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) را روا داشته و می فرماید:

﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ﴾^{المائدة: ۵}

ترجمه: امروز چیزهای پاکیزه برای شما حلال شده و طعام کسانی که اهل کتابند برای شما حلال و طعام شما برای آنان حلال است. «مشروط به آنکه از گوشت حیوانات حرام، مانند گوشت خوک یا شراب، وجود نداشته باشد، که در آن صورت خوردن آن خوراکه ها جایز نمی باشد.

ایراد گرفتن و ناشکری غذا :

هیچگاه به غذا عیب نگیرید که بگویند این غذا خوب نیست خام است و یا من این غذا را دوست ندارم. آداب دیگری که در کشور ما اصلاً مراعات نمی گردد همین انتقاد بالای غذا می باشد، فرد مسلمان از غذا ایراد نمی گیرد پیامبر اکرم ﷺ هرگز از غذا عیب و ایراد نمی گرفت غذایی را که خوش داشت می خورد وگرنه از خوردنش صرف نظر می نمود.

شیوه نوشیدن آب :

وقتی که فرد مسلمان بخواهد آب یا چیز دیگری از نوشیدنی های حلال بنوشد، باید آن را در سه مرتبه با کلمه بسم الله و بعداً الحمد لله بنوشد و بیرون از ظرف نفس خود را بیرون دهد و نوشیدن آن را با نام الله ﷻ آغاز نموده و با حمد و سپاس از او به پایان ببرد و در نوشیدنی اش پف نکند و نه دمد، روایت شده که پیامبر ﷺ هرگز در نوشیدنی اش نمی دمید. [ابن ماجه]

همچنین روایت شده که آن حضرت ﷺ فرموده اند:

(لا تشربوا واحداً كشرب البعير، ولكن اشربوا مثني وثلاث، وسئموا إذا شربتم، واحمدوا إذا أنتم رفعتم)^۹

ترجمه: "مانند آشامیدن شتر یکباره نه نوشید و لیکن در دو و سه مرحله بنوشید و بیاشامید."

شکر و حمد خداوند در پایان غذا:

یکی از مهم ترین آداب و سنت های پیامبر اسلام ﷺ بعد از غذا دعا است که در کشور ما بسیار اندک مردم این سنت را عملی می نمایند، وقتی خوردن غذا به اتمام می رسد، مسلمان الله سبحانه و تعالی را حمد و سپاس بگوید.

رسول اکرم ﷺ می فرماید:

«مَنْ أَكَلَ طَعَامًا، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.»

ترجمه: ((کسی که غذا بخورد و این دعا را بخواند: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ) تمام گناه گذشته وی بخشیده می شود)).

از پیامبر ﷺ وقتی که سفره را بر می داشتند چندین احادیث نقل شده است که بطور نمونه چند احادیث ذکر مینمایم:

۱- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ، قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مَكْفَى وَلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا». (بخاری: ۵۴۵۸)

ترجمه: ((ابو امامه ﷺ می گوید: هنگامی که نبی اکرم ﷺ سفره اش را جمع می کرد، چنین می فرمود: یعنی حمد و سپاس بسیار، مبارك، خالص و پاک از آن پروردگار ما است که نعمت هایش برگردانیده نمی شود و پایان ناپذیر است و انسان از او بی نیاز نمی باشد)).

۲- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رَوَايَةٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا فَرَغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانَا، وَ أَرْوَانَا، غَيْرَ مَكْفَى، وَلَا مُكْفُورٍ».

(بخاری: ۵۴۵۹)

ترجمه: در روایتی دیگر، ابو امامه ﷺ می گوید: نبی اکرم ﷺ بعد از غذا خوردن، می فرمود: یعنی حمد و ستایش از آن خدایی است که ما را کفایت کرده و سیراب نموده است و نعمت هایش برگردانیده نمی شود و مورد ناسپاسی قرار نمی گیرد.

۳- همچنین آن حضرت ﷺ فرموده اند: (إِنَّ اللَّهَ لِيرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فِيحْمَدَهُ عَلَيْهَا وَيَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فِيحْمَدَهُ عَلَيْهَا).

یعنی: «خداوند از بنده ای راضی می شود که چون لقمه ای بخورد و حق تعالی را بر آن ثنا گوید و چون آب بیاشامد، حق تعالی را بر آن ثنا گوید.»
مَا خَذَ:

۱. تفسیر اضواء البیان فی ایضاح القرآن با القرآن ج ۲۶ ص ۶۰.
۲. صحیح مسلم: حدیث ۱۰۱۵.
۳. همان حدیث ۵۴۲۶.
۴. سنن أبی داود حدیث ۳۷۷۴.
۵. صحیح مسلم حدیث ۲۰۵۹.
۶. سنن أبی داود حدیث ۳۷۶۶.
۷. صحیح بخاری حدیث ۵۳۹۸.
۸. صحیح بخاری حدیث ۵۳۹۹.
۹. ترمذی حدیث ۱۸۸۵ این حدیث ضعیف است.
۱۰. سنن ابن ماجه (۳۲۸۵).

د مور او پلار

د حقوقو په اړه اسلامي معلومات

مولوی نصرت الله "صلاح الدین"

خدمت اوله هغوی سره دښه چلند امر د الله تعالی د توحید او عبادت له امر سره په یوځای په داسې ډول ورکړل شوی دی چې له هغی نه معلومیږي چې د انسانانو په عملونو کې د الله تعالی له عبادت څخه وروسته د مور او پلار د خدمت او هغوي ته د آرام او راحت د برابرولو درجه ده د الإسرائ په سورت کې ارشاد دی:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا لِيَّاهُ وَيَٰأُولَٰئِینَ إِحْسَنًا إِنَّمَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَمْرًا وَلَا نَهْرَهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ٢٣﴾ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا رَبِّكَ أََعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِن تَكُونُوا صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّلِينَ عَفْوَ ٢٤﴾
الإسرائ: ٢٣ - ٢٥

ژباړه: او ستا رب حکم کړی دی چې له هغه نه پرته د هیچا عبادت مه کوئ او له خپل مور پلار سره ښه رویه کوئ که له هغونه یو یا دواړه ستاسو سره بوډا وال ته ورسېږ نو هغوی ته هیڅکله [اف] هم مه وایه، او له هغوی سره ښه په ادب خبرې کوه او د هغوی په وړاندې د مهربانۍ او عاجزۍ وزرونه ټیټوئ او دا دعا کوئ چې ای زما پروردگاره په دوی دواړو رحمت وکړه لکه څنگه چې دوی په وړکتوب کې زما پالنه او روزنه وکړه او یواځې په دې

منځ ته راځي، نو دته له هغه سره څنگه چلند کول ښایي او په دې هکله د الله تعالی حکمونه څه دي؟ د بندگانو د حقوقو مسئله په دې وجه ډیره اهمه او د فکر وړ ده، چې کله په دې کې تقصیر او کوتاهي وشي یعنې چې د یوه بنده حق ضائع شي ورباندې ظلم زیاتې وشي، نو د هغې د ښښې او معافۍ معامله الله تعالی چې رحیم او کریم ذات دی په خپل لاس کې نه ده نیولې بلکې د هغې صورت دا دی چې یا خو په دې دنیا کې د هغه بنده حق ادا کړل شي او یا له هغه څخه ښښه تر لاسه شي که له دې دواړو څخه یوه خبره هم دلته ترسره نشي نو په آخرت کې به هرو مرو د هغې بدل او عوض ورکوي او دا به ډېر گران پربوځي یا به یې په حساب کې په آخرت کې د سخت عذاب زغمل مخې ته راشي لکه څنگه چې په قرآن کریم او مبارکو احادیثو کې په تفصیل سره ذکر دي او د بندگانو په حقوقو کې ترټولو اهمه معامله د والدینو د حقوقو ده، قرآن مجید چې د الله تعالی له لوري په رسول اکرم ﷺ نازل شوی دی د هدایت جامع او کامل کتاب دی په هغې کې د مور او پلار د

الحمد لله رب العلمین والصلاة والسلام علی سیدنا محمد و آله و اصحابه اجمعین: کوم حق او هدایت چې رسول اکرم ﷺ د الله تعالی له لوري دنیا ته له ځان سره راوړی دی، په هغه کې تر ټولو اول شی د ایمان او توحید دعوت ؤ: بیا کومو خلکو چې به د رسول اکرم ﷺ دا دعوت قبلولو هغوی ته به رسول اکرم ﷺ د عملي ژوند تیروولو لپاره هدايات ورکول، د رسول اکرم ﷺ دا هدايات په بنيادي توگه په دوو برخو وېشلای شو: یوه هغه برخه چې په بندگانو باندې د الله تعالی له حقوقو سره تړاو لري چې په هغې کې رسول اکرم ﷺ ددې لارښونه کړي چې په بندگانو باندې د الله تعالی څه حقوق دي او په دې هکله د دوی فرائض کوم دي؟ او د حقوقو او فرائضو ادا کولو لپاره هغوي ته څه کول په کار دي؟ د رسول اکرم ﷺ تعلیم دویمه برخه هغه ده، چې د بندگانو له حقوقو سره تړاو لري چې په هغې کې ښوودل شوي دي چې په بندگانو باندې د نورو بندگانو او عام مخلوق څه حقوق دي؟ او کله چې په دې دنیا دیوه انسان له بل انسان یا مخلوق سره کار او معامله

ظاهري عاجزی او درناوي بسنه مه کوه په زړه کې د هغوي د ادب او اطاعت نیت ساته، ځکه چې ستاسو رب ستاسوله زړونو څخه ښه خبر دی که تاسو نیکان وئ، نو هغه د توبه کوونکو خطاگانې ورمعاف کوي [له بیان القرآن نه].

فائده په دې مبارک آیت کې الله ﷻ داحکم وفرمایلو چې له هغه نه پرته دبل چا عبادت مه کوئ د انبیاء ﷺ د شریعتو نو ترټولو ستر حکم همدغه دی او د همدغه حکم د عملي کولو لپاره الله تعالی ټول انبیاء او رسولان راوړلېر او کتابونه او صحیفې یې نازلې کړې د الله ﷻ په یو والی عقیده لرل او یواځې د هغه عبادت کول او هیڅ یو شی د هغه په ذات او صفاتو کې او د هغه په تعظیم او عبادت کې نه شریکول د لوی خدای ﷻ تر ټولو ستر حکم دی. بیا یې دا وفرمایل چې له مور پلار سره ښه سلوک کوئ، الله ﷻ خالق دی هغه ټولو ته وجود بښلی دی د هغه عبادت او شکر ادا کول په هر حالت کې لازم او فرض دي، خوله دې امله چې هغه انسانانوته د وجود بښلو ذریعه د هغوي مور پلار گرځولي دي او مور پلار د اولاد په پالنه کې ډیر زیات تکلیف او زحمت تیروي ځکه نو الله ﷻ د خپل عبادت له حکم سره یو ځای له مور او پلار سره د احسان کولو حکم هم وفرمایلو، چې په قرآن کریم کې ځای پرځای ذکر دي: ﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ﴾ **وَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا** (الأنعام: ۱۵۱)

ژباړه: ورته وفرمایه چې راشئ زه تا سوته هغه شیان ولولم چې ستاسو رب په ستاسو حرام کړي دي، هغه دا دي چې له الله ﷻ سره څه شی شریک مه گرځوئ او له مور پلار سره احسان کوئ.

په تفسیر ابن کثیر کې دي چې یوه سړي

خپله مور په خپله شابار کړې وه او طواف یې ورباندې کولو هغه له رسول اکرم ﷺ څخه پوښتنه و کړه چې ایا ما په دغه ډول خدمت کولو سره د خپلې مور حق ادا کړ؟ رسول اکرم ﷺ ورته وفرمایل چې د یوې ساه حق هم ادا نشو.^۱

د الله رضا د مور پلار په رضا کې ده: و عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال: «رضى الله في رضى الوالدين وسخط الله في سخط الوالدين». ^۲

ژباړه: له حضرت عبدالله بن عمرو ﷺ څخه روایت دی، چې رسول اکرم ﷺ و فرمایل: د الله ﷻ رضا د مور او پلار په رضایت کې ده او د الله ﷻ نا رضایتی د مور او پلار په نارضايتی کې ده. ^۳

فائده: یعنې که یې مور پلار راضي وساتل، نو الله پاک هم راضي دی او که یې مور پلار ناراض کړل، نو الله ﷻ به هم ناراض شي، ځکه چې الله تعالی د مور پلار راضي ساتلو حکم ورکړی دی، کله چې یې مور او پلار ناراضه کړل، نو د الله ﷻ د حکم نا فرماني وشوه چې د الله ﷻ د ناراضتیا باعث دی. ښکاره دې وي چې دا په هغه صورت کې دی کله چې مور او پلار د یوه داسې امر نه په ځای کولو په وجه ناراض وي چې د شرع مخالف نه وي، که د شرع مخالف کار حکم ورکړي، نو د دوی فرمانبرداري جایز نه ده، که په دې سره نا راضه شي نو د ناراضتیا پروا دې نه کوی، ځکه چې په دی ناراضتیا سره الله ﷻ نه ناراضه کېږي.

مور او پلارته کنځلې کول لویه گناه ده:

(عن عبد الله بن عمرو رضي الله تعالى عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من الكبائر شتم الرجل والديه قالوا يا

رَسُولَ اللَّهِ هَلْ يَشْتُمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالَ نَعَمْ يُسَبُّ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسُبُّ أَبَاهُ وَيَسُبُّ أُمَّ الرَّجُلِ فَيَسُبُّ أُمَّهُ). ^۴

ژباړه: له عبدالله بن عمرو ﷺ څخه روایت دی چې رسول اکرم ﷺ وفرمایل له لویو گناهو نو څخه یوه داهم ده چې سړی خپل مور پلار ته کنځلې وکړي حاضرینو وویل اې د الله رسوله آیا داسی څوک به هم وي چې خپل مور پلار ته کنځلی وکړي رسول اکرم ﷺ وفرمایل: هو! (د دې صورت دادی) د یو چا پلار ته کنځلې کوي هغه یې په بدل کې د هغه پلار ته کنځلې کوي او د یو چا مورته کنځلې کوي هغه یې په بدل کې دده مورته کوي. ^۵

فائده: د حدیث مطلب دا دی چې کنځلی کونکي خو خپل مور او یا خپل پلار ته کنځلې ونه کړي خو کله چې په بل باندې د کنځلو کولو ذریعه جوړ شو، ځکه نو خپله له کنځل کونکو څخه شمار شو که ده دبل چا مور پلار ته کنځلې نه وای کړی نو هغه به د ده مور پلارته کنځلی نه کولې په خپله یې کنځلې ونه کړې، خو په بل بې کنځلې وکړې داهم رسول اکرم ﷺ له لویو گناهو نوڅخه شمېرلې دي.

مأخذونه:

- ۱- تفسیر ابن کثیر جلد ۳/ ۳۵ صفحه.
- ۲- أخرجه الترمذي وصححه ابن حبان والحاكم.
- ۳- در منشور جلد ۴/ ۱۷۲ صفحه له حاکم او بیهقی نه.
- ۴- رواه البخاري ومسلم.
- ۵- د مشکوة المصابیح ۴۱۹ صفحه له بخاری او مسلم نه.

عمر

الگوی بی نظیر در تطبیق عدالت

قسمت اول

عبدالرحمن "حازم"

چکیده

حضرت عمر رضی الله عنه که اسوه عدالت در تشکیل حکومت و نظام اسلامی بودند، ما در این بحث راجع به شخصیت شان به قدری امکان می پردازیم که شامل مختصر زندگانی حضرت عمر رضی الله عنه، کلید عدالت و علایم و نشانه های عدالت عمر رضی الله عنه می باشد.

مقدمه

عمرکرد اسلام را آشکار بیاراست گیتی چو باغ بهار "فردوسی" چنان که نصوص قرآن کریم و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله نیز بر این امر دلالت می کنند که باید در جامعه اسلامی عدالت برقرار باشد و ظلم و ستم خاتمه یابد و برای هر فرد جامعه بدون این که به زحمت بیفتد و یا مالی صرف کند، زمینه رسیدن به حقش فراهم گردد.

همچنان عدالت سبب می شود تا مواعی را که بر سر راه مردم تا رسیدن به حقوقشان وجود دارد بردارد. اینها مواردی اند که عملاً در خلافت خلفای راشدین به ملاحظه رسیده است، در این مبحث عدالت اسلامی در دوران خلافت خلیفه دوم مسلمانان فاروق اعظم مشاهده می شود. او دروازه های دار الخلافه را باز گذاشته بود تا هر صاحب حقی

به حقش برسد. و خود شخصاً پیگیر اوضاع مردم بود و در میان راعی و رعیت به زیباترین و ساده ترین شکل ممکن عدالت را برقرار نموده بود. همیشه حق را به صاحب حق می داد و درمیان دو طرف متخاصم هیچ فرقی قایل نمی شد. خویشاوندان و بیگانگان و اغنیاء و فقرا را مساوی می دانست و این عملکرد وی برگرفته از قرآن کریم بود، چنانچه الله متعال می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوِّمِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَتَاؤُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾
المائدة: ۸

ترجمه: ((ای مؤمنان! بر ادای واجبات خدا مواظبت داشته باشید و از روی دادگری گواهی دهید، و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که با ایشان دادگری نکنید. دادگری کنید که دادگری به ویژه با دشمنان به پرهیزگاری نزدیکتر و کوتاه ترین راه به تقوا و بهترین وسیله برای دوری از خشم خدا است. از خدا بترسید که خدا آگاه از هر آن چیزی است که انجام می دهید)).

در زمان خلافت حضرت عمر رضی الله عنه، عدالت و تطبیق آن، چنان نهادینه شده بود که همه مردم حرف از عدالت عمری می زدند، حضرت عمر رضی الله عنه خلیفه عادل و پر درکی بود از این رو حضرت عمر را نمونه کامل حق

و نماد تمام عیار عدالت می خوانند که عدل عمر ضرب المثل عام و خاص قرار گرفته بود اکنون اشارات به زندگی عمر رضی الله عنه و قایع مهمی را که هریک از آنها نمونه ای از عدالت است، برای خوانندگان گرامی نقل می کنم:

توضیح مختصر پیرامون زندگی عمر رضی الله عنه
خداوند جل جلاله اسلام و مسلمانان را به ایمان آوردن عمر رضی الله عنه پسر خطاب «عدوی قریشی» قوی کرد. عمر رضی الله عنه مردی با هیبت و با قدرت و منتقم و مدافع مظلومان بود. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله به مسلمان شدن او بسیار علاقه داشت و حتی از خداوند متعال می خواست که او مسلمان شود، در رابطه فرموده:

«اللَّهُمَّ أَعِزِّ الْإِسْلَامَ بِأَحَبِّ هَذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ إِلَيْكَ يَا أَيُّ جَهْلٍ أَوْ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَكَانَ أَحَبَّهُمَا إِلَيَّ اللَّهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ»^۱

خداوندا! اسلام را به بهترین این دو مرد نزد خودت یعنی ابو جهل یا عمر بن خطاب عزت ده. و دعای پیامبر صلی الله علیه و آله در حق عمر رضی الله عنه قبول میشود و بهترین و محبوب ترین این دو شخص نزد الله متعال عمر رضی الله عنه بوده است.

همین بود که این مرد دلیر و جسور در سال ششم بعثت به دین مبین اسلام مشرف گردید و با اسلام آوردن خویش قوت و نیروی بزرگی برای مسلمانان بخشید.

هنگامی که مسلمان می شود غیرت و جسارت او اجازه نمی دهد که ایمان خویش را مخفی نماید، بلکه در کوچه های مکه با بر آوردن صدای من عمر پسر خطاب هستم و من مسلمان شدم و هر کس می خواهد که سد راه من واقع شود و من را از دینم برگرداند حاضر شود و هیچ کس به خود این جسارت را نمی دهد که از ایمان آوردن او جويا شود.

بزرگان مکه با ایمان آوردن عمر بن خطاب بسیار نگران و پریشان می شوند، چون که عمر رضی الله عنه قبل از اسلام آوردنش یکی از بزرگان قریش و یکی از شخصیت های اهل خبره و اهل رأی بود و همیشه در مجلس قریش سخن و حرف اول و مورد تأیید از آن او بود. و در دور رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله جان فشانی های زیادی را بخاطر نشر و پخش اسلام عزیز انجام داده و چندین آیات قرآن کریم به تأیید قول ایشان نازل شده و در مناقب عمر فاروق رضی الله عنه احادیث زیادی وجود دارد و ایشان یکی از جمله شخصیت های است که پیامبر صلی الله علیه و آله به بهشتی بودن او مژده داده بودند.

عمر فاروق رضی الله عنه شخصیتی بود که مانع تفرقه صحابه کرام بعد از وفات رسول گرامی صلی الله علیه و آله گردیده بودند.

همین گونه سیدنا عمر بن خطاب رضی الله عنه در عصر خلافت ابوبکر صدیق رضی الله عنه در تمام امور با ایشان همکاری بوده و حتی یک عده مردم اعتراض می کردند که خلیفه تو هستی یا عمر رضی الله عنه؟ و ابوبکر صدیق رضی الله عنه می گفت: فرق نمی کند که من باشم یا عمر، هدف این است که به امور مسلمین رسیدگی شود.

عمر رضی الله عنه روز سه شنبه ۲۲ جمادی الآخر سال ۱۳ هجری پس از انتخاب و بیعت زمام امور مسلمین را در دست گرفت، در روز چهارشنبه ۲۶ ذی الحجه سال ۲۳ ه. به شهادت رسید، مدت خلافت او ده سال، شش ماه و چند روز بود.

بهترین مطلبی که در مورد خلافت عمر

فاروق گفته شده سخن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه است، که چنین گفته بودند: خداوند عمر را مورد رحمت خویش قرار دهد، چرا که مسلمان شدنش گشایش، هجرتش پیروزی و خلافتش رحمت بود. «۲»

کلید عدالت

برای رسیدن به عدالت و تحقق آن در جامعه نخست باید دانسته شود که راه رسیدن به عدالت چیست و چگونه آن را در یک جامعه تطبیق نمود و چگونه به آن جامه عمل پوشاند و به کدام شیوه و روش از آن بهره گرفت و به کدام طریق برای مردم عدالت را معرفی کرد؟. بناءً لازم است که سخنان زیبای عمر رضی الله عنه را در مورد عدالت مطالعه کرد و از آن در نهادهای ساختن عدالت استفاده کرد قسمی که عمر رضی الله عنه در این کلام خویش کلید عدالت را برای ما به معرفی گرفته:

« و قد جعل الله لكل أمر باباً، و یسر لكل باب مفتاحاً، فباب العدل الاعتبار، و مفتاحه الزهد. والإعتبار ذكر الموت بتذكر الأموات، والاستعداد له بتقديم الأعمال. الزهد أخذ الحق من كل أحد قبله حق، و تأدية الحق إلى كل أحد له حق و لا تصانع في ذلك أحد» «۳»

ترجمه: ((و خداوند بزرگ برای هر امری و یاکاری دری مقرر فرموده و برای هر دری کلیدی میسر کرده است. پس دروازه عدالت عبرت گرفتن است و کلید آن زهد می باشد. عبرت گرفتن همان یاد آوردن مرگ موقع یاد آوری مردگان است و آماده شدن برای عبرت گرفتن انجام دادن کار های خوب است. زهد یعنی گرفتن حق از هرکسی که حق را گرفته باشد و پرداختن حق به هر کسی که مستحق حق است و حق تصرف در آن برای هیچ کسی نیست)).

این زهدی است که عمر رضی الله عنه آن را کلید عدالت نامید.

عدالت گم شده مقدس که نسل ها از زمان آدم به دنبال آن هستند. شاید روزی آن را یافته و به زندگی خود مربوط نمایند.

تعریف عمیق و کامل از عدالت ذکر گردید، اگر دولت خواهان این است که عدالت را پایه ریزی کرده و به آن عمل نماید، باید در ابتدا

کلید عدالت را در یابد و از بی عدالتی ها عبرت گرفته و همیشه برای تحقق عدالت و خوبی ها در جامعه بکوشد و حق را از کسانی که آن را غصب کرده اند، بگیرد و به افرادی که به آن ها ظلم شده و حقشان گرفته شده برگرداند. و در گرفتن حق و در اجرای عدالت از هیچ کس ترس نداشته باشد و هیچ چیزی مانع تحقق عدالت نشود. باید متذکر شد که در کشور ما افغانستان زور مندان و قدرتمداران در طول سال های گذشته بالای ملت عزیز این کشور همیشه ظلم نموده اند و به گونه های مختلف به اموال آنها تجاوز کردند و حتی زمین های را که متعلق به دولت است غصب نموده با استفاده از آن برای خود شان سرمایه های بزرگ را ساخته و مانع برقراری و تطبیق عدالت در جامعه گردیدند. این را باید بیان داشت که ملت مظلوم و رنج کشیده افغانستان به زعمی مثل عمر بن خطاب رضی الله عنه ضرورت دارد که حق را از ظالم و غاصب گرفته و به مستحق حق تسلیم نماید.

علائم و نشانه های عدالت در کلام عمر رضی الله عنه

عمر رضی الله عنه در این سخن زیبای خویش برای عدالت نشانه و علامه های را ذکر کرده: « إن للعدل أمارات و تباشیر فأما الأمارات، فالحياء والسخاء، والهين واللين، و أما التباشير، فالرحمة. » «۴»

ترجمه: برای عدالت نشانه و علامات است، سپس نشانه های عدالت، شرم و سخاوتمندی، بخشش، آرامی و نرمی است و علامت آن مهربان بودن است.

این گفته زیبای عمر رضی الله عنه این را می رساند شخصی که در مسند اجرای عدالت قرار می گیرد تمام جوانب عدالت را رعایت نماید و تلاش کند که عدالت را به بهترین شکل آن تطبیق نموده و همه نشانه ها و علائمی که عمر رضی الله عنه ذکر نموده خویش را در آینه آن ببیند.

واقعۀ اول: عدالت عمر رضی الله عنه و داستان سعید بن عامر والی

حمس: عمر بن خطاب رضی الله عنه خلیفه مسلمانها به شهر حمس می آید و از مردم در باره امیر آنها نظرخواهی می کند و مردم از امیر خود شکایت های دارند، به حضور خلیفه مطرح می کنند. شاکی اول می گوید: تا چند ساعتی از روز بگذرد به محل کارش حاضر نمی شود... سعید بن عامر رضی الله عنه می گوید به خدا سوگند! اگرچه بیان علت برایم سنگین است، اما هم اکنون چاره ای جز بیان آن نیست، من خادمی ندارم و با دست خود آرد را خمیر می کنم و تا آماده شدن خمیر صبر می نمایم. سپس نان را پخته می کنم آنگاه وضو گرفته و به محل کارم حاضر می شوم.

چهره های غمگین و درهم کشیده که از سرنوشت والی شان در هراس بودند با شنیدن این سخنان شاد می شوند.

چین های پیشانی عمر رضی الله عنه باز می شود، گویا همگی به ادامه محاکمه علاقه مند می گردند، محاکمه ای که نتیجه اش موجب فضیلت و بزرگواری والی می شود، اگر این شکایت و محاکمه نمی بود این فضیلت والی بر مردم آشکار نمی گشت. آری، زبان حال مردم این قول شاعر را زمزمه می کرد:

لولا اشتعال النار فيما جاورت

ماكان يعرف طيب عرف العود^۵

ترجمه: اگر آتش در کنار شعله نمی کشید، خوشبویی عود شناخته نمی شد.

عمر رضی الله عنه فریاد می کشد و می پرسد: دیگر چه شکایتی دارید؟ نفر دومی شکایت خود را مطرح نموده و می گوید: در شب جواب کسی را نمی دهد. عمر رضی الله عنه به متهم نگاه می کند

و از او می خواهد تا نظر خود را در مورد این اتهام ابراز نماید و می فرماید: چه می گویی؟ سعید در کمال سادگی این اتهام را می پذیرد و می گوید: من روز را برای ایشان در نظر گرفتم و شب را به عبادت خداوند اختصاص داده ام.

چه عذر شگفت انگیزی است که پرده اتهام را از حقیقت زایل می نماید، این عمل از سعید بعید نیست، او یکی از مؤمنانی است که به مجاهدین روز و عبادت گذاران شب لقب یافته بود. او اگر وقتش را در روز در اختیار مردم گذاشته است تا حاکم و فرمانروای ملت باشد، بدون شک شب برایش بی اندازه با ارزش است و به هیچ قیمتی به هیچ کس نمی فروشد، همچنان که مردم بر او حق دارند، پروردگارش را نیز بر او حقی دارد، و جایز نمی داند که آنها را مخلوط نماید و یکی را در حساب دیگری ضایع کند، باید حق هرکس را به خودش بدهد. بنابر این، بی انصافی نکرده و از مقتضیات عدالت هم بیرون نشده است. به این ترتیب متهم از اثر تهمت پاک می شود. عمر رضی الله عنه رو به مردم کرده و می فرماید: دیگر چه شکایتی دارید؟ شاکی سوم می گوید: در همراه یک روز را برای خودش اختصاص داده است که نزد ما حاضر نمی شود.

عمر رضی الله عنه با نگاهی به والی متهم می فرماید: چه جوابی داری؟ این دفعه نیز والی اتهام را پذیرفته می گوید: خادمی ندارم که لباس هایم را بشوید و لباس دیگر هم ندارم که آن را عوض نمایم، صبر می کنم تا لباسم خشک شود، بعد از خشک شدن آن را پوشیده به محل کارم می روم. عمر رضی الله عنه از مردم می خواهد هرکس دوست دارد بیاید و زنجیر اتهام را به پای این فرشته پاک طینت ببندد و دوباره او را در قفس اتهام بگذارد.

مردم صدای عمر رضی الله عنه را می شنوند که می گوید: چه شکایتی از او دارید. شاکی دیگر می گوید: هرچند وقت یکبار بیهوشی بر او چیره می شود.

عمر رضی الله عنه دستور می دهد که دوباره زنجیر به پایش بسته شود و در قفس اتهام قرار می گیرد. می فرماید: روز اعدام خیب انصاری در مکه بودم، در حالی که گوشت های بدنش را پاره پاره کرده و او را به دار آویخته بودند، به او گفتند: آیا دوست داری که محمد صلی الله علیه و آله به جای تو می بود؟ در جواب گفت: به خدا سوگند دوست ندارم که من در

میان خانواده و فرزندانم باشم و خاری به پای محمد صلی الله علیه و آله خلد. سپس فریاد کشید یا محمد! یا محمد صلی الله علیه و آله پدر و مادرم فدایت باد، جانم فدایت یا رسول الله! اشک ها از چشمانش سرازیر می گردد و صدای گرفته اش گم می شود، مردم با فریاد بلند شروع به گریه نمودند. والی متهم را می بینند که چگونه هوشش را از دست داده و رنگش پریده است، در این هنگام بیهوشی بر او تاری می گردد، علت را می شناسند. سعید بن عامر رضی الله عنه می فرماید: هر وقت آن روز و کمک نکردن به خیب را چون در آن وقت مشرک بودم و به خدا ایمان نداشتم به خاطر می آورم، گمان می کنم هرگز خداوند این گناهم را نخواهد بخشید. بنابر این، حالت بی هوشی برمن طاری می شود. جلسه محاکمه خاتمه می یابد. قاضی، شاکیان و حاضرین مجلس بر برائت سعید اجماع می کنند، گویا این محاکمه برگزار شده تا نشان افتخار اسلام و شهادت عدالت به سعید داده شود.^۶

ادامه دارد...

منابع و مأخذ

- ۱- مسند احمد: شماره حدیث: ۵۶۹۶.
- ۲- خلفای راشدین: تألیف: دکتر صلاح عبدالفتاح الخالدی.
- ۳- نضرة النعيم فی مکارم أخلاق الرسول الكريم: مؤلف: صالح بن عبد الله بن حمید امام و خطیب الحرم المکی.
- ۴- نضرة النعيم فی مکارم أخلاق الرسول الكريم: مؤلف: صالح بن عبد الله بن حمید امام و خطیب الحرم المکی.
- ۵- البلاغة العربية أسسها و علومها و فنونها: مؤلف: عبد الرحمن الميداني.
- ۶- فراتر از عدل: نویسنده: محمد حسن حمصی: مترجم: عبدالله تیموری.

۳۷

در فضیلت امام علی علیه السلام

جوماتونه او ځوان کهول؛

د لارې والي لاملونه او د جذب لارې چارې

دويمه او وروستۍ برخه

پوهنيار نجيب الله عمري

له جومات څخه د ځوانانو د لارې والي لاملونه او حل لارې:

د يوې سالمې ټولنې لپاره جوماتونه د وزرونو په معنی شميرل کېږي، ځکه جوماتونه او هلته مېشت ملا امامان، خطيبان کولای شي ديني مسايل دخلکو او چاپيريال له شرايطو سره برابر بيان او دولسونو ذهنونه په ټوله معنی مثبت او دښې راتلونکي طرف ته سوق او برابر کړي.

جومات دولسونو او ددوی د صالحو اشخاصو ترمنځ يو ښه نښلونکی پل دی، د ټولنې هر وگړی کولی شي، چې د خپلو صالحو کسانو لخوا خپل روحي تربيت وکړي او له انزوا والي، کوم چې زمونږ دين او نورو ډيرو اديانو کې يوه روحي ناروغي شميرل شوې، ځان او هم نور ورغوري او په دې ډول ټولنه کې د يوځای کيدو محور وگرځي. پردې سربيره جوماتونه د خلکو خپل منځې هغه را ټوليدنې لاره هواروي، چې د مذهبي مسؤوليت تر سره کولو اخوا ټولنيز مسؤوليتونه هم ضمناً په کې ملحوظ شي. مثلاً جومات خلک د يو او بل له احواله خبرېږي، د روغ او ناجوړ معلومات کېږي، د ښادۍ او غم چيغه بدرگه کېږي، محله کې د شته مصيبت او پرمختگ غبر اورېدل کېږي، خو بيا هم ډير ځله جوماتونه له لمونځ کوونکي په ځانگړې توگه له ځوانانو مقتديانو په داسې حال کې خالي بريښي، چې ځوان د ټولنې د ملا د

تير حيثيت لري او ننۍ نړۍ کې د نفوس لويه برخه جوړوي؛ نو اړتيا ده، چې لاملونه يې وموندل شي او د حل په موخه يې کوتلې گامونه واخيستل شي. د ځوانانو د جلب او جذب پر وړاندې پراته خنډونه:

ځينې خلک له سالمې روزنې او کافي ديني پوهې سره سره احساسات او عواطف هم لري چې جوماتونه او ملا امامان کولای شي د مختلفو پروگرامونو په لاره اچولو سره ددوی دغه انساني او اسلامي احساسات او عواطف کابو کړي او خلک په ځانگړې توگه ځوانان لا وهڅوي چې جومات او منبر سره خپلې اړيکې لاپياوړې کړي. مثلاً ځينې ځوانان غواړي ديني مراسمو کې ديني شعرونه او نعتونه زمزمه کړي او خوش طبيعتی وکړي.

تر ډيره بريده دا غلط تعبير او تحليل دی چې له دين څخه د ځوانانو فاصله يوازې فرهنگي يرغلونه او د دوي د هوس او هوا له امله دي؛ بلکې دغه پديده مختلف عوامل لري چې بايد اوسني عصر کې دغې موضوع ته په واقعي ډول توجه وشي او مخنيوی يې وشي. ځينې دلايل او لاملونه چې د خلکو په ځانگړې توگه ځوانانو دغه فاصله او له دين څخه تېښتې ته يې زمينه برابره کړې په لاندې ډول دي:

۱- ديني مفاهيم او موضوعات گونگ او

په غير معقول ډول بيانول.

۲- سياسي او مذهبي اختلافونه؛

۳- د جوماتونو د ملا امامانو او نورو مسؤولينو غير مسؤولانه چلند کول له خلکو سره.

۴- د ځوانانو لومړنيو او اصلي ستونزو او موضوعاتو ته نه رسيدگي او حتی پرې بحث هم نه کول لکه واده، د اوسيدنې سهولتونه، کار او مصروفيت جوړونه، د دوی د ظرفيت لوړونې مسايل او داسې نور.

د دې لپاره چې دغه متحرکه او له انرژي ډکه قوه نوره له جومات او ديني اصولو سره مخالفت خپل نه کړي او دغه واټن نور هم زيات نشي د ټولنې د ټولو وگړو په ځانگړې توگه د علمای کرامو اونخبه کسانو مسؤوليت جوړېږي. ترڅو داسي معاصره تگلاره

خپله کړي، چې دغه شته واټن

له منځه يوسي او په ځانگړې توگه ځوانان نور هم تشويق کړل شي چې له دين او ديني اصولو سره مينه او محبت ته لومړيتوب ورکړي او د ژوند له اصولو او اړتياوو څخه يې وبولي.

دلته به کوبښن وشي چې په

ډير لنډ ډول هغه موانع او خنډونه ذکر کړل شي چې د خلکو په ځانگړې توگه د

ځوانانو، نه رغبت له جومات سره په ډاگه کوي او کوشنېن دې وکړل شي چې د علماوو او نورو مخورو مشرانو لخوا يادو ستونزو ته ژر تر ژره رسيدنه وشي او له مخه ليري کړل شي:

۱- د کار او مصروفيتونو زياتوالی

د خلکو په ځانگړې توگه د ځوانانو د کاري مصروفيتونو او له يو کار او دندې څخه په ډيرو دندو مصروفيت د دې لامل شوی، چې هغوی له ذهني فشار سره مخامخ شي او له جومات او ديني شعایرو سره خپلې اړیکې سستې کړي. دغه بې حده مصروفيت د دې ترڅنگ چې دوی له دين او شعایرو ليرې ساتي، د دوی پر روح او وجود هم خپل اثر لري او ځوانان تل د ستړيا او کسالت احساس کوي. دوی خپل ټول ژوند او وخت پر دندو او مصروفيتونو تيروي او له تفريح او يا خپلو خپلوانو د احوال اخیستلو څخه هم بې برخه کېږي، چې په دې توگه له ټولنيز ژوند څخه يې هم واټن ورو ورو په کميدو شي او بالاخره په بشپړه توگه منزوي شي.

۲- د رسنيو پروگرامونه

د اسلام په لومړنيو کلونو کې ټولنې دومره پرمختگ نه و کړی، رسنۍ او د دوی ډول ډول برنامې موجودې نه وې، انټرنېټ شتون نه درلود، د تفريح او سکون لپاره دومره وسيلې موجودې نه وې، په لويه کچه پانگونې او بازارونو شتون نه درلود او يوازې جومات وو چې د ديني ارشاداتو او اصولو د خپرولو د مرکزيت په حيث تري کار اخيستل کېده ځکه خو د خلکو رغبت او مينه له جومات او ملا امامانو سره خورا زياته وه خو نن سبا بې شميره رسنۍ شتون لري، گڼ شمير معنی داره او بې معنی پروگرامونه رسنيو کې خپريږي، د جوماتونو او ملا امامانو په خلاف تبليغات او د خلکو پر ذهن او فکري ودې کار کول، له معنی او مفهومه ليرې سريالونه او فلمونه او داسې نور هغه لاملونه دي چې د ځوانانو رغبت او شوق يې له

جومات او د جماعت له لمانځه سره يې خورا ټکنی کړی او خورا منفي تاثير يې د دوی پر ذهنونو درلودلای دی.

۳- اختلافونه: جومات د ولسونو د يو ځای کېدنې او د وحدت مرکز دی او کوشنېن دې وشي، چې د مسلمانانو ترمينځ د همدې اصلي هدفونو لپاره ترې گټه پورته کړل شي. جومات کې ټول مسلمانان د يوه خدای عبادت کوي، او خپل مينځ کې هيڅ کوم ځانگړنه: ثروت، تعليم او تحصيل، عمر، نژاد، ټولنيز موقف او داسې نور هيڅ په نظر کې نه نيسي او ټول يوشان د يو امام شاته خپل لمونځ کوي. تر ډيره بريده سياسي او مذهبي اختلافونه، ژبنی او سمني تعصبونه او داسې نور هغه لاملونه دي، چې د ولسونو او لمونځ کوونکو ترمينځ د کرکې او نفرت فضا جوړوي او په پايله کې به د ټولنې افراد له جوماتونو سره واټن خپلوي او له يوه بل څخه د کرکې او نفرت له امله به جوماتونو ته نه ورځي او خپلو کورنو کې لمونځ او عبادت کولو ته ترجيح ورکوي.

۴- د جوماتونو د ملا امامانو د فعاليتونو کم رنگ والی: په هغه جوماتونو کې چې ملا امامان يې د ننني عصر سره سم ديني اصول نه بيانوي، تشويقي خبري او ډيالگونه نه کاروي، د ننني عصر مسائل نه بيانوي او همغه پخواني او تکراري بيانونه په څو ځلو اوروي نو تمه دې نه کيږي چې ټول ولسونه دې جومات ته حاضر شي او يا هم دې ته وهڅيږي چې د جومات په نورو ديني برنامو کې د شوق او رغبت له مخې گډون وکړي.

۵- د جومات او د لمونځ کولو له فضيلت او ثواب څخه ناخبري

جومات کې کيناستل عبادت دی او بې شميره ثوابونه يې شريعت کې ذکر شوي دي. جومات کې شته خلک د الله متعال ځانگړي ميلمانه دي. يادو فضيلتونو او ثوابونو څخه ناخبره خلک له جوماتونو څخه واټن اخلي او فکري لمونځ کول کور او جومات کې ورته دي او هيڅ فضيلت به نه لري. د اسلام په لومړنيو ورځو کې ځيني صحابه

وو د هوا زښته زياته گرموالي بهانه کوله او جومات او لمانځه ته به نه حاضرېدل. رسول اکرم ﷺ چې کله له دې موضوع څخه خبر شو ډير خفه شو او وی ويل: ما پريکړه کړې چې د هغو خلکو کورونو ته اور ورته کړم چې جومات ته نه حاضرېږي چې دې وخت کې د سوره بقرې (۲۳۸) آيت نازل شو.

(د ټولو لمونځونو په کولو کې کوشنېن کوی په خصوص د وسطی لمونځ (ماسپښين لمونځ)، او د عاجزی او اطاعت له مخې ولاړشی اوتبلي مه کوئ).

۶- جوماتونو کې دميشت او مسؤلو خلکو ناسم چلند

کیدای شي يو له مهمو دلایلو څخه چې ډيری خلک او په ځانگړې توگه ځوانان جوماتونو ته نه حاضرېږي همدا د جوماتونو د مسؤلينو (ملا امام، خادم ...) ناسم چلند او له تحقير څخه ډکې خبرې او لهجه وي چې د ځوانانو شوق او رغبت يې له جوماتونو سره دومره ټکنی کړی.

که د جوماتونو دمسؤلينو چلند سم شي، ځوانانو ته تشويقي خبري او لارې چاري پرمخ بوزي، نو کیدای شي دغه شته واټن راکم شي او ځوانان لا وهڅيږي چې خپله هم جومات ته راشي او نور ځوانان هم دعوت کړي او د جومات په فضايو يې خبر کړي.

په خواشينۍ سره دغه ناسم چلند تر ډيره بريده دمشرانو لخوا نوي ځوان شوو وگړو سره ترسره کېږي، لکه مخکينۍ صف کې د او دريدو په سر تهديد او بد چلند، ځوانان تهديدول چې کله هم له دوی د سهوې او نا فهمۍ له مخې لمونځ کې اشتباهات وشي آن کله هم دا بېچاره گان په پتلون او لوڅ سر باندې لمونځ کولو باندې دومره تهديد شي، چې جومات خو څه ټول دين ورته (ببو) ښکاره شي.

دا ټول ناوړه چلندونه ددې سبب کېږي چې ځوانان له جومات او منبر سره خپلې اړیکې وشلوي او نورو مزخرفوبرنامو او لارو چارو ته مخه کړي.

۷- ناسم چاپیریال، ټولنه او ناوړه

دودنه انسان ټولنیز مخلوق دی او داسې خلق کړل شوی چې له نورو سره باید تل په اړیکه کې وي، او ځینې کارونه یې تر نورو تړلي وي نو مجبوراً له نورو سره راشه درشه او راکړه ورکړه وکړي او تر ډیره بریده هغه دودونه او فرهنگونه چې د ټولنې د افرادو ترمنځ شتون لري، وپالي او ترسره یې کړي.

که انسان داسې یوه ټولنه او ناسم چاپیریال کې واوسي چې هلته د دیني شعايرو سپکه پکې ویل کېږي، د جوماتونو خلاف تبلیغات کېږي او په قصدي شعوري ډول خلک له لمونځ او جومات څخه راگرځول کېږي نو تمه نشي کیدای چې دغه فرد دې له جومات او دیني شعايرو سره خپله مینه وښايي او یا دې هم راتلونکې کې ورته کومه علاقه پیدا کړي.

اوس به نو په هغه لارو چارو خبري او لنډ بحث وکړو چې کولای شي، خلک په ځانگړې توگه ځوانان جوماتونو ته را جلب کړي.

۱- د ځوانانو اړتیاوو ته توجه کول

د یو منل شوې اصل په توگه، دا باید ومنو، چې د یوځای د جلب او جذب قوت او قدرت د هغې د رضایت له کچې او سلنې سره مستقیمه اړیکه لري؛ نو ویلی شو چې هغه جوماتونه او ملا امامان چې د ځوانانو په معقولو او ریښتیني اړتیاوو تمرکز کوي او په خپلو لومړیتوبونو کې یې راولي، حتماً به ددغې سیمې ځوانان له جومات او ملا امام سره مینه لري او په پوره لیوالتیا به د جماعت لمونځ او نورو دیني مراسمو کې گډون کوي او نور ځوانان به هم هڅوي ترڅو جومات ته راشي او دیني شعايرو سره یې مینه او الفت زیات شي.

۲- د جومات ملا امام

د جومات ملا امام د یو جومات له مهمو مسؤولینو څخه شمیرل کېږي چې کولای شي د موثرو برنامه او ښه اخلاق او رویې له مخې ډېری ځوانان جومات

ته را جذب کړي.

که د جومات ملا امام له ځوانانو سره سم اخلاق وکړي، د دوي خبرو او سوالونو ته قناعت کوونکي ځوابونه ووايي، له دوی سره په خورا نرمې او حکمت پر مخ لاړ شي، دیني اصول او قواعد په خورا حکمت او نرم مزاج هغوی ته بیان کړي، هغوي ته د نیانو او د دوی د قومونو قصې د پند او عبرت لپاره بیان کړي، تل هڅه وکړي ځوانان داسې وروزی چې جومات ته له داخلیدو سره سم د دوی روحي او فزیکي شتون هلته وي؛ نو مطمئناً هیڅ ځوان به له جومات سره خپلې اړیکې پرې نكړی، بلکې په خورا شور او شوق سره به جومات او نورو دیني مراسمو کې گډون کوي.

۳- کورنۍ او ملگري

د یو فرد د شخصیت جوړښتي مهم او اساسي عناصر کورنۍ او ملگري دي. کورنۍ او ملگري د یو کس په فکر، تحلیل، سیاسي او دیني لیدلوري او روزنه کې خورا مؤثر دي. که د کورنۍ غړي په ځانگړې توگه پلار (مشران) جومات ته لاړ شي او کور کې داسې چاپیریال برابر کړي، چې خپلو اولادونو ته د جومات ورتگ هغوي ته، زده کړل شي او په لومړیتوبونو کې یې وي نو توقع کیدای شي چې د دې کورنۍ ځوان کهول به هم له جومات سره مینه ولري. د یو فرد لپاره له کوره بهر ملگري هم خورا مهم دي. که ملگري یې لمونځ کوونکي وي او داسې کورنۍ او چاپیریال کې را لوی شوي وي چې دیني وي او له جومات سره یې مینه او علاقه زده کړې وي؛ نو دا کس به هم له جومات سره مینه ولري او هم به له خپلو ملگرو متاثره کېږي.

۴- د جومات فعالیت او امکانات

که جوماتونه مو د امکاناتو او وسایلو له نظره ضعیف وي؛ نو هغه ډول فعالیت او ددین خپرونه چې ښايي زمونږ توقع ترې وشي ترسره نه شي، ځکه د امکاناتو شتون نن صبا خورا مهم دی.

که جومات سره سم یو کتابتون شتون ولري، د کمپیوټر او دیني زده کړي مرکز

موجود وي، د اسلامي او نورو عصري علومو سي ډي گانې بازار ته وړاندې کړل شي او که د جومات ترڅنگ د ناستې لپاره مناسب ځای په نظر کې ونیول شي؛ نو ډېری خلک به جومات ته راځي او په لمونځونو کې به برخه اخلي.

۵- د زده کړې ټولگي او صنفونه

سره له دې چې د زده کړې صنفونه د ډیرو ځوانانو د خوښې ځایونه نه دي او غواړي ترې تېښته وکړي، خو که یو جومات کې د دیني او عصري علومو د زده کړو ترڅنگ د خیاطۍ، گلدوزۍ، لاسي صنایع، خطاطي، نقشي او طرحې جوړول، ورزش لپاره مناسب ځای او داسې نور سهولتونه موجود وي، نو د ډیرو ځوانانو د توجه وړ به وگرځي.

۶- د ځوانانو خبرې او نقد اوریدل:

د ځوانانو خبري او نظریې اوریدل، ددوی رایه او نظر را غونډول، ځینو مخلصو او صادقو ځوانانو ته د جومات دننه د مسؤلیتونو او دندو ویش هغه څه دي، چې د ځوانانو ونډه د جومات په چارو کې په ډاگه کوي او په دې توگه ځوانان دا احساس کوي، چې مؤثر د ټولنې موثر او دکار خلک یو؛ نو ځکه به په ډیر اخلاص سره د جومات په چارو کې کوشن کوي او پرمخ به یې وړي. **لنډیز:** دې مقاله کې جومات په ټوله مانا له شعائر الله څخه ثابت شوی او ملا امام د مذهبي ټولنې مخکښ او روزونکی یاد شوی. د شریعت روح او ټولنې نبض ته په کتو د یوه موفق ملا امام، خطیب علمي او اخلاقي ځانگړنې او مواصفات په لنډ ډول په کې بیان شوي.

له جومات څخه د خلکو په ځانگړې توگه د ځوان کهول د واټن لاملونه او حل لارو باندې مفصل بحث شوی.

د اسلامي تمدن د دغه لوی میراث (جومات) ونډه د تاریخ په اوږدو کې د ټولنې په سمون او پرمختگ کې مؤثر ثابت کړل شوی دی.

بررسی علل کتمان علم شرعی و پیامدهای آن

قسمت دوم و آخر

استاد عبدالرازق "هدفمند"

ب: علل و انگیزه های اجتماعی

قبلاً در مورد علل و انگیزه های فردی پنهان نمودن علم شرعی بحث صورت گرفت که متعلق به صفات ذمیه شخص بوده و در اثر انفعال آنها کتمان علم شرعی به وقوع می پیوندد، در این عنوان می پردازیم به بحث روی عوامل اجتماعی کتمان علم شرعی این موضوع را از دو بُعد به بررسی می گیریم:

اولاً - اینکه اجتماع ملوث به اخلاق ذمیه است، و اکثراً تحت تأثیر فضای نا مطلوب و تیره و تار بد اخلاقی قرار گرفته اند. و این جامعه ایست که صدق و صفا، امانت داری و ترسگاری از الله ﷻ در آن ازکدام ارزش و جایگاهی برخوردار نیست. اگر فردی از افراد این جامعه راه صدق

و امانت داری را پیشه گیرد، در حقیقت خود را در مضیقه و تنگ نایی قرار داده که دیگران از آن دوری جسته و او را ساده لوح قلم داد می نمایند. افراد کاذب، متملق، عوام فریب، دو روی و سازش کار چنان می درخشند که گویا برق خاطف و جهنده ای اند، و همیشه بازار شان رونق دار است و کسادى به آن راه ندارد. جامعه چنان هویتش را از دست

۳۳

و القادریه سال ۱۴۳۱

۳۰

داده که انسان صادق و راستکار کاذب معرفی می گردد و اشخاص کاذب و دروغگو صادق و راستکار، در چنان جامعه ای اظهار حق و کتمان علم شرعی در یک میزان و مقیاس سنجیده می شود و اصلاً از ارزش های اخلاقی و تدین خبری نیست، بناءً میتوان گفت که این عوامل و انگیزه های اجتماعی تأثیر به سزائی در اظهار حق و کتمان علم شرعی بالای افراد جامعه داشته و سبب انحراف آنها می گردند.

ثانیاً: افراد جامعه سالم اند و اکثراً خدا ترس و امانت کار و صادق ولیکن فضای حاکم بالای جامعه فضای ظالمانه و جابرانه است، و اظهار حق در آن جامعه باعث هلاکت و نابودی افراد حق گو و صادق می گردد. چنانچه امام بخاری رحمته الله با سندش از ابو هریره رضی الله عنه روایت می نماید که فرمود:

{ حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ عَائِشٍ، فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَشَّتُهُ، وَ أَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَشَّتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ. }^(۱)

ترجمه: « دو نوع حدیث از پیامبر صلی الله علیه و آله حفظ کردم. نخست، احادیثی که آنها را روایت و نشر کردم. دوم، احادیثی که اگر آنها را روایت کنم، این گلویم بریده خواهد شد. »

و حدیث دیگری که در مورد امر به معروف و نهی از منکر از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین روایت گردیده:

{ مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَ ذَلِكَ أَوْعَى الْإِيمَانِ }^(۲)

ترجمه: « هرگاه کسی از شما کار بدی را دید باید آنرا به دست خویش تغییر دهد، اگر نتوانست به زبان خود آنرا منع کند و اگر نتوانست در قلب خود از آن بد ببرد و این ضعیف ترین مرحله ایمان است. » اگر به این حدیث مبارک دقت نمائیم در خواهیم یافت که علت سکوت و منع نکردن توسط زبان در این حدیث عوامل و انگیزه آن اجتماعی است یعنی فرد صالح است ولیکن فضای اجتماع مکدر و تیره است و شخص روی همین ملحوظ نمی تواند حق را اظهار نماید، و از منکر منع کند احادیث دیگری هم در این مورد اشاراتی دارند که این عوامل و انگیزه ها را برملا می گردانند ولیکن نسبت اختصار به همین دو حدیث اکتفاء صورت گرفته است.

پیامدهای پنهان نمودن علم شرعی

الف: پیامد فردی: در مورد پیامدهای کتمان علم شرعی باید گفت که این

پیامد ها گاهی مذموم و قبیح بوده که فرد را مستوجب عذاب پروردگار گردانیده و از رحمت اش دور می سازد، و همه لعنت کننده گان بر او نفرین و لعنت می گویند، مگر اینکه از این کردار زشت و بدش توبه نماید، و در مورد قبیح و بدی آن از مقدمه شروع تا این جا بقدر کافی مطالبی گفته شد که بطور کلی اضرار دینی و دنیوی آن را بیان داشته است. و در مورد پیامد های فردی آن باید گفت که شخص را به لعنت الله عز و جل و لعنت لعنت کننده گان گرفتار می سازد مگر اینکه توبه نماید او هم در نزد الله ذلیل و خوار است و هم در نزد مخلوقات الله عز و جل او با این عملش هم خود را هلاک ساخته و هم دیگران را او با پرورگارش در مخالفت و ضدیت قرار گرفته زیرا الله عز و جل امر نموده که هدايات و دلائل روشنش را به مردم برسانند تا مردم در سایه رحمتش قرار گیرند ولیکن کاتم و پوشاننده علم شرعی مردم را در حد توان از این رحمت دور نگهداشته است تا مردم در تاریکی و جهالت قرار گرفته و همه سرگردان بمانند. ولیکن باید اذعان نمود که گاهی کتمان علم شرعی نظر به ظروف و شرایط زمانی و مکانی و احوال مردم پیامد نیکی دارد و کاتم علم شرعی را نسبت به نیت و قصدش مأجور ساخته و از ثواب بزرگی برخوردار می سازد. هرگاه اظهار علمی سبب بروز ناقراری و یا زایل ساختن امن و آرامش بلاد مسلمین گردیده و یا سبب برانگیختن فتنه ها و از دست رفتن منفعت دینی ای گردد در آن حالت بجای اظهار نمودن علم شرعی کتمان آن علم واجب و ضروری است.^(۳)

ابوبکر بن العربی می گوید: هرگاه عالم از جواب سوالی سکوت نماید که جواب آن سبب فساد ها گردد و یا پرسنده آن اگر با خبر و مطلع شود در

جهالت و حماقت واقع می گردد و یا اینکه جواب آن سوال سبب فوت و از دست رفتن منفعت دینی می گردد، در همچو حالات عالم کاتم و پوشنده علم شمرده نمی شود.^(۴)

چنانچه قرطبی رحمه الله فرموده: نشر و پخش رخصت های شرعی در بین عامه مردم یعنی در بین سفهاء و جهال جائز نیست زیرا آنها همان رخصت ها را راهی به سوی مرتکب شدن محظورات و ممنوعات قرار داده و واجبات را ترک می نمایند.

(تفسیر قرطبی: ج ۲ ص ۱۲۴)

پیامبر صلی الله علیه و آله از قیام به اعمالی که آن را مشروع می دانست ولی نسبت به آثار و پیامد های سلبیه اش از آن منصرف گردیده است. چنانچه اسود بن یزید نخعی در حدیث صحیحی فرمود که عائشه رضی الله عنها برایم گفت: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ای عائشه! **لَوْ لَا قَوْلُكَ حَدِيثَ عَهْدِهِمْ قَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ بَكَفَّرَ لَنَقَضْتُ الْكُفْبَةَ فَجَعَلْتُ لَهَا بَابَيْنِ بَابٌ يَدْخُلُ النَّاسُ وَبَابٌ يَخْرُجُونَ فَفَعَلَهُ ابْنُ الزُّبَيْرِ** ^(۵)

ترجمه: «اگر قومت عهد و زمانه شان به کفر نزدیک نمی بود [و جدید الاسلام] نمی بودند من کعبه را تخریب می نمودم و برای آن دو دروازه می گذاشتم که به یک دروازه آن داخل می شدند و از دیگر آن خارج می گردیدند و ابن زبیر همین کار را کرد.»

از این حدیث مبارک معلوم می گردد که پیامبر صلی الله علیه و آله می دانست که هرگاه خانه کعبه دوباره اعمار گردد عرب ها با این کار مخالفت می نمایند در حالیکه پیامبر صلی الله علیه و آله اراده تقویم و پرداختن به اعمار او را داشت و در این اندیشه بود که مبدا این فعل بار بار تکرار شود، این بود بعضی پیامد های نیک کتمان علم شرعی نظر به احوال مردم، هر چند در این مورد آثار زیادی است ولیکن جهت اختصار به آنچه که در فوق ذکر گردیده اکتفاء می نمایم.

ب: پیامد اجتماعی کتمان علم شرعی

همان گونه که در مورد پیامد فردی کتمان علم شرعی توضیحات مفید و ثمری داده شد که در بعضی حالات پیامد ناگوار و

زشتی داشته که فرد و جامعه را به هلاکت و نابودی می کشاند و گاهی هم پیامد خوب و نیکوئی دارد که سبب نجات فرد و اجتماع می گردد و اجتماع را از متزلزل شدن و نا امنی نجات می دهد و نمی گذارد که به ورطه ای هلاکت و نابودی سقوط نماید یکی از مواردی که کتمان و پنهان نمودن علم شرعی پیامد نیک دارد عدم بیان نصی است که حکام و یا رعیت نسبت مجال فصیح و گسترده آن می توانند زیاد تر از معنای حقیقی اش او را تأویل نمایند. و در اصطلاح علماء این چنین تأویلات را [إساءة استخدام النص] گویند. بدین معنی که نص گاهی نسبت به گستردگی مجال تأویلش قطعی المراد نمی باشد و گاهی در بکار گیری و استخدامش جفا و إساءة صورت گرفته و او را از معنای مقصود اش کشیده و بر آنچه که بر آن وضع نشده استعمال می نمایند. گاهی این جفا و إساءة نسبت به آن نص از طرف حکام صورت می گیرد و گاهی هم از طرف رعیت به هر حال اذعان باید کرد که بعضی حکام ظالم از علماء سوء و درباری می طلبند که برای بعضی افعال شان مسووع شرعی پیدا نموده حالانکه آن افعال بعید از اسباب و ظروف آن نص است تا بتوانند به اساس آن تأویلات فاسده بعضی اغراض و اهداف شان را تحقق ببخشند. و با استدلال از آن، همه ظلم و جبروت شان را صبغه ای قانونی داده و فکر و رأی باطل شان را ترویج دهند در این صورت کتمان همچو یک نص لازم و ضروری است.^(۶)

قرطبی رحمه الله هم در این مورد فرموده که تعلیم دادن سلطان و پادشاه تأویل نصی را که با استفاده از آن بالای رعیت راه اکراه و اجبار را پیشه گیرد و بر آنها ظلم روا دارد جائز نیست.

(تفسیر قرطبی: ج ۲ ص ۱۲۵)

از اینکه نصوص در مورد

کتمان علم زیاد تر است و مطالب آنها چنان با هم ممزوج اند که میتوان گفت آنچه در مورد پیامد های فردی و اجتماعی تذکر داده شده همه مربوط و منوط اند به پیامد های دنیوی کتمان علم شرعی بدین ملحوظ جهت اختصار و عدم تکرار نصوص به آنچه که در عناوین پیامد های فردی و اجتماعی بیان گردیده اکتفاء می نمایم. و فقط یک آیه از سوره مائده را که با عنوان همخوانی دارد بیان خواهیم نمود و بس. ﴿فِيمَا نَقُصُّهُمْ وَيُثَبِّتُ لَهُمْ لَعْنَتَهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَلَسًا قَلْبًا يَجْرِفُونَ الْكَلِمَةَ عَنْ مَوَاضِعِهَا وَكُنُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَافِيَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (المائدة: ۱۳)

ترجمه: «اما به سبب پیمان شکنی ایشان، آنان را نفرین کردیم و از رحمت خود محروم داشتیم و دلهایشان را سخت نمودیم (به گونه ای که دلیل و اندرز بدان راه نمی یافت) آنان سخنان را تحریف و بخش فراوانی از آنچه (در تورات بود و) بدیشان تذکر داده شده بود، ترك کردند.

(این خوی پلید هنوز هم در چنین قومی وجود دارد و تو) همیشه می توانی خیانتی (تازه) از آنان ببینی، مگر عده ای کمی از ایشان (که به تو ایمان آورده اند و خیانت پیشه نیستند) پس از آنان درگذر و (بدسگالیه و دوروییهایشان را) نادیده بگیر، که خداوند نیکوکاران را دوست می دارد.»

ج: پیامد اخروی کتمان علم شرعی

چون نصوص زیادی در مورد پیامد های اخروی کتمان علم شرعی آمده که تعدادی از آنها در عناوین مختلفه این مقاله تذکر داده شده، لهذا جهت احتراز از تطویل بحث و تکرار

نصوص ما چند نص محدود و شمرده شده را تحت این عنوان بیان می داریم و مطالب ویژه این مقاله را به پایان می رسانیم. الله تبارک و تعالی می فرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (البقرة: ۱۷۴)

ترجمه: «کسانی که آنچه را خدا از کتاب (آسمانی) نازل کرده است، پنهان می دارند (یا دست به تأویل ناروا و تحریف می زند) و آن را به بهای کم (و ناچیز دنیا) می فروشند، آنان جز آتش چیزی نمی خورند. (زیرا اموالی که از رهگذر کتمان آیات آسمانی و تحریف و تأویل ناروای حقائق رحمانی به دست می آید، سبب نزول آنان به آتش دوزخ خواهد شد) و روز رستاخیز خدا (از آنان روگردان بوده و) با ایشان سخن نمی گوید و آنان را (از کثافت گناهان با عفو و گذشت خویش) پاکیزه نمی دارد. و ایشان را عذاب دردناکی است»

و پیامبر ﷺ فرموده: [مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ، أَلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ] (۷)

ترجمه: «کسی که از او در باره دانشی بپرسند و او آن را بپوشد، در روز قیامت به لگامی از آتش لگام کرده می شود.»

نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از تحقیق فوق الذکر، بر حذر داشتن امت اسلامی از کتمان و پنهان داشتن علم شرعی ای که مردم به پخش و نشر آن محتاج و نیاز دارند. هرگاه اسباب و عوامل سقوط، ظلم، بیداد، عقب گرایی، تسلط اغیار و بی گانگان، وحشت و بربریت... فروپاشی جامعه و قرار گرفتن آن در حال تحیر و سرگردانی و صدها عوامل و انگیزه های تباه کن و هلاکت زای آن را به بررسی بگیریم در می یابیم که یکی از مهم ترین آن عوامل ای که جامعه اسلامی را به هلاکت و بربادی مواجه

ساخته؛ کتمان علم شرعی و پوشاندن واقعیت های عینی و مشهود جامعه است که با گذاشتن پرده ای از مکر و تزویر صورت می گیرد.

۱- دریافت علل و انگیزه های کتمان علم شرعی و بیان پیامد های آن، اما باید دانست که پنهان داشتن علم شرعی در همه حالات مذموم و قبیح نبوده و نظر به احوال مردم، ظروف و شرایط عصر گاهی مندوب و گاهی هم مباح و گاهی هم واجب می باشد و پوشاننده آن نظر به نیت نیک و در نظر گرفتن مصالح فرد و اجتماع مأجور بوده و ثواب داده می شود. ۲- چون قوام جامعه منوط و مربوط به اصلاح علماء و امراء است هرگاه این دو رکن فاسد گردند جامعه خود به خود سیر نزولی اش را پیموده و به مغاکی از دوزخ دنیوی تبدیل میگردد.

۳- دریافت احکام و مسائل مهم فقهی استنباط آیه (۱۵۹ - ۱۶۰) سوره بقره.

۴- نشر و پخش رخصت های شرعی در بین عامه مردم یعنی در بین سفهاء و جهال جائز نیست.

۵- تفهیم و دانستن پیامد های دنیوی و اخروی کتمان علم شرعی.

۶- علماء باید بخاطر اظهار حق همچو چراغ بسوزند و تمام تکالیف و مشقت ها را با جبین کشاده استقبال نمایند تا دیگران از روشنائی شان مستفید گردند.

مأخذ

۱. (النمل: ۱۴) (صحیح مسلم: ج ۱ ص ۲۴۷).
۲. (صحیح البخاری: ج ۱ ص ۳۵).
۳. (فیض الباری شرح مختصر صحیح البخاری: ج ۱ ص ۲۴۷) (صحیح مسلم: ج ۱ ص ۱۶۷).
۴. (عارضة الأحوذی لأبی بکر بن العربی: ج ۱ ص ۱۱۸).
۵. (صحیح البخاری: ج ۱ ص ۲۱۵).
۶. (أحكام الكتمان في الشريعة الإسلامية و تطبيقاته المعاصرة: ج ۱ ص ۳۰۶).
۷. (تفسير قرطبي: ج ۲ ص ۱۲۵) (المائدة: ۱۳) ابو داود: ج ۱ ص ۷۳.

اولاد راوپنه او په هغه کې سمون

مولوی عبدالستار خادم

محترما: دا چې زیږون، اولاد راوپنه، د اولاد راوپنې اصلاح او سمون او د انسان د نسل ساتنه په اسلام کې یوه ډېره اړین تعبدی کړنه بلل شوې چې له لاسه ورکول یې په هیڅ صورت بې له کوم شرعي عذر څخه روا نه ده، بلکې د دې خلاف کړنه د شرعي نصوصو په خلاف بلل شوې.

دا چې په دې رابطه ډیر لږ مالومات خپرېږي اړینه ده څو موږ مسلمانان وگړی همدې موضوع ته پوره څیر او سرپه غور شو څو په دې اړه اسلامي او شرعي مالومات ترلاسه او هم یې په خپل ځان او کورنۍ باندې په ښه توگه عملي کړو ځکه په دې کې د اولادونو او د هغوی د مور او پلار نیکبختي نغښتې ده لکه چې په دې باره کې د معاصرو کتابونو څخه په مشهور کتاب (الفقه الاسلامی و ادلته) اووم ټوک (۴۴۹) مخ کې داسې راغلي.

(له واده کولو څخه هدف زېږون او د انساني نسل ساتل دي چې د دې موخې یعنې (توالد او تناسل)، له لاسه ورکول په شریعت کې روا نه دي ځکه دا د شرعي نصوصو خلاف کړنه ده د نسل د زیاتوالي دواړي لاندې پنځه اساسه دي. لومړی: اولاد راوپنه او له هغې نه ساتنه چې داپه اسلام کې یو ډیر اړین تعبدی امر دی چې د دې په ځای کول په موږ

یو شرعي امر دی.

دویم: دا چې دمپه او ښځې لپاره د اولاد د نه راوپلو یانې د دې دروازې د بندولو لپاره عام قانون جوړول هم روا نه دي.

درېم: دا چې بې له کوم شرعي عذر څخه په نارینه او ښځینه کې د زیږونې وړتیا له منځه وړل (چې دې ته شنډول یا شنډیدل وايي) حرام او ناجایز دي.

څلورم: د خاوند او میرمنې په سلا او خوښې او د شرعي عذر په لرلو سره د ماشوم د زیږون ترمنځ واټن او یا تر ټاکلي وخت پورې د حمل بندول روا دي، خو شرطونه یې دادي (۱) چې ضرر په کې نه وي (۲) دا مخنیوی په قانوني او شرعي لاره وي (۳) په حمل په ماشوم باندې تیری نه وي (چې حمل لري کړل شي).

د لومړي گڼې په رابطه چې په تکثیرالنسل یا حفظ النسل سره یې یادونه کېږي د نسل زیاتوالی او ساتنه چې د نکاح په وسیله منځ ته راځي د اسلام له پلوه ډېر ارزښت لري. چې په دې اړه له نبی ﷺ څخه د معقل بن یسار رضی الله عنه په روایت په سنن ابی داود دویم ټوک (۱۷۵) مخ کې داسې روایت نقل شوی.

ژباړه: یوکس نبی ﷺ ته راغی ویې ویل ای د الله پیغمبره زما له داسې ښځې سره همغږي شوې چې ښایسته د لوړ نسب او حسب خاونده ده ولې اولادونه نه راوړي آیا نکاح ورسره وکړم. نبی ﷺ ورڅخه

منع کړ نوموړی کس بیا ځلې رسول الله ته راغلی بیا هم هغه له دې نکاح کولو څخه منع کړ. او ویې فرمایلي تاسې داسې ښځې په نکاح کړي چې مینه کوونکې او بچي راوپنکې وي ځکه چې زه د قیامت په ورځ ستاسې په ډیر والي وپاړم. لکه چې د دې مدعي په تایید په جامع الاحادیث لسم ټوک (۲۳۱) مخ کې داسې حدیث شریف کې راغلي:

ژباړه: نبی ﷺ فرمایلي جنتیان به ټول (۱۲۰) صفونه وي چې اتیا صفونه به تاسې یاست او باقي ټول خلک به (۴۰) صفونه وي چې تاسې به د اويا امتونو برابر یاست.

همدارنگه په بل حدیث شریف کې د موضوع په اړه له نبی ﷺ څخه د حضرت انس رضی الله عنه په روایت په جامع الاحادیث (۳۳) ټوک (۲۲۷) مخ کې داسې روایت راغلی.

ژباړه: نبی علیه الصلاة والسلام موږ ته په واده کولو امر کاوه اوله نه کولو یې په کلکه منع کولو.

همدا چې د اولاد راوپنه په اسلام کې ډیر ارزښت لري د نکاح او واده د کلمو یادونه په قرآن عظیم الشان کې له دیرشو نه په زیاتو آیتونو کې شوې ده، چې د بیلگې په توگه یې یوویشت ځایونه په نښه کېږي.

یوکس نبي ﷺ ته راغی ویی ویل ای د الله پیغمبره زما له داسي ښځې سره همغږی شوې چې ښایسته د لوړ نسب او حسب خاوند ده ولې اولادونه نه راوړي آیا نکاح ورسره وکړم. نبي ﷺ ورڅخه منع کړ نوموړي کس بیا ځلې رسول الله ته راغلی بیا هم هغه له دې نکاح کولو څخه منع کړ. او ویې فرمایل تاسې داسې ښځې په نکاح کړې چې مینه کوونکې او بچي راوړنکې وي ځکه چې زه د قیامت په ورځ ستاسې په ډیر والي ویاړم.

- ۱- ﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ﴾ النساء: ۳
- ۲- ﴿وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ﴾ النساء: ۲۵
- ۳- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ الأحزاب: ۴۹
- ۴- ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَانَ مِنْكُمْ﴾ النور: ۳۲
- ۵- ﴿مَنْ بَدَأَ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ البقرة: ۲۳۰
- ۶- ﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ﴾ النساء: ۲۲
- ۷- ﴿وَلَا تَنْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾ البقرة: ۲۳۵
- ۸- ﴿وَابْتُلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ﴾ النساء: ۶
- ۹- ﴿أَوْ يَتَمَوَّا الَّذِي يَدْرِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ﴾ البقرة: ۲۳۷
- ۱۰- ﴿فَانكِحُوهُمْ بِأَذْنِ أَهْلِهِمْ﴾ النساء: ۲۵
- ۱۱- ﴿وَلَا أَنْ تَبْدَلَ بِهِنَ مِنْ آزْوَاجٍ﴾ الأحزاب: ۵۲
- ۱۲- ﴿زَوِّجْنَكُمَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ﴾ الأحزاب: ۳۷
- ۱۳- ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَاتٍ زَوْجٍ﴾ النساء: ۲۰
- ۱۴- ﴿فَتَأْتُوا الذَّيْفَ ذَهَبْتَ أَزْوَاجُهُمْ يَنْتَلِ مَا أَتَقُوا﴾ المتحنة: ۱۱
- ۱۵- ﴿يَرْثُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَوْ يَكُنْ لَهُمْ شُهِدَةٌ﴾ النور: ۶
- ۱۶- ﴿فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ﴾ البقرة: ۲۵
- ۱۷- ﴿فِي أَزْوَاجٍ أَدْعِيَاهُمْ﴾ الأحزاب: ۳۷
- ۱۸- ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ الزمر: ۶

- ۱۹- ﴿إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ المؤمنون: ۶
 - ۲۰- ﴿وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَرْتَضْنَ بَأَنْفُسِهِنَّ أَزْوَاجَهُنَّ﴾ البقرة: ۲۳۴
 - ۲۱- ﴿أَوْ زُجُوجَهُمْ ذُرَارًا وَلَانِثًا﴾ الشورى: ۵۰
- په پورتنیو (۲۱) ځایونو کې د نکاح او زواج د کلمو یادونه د دې موضوع په ارزښت روښانه دلالت کوي.
- د دویمې گڼې په رابطه چې په تنظیم النسل سره یې تعبیر کېږي یانې د اولاد راوړنې اصلاح او سمون، چې دا کړنه هم د اسلام له پلوه ډیره اړینه بلل شوې.
- هر مسلمان وگړي ته په کار ده خو په اولاد راوړنه کې سمون را منځ ته کړی، ځکه په دې کې د اولادونو او د هغوي د مور او پلار نیکبختي نغښتې ده، که مور مسلمانان د قرآن عظیم الشان په دې مبارک آیات شریف عمل وکړو:
- ژباړه: او میندې دې خپلو اولادونو ته پوره دوه کاله شیدې ورکوي. (البقرة الآية ۲۳۳)
- نو په باور سره ویلی شو چې په اولاد راوړنه کې سمون را منځ ته کېږي ځکه په دې کړنه کې ډیرې گټې نغښتي دي. لومړی دا چې اولادونه ډیر ښه قوي راځي. همدا اولادونه دي چې په همدوی باندې دنیا ودانه پاتې کېږي د جهاد په مرحله کې همدوی د شهیدانو په ځای ودرېږي او جهاد ژوندی ساتي.
- دویم: دا چې د دایې او رضاعي مورگانو د استخدامولو نه خلاصون مومي.
- درېم: د مورگانو لپاره په دې کړنه کې ډېرې جسمي او نفسي گټې نغښتي دي.
- څلورم: د اولادونو تر منځ د واټن غوره وسیله ده.
- پنځم: د موراو پلار سره په ښوونه او روزنه کې خورا ډیره مرسته کوي.
- شپږم: له غیرطبعي شیدو نه خلاصون مومي.
- د دریمې گڼې په رابطه چې په منع النسل او تحدید النسل سره یې تعبیر کېږي یعنې د اولاد د راوړلو مخنیوی داسې عمل ترسره کول چې د اولاد راوړنې مخنیوی

وکړي بې له شکه دا کړنه پرته له کوم شرعي عذر نه د اسلام د مبین دین د اصولو او حکمتونو څخه مخالف ده د بیلگې په توگه ځان خصي کول چې یوه ناروا کړنه ده لکه چې په (الموسوعة الفقهیه) (۱۹) ټوک (۱۲۰) مخ کې فرمایي: ژباړه: د انسان خصي کول که ستر وي او که کوچنی ناروا کړنه ده او امام ابن حجر رحمه الله داسې کړنه د انسان لپاره په اتفاق د ټولو حرام بللې.

همدارنگه په حدیث شریف کې راغلي: ژباړه: حضرت عبدالله بن مسعود رحمه الله فرمایي موږ له رسول اکرم ﷺ سره په غزا کې وو په داسې حال کې چې له موږ سره څه شی نه وو (ښځې راسره نه وې) نو ورته مو وویل آیا موږ ځانونه خصیان نه کړو پس مونږ یې له دې کار څخه منع کړو. (صحیح مسلم دویم ټوک (۱۰۲۲) مخ)

خلاصه دا چې زیږون او اولاد راوړنه په اسلام کې یوه ډیره اړینه تعبدی کړنه بلل شوې چې له لاسه ورکول یې بې له کوم شرعي عذر څخه په هیڅ صورت روا نه ده بلکې د دې خلاف کړنه د شرعي نصوصو په خلاف عمل بلل شوی.

همدارنگه په زیږون او اولاد راوړنه کې اصلاح او سمون هم د نصوصو برابر داسي کړنه ده، چې د مور او پلار او د هغوي د اولادونو په کې نیکبختي نغښتي ده.

دا چې د زیږون او په هغه کې د سمون راوستلو په اړه ډیر لږ معلومات خپریږي اړینه وبلل شوه خو په دې اړه د عامه پوهاوي لپاره یوه لیکنه ترتیب او د دې وزارت د نشراتو ریاست په میاشتنۍ خپرونې مجله کې خپورشي بناء پورتنۍ لیکنه چې عنوان یې (اولاد راوړنه او په هغه کې سمون) په (۴) مخونو کې د اړینو اجراتو لپاره ترتیب شوه.

شأن مساجد و فضیلت نماز

- ✓ قال الله تعالى: "اقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوداً". (الإسراء: 78)
- نماز را قائم کن در وقت زوال آفتاب تا تاریکی شب و علاوه از این نماز صبح هم به جا آور هر آئینه خواندن نماز صبح مشهود (وقت حضور فرشتگان) است (بشارت نور کامل برای کسانی که نماز صبح را اداء می نمایند).
- ✓ قال النَّبِيُّ ﷺ: "بَشِّرِ الْمُسْلِمِينَ فِي الظُّلُمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ ، بِالنُّورِ النَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ". (رواه أبو داود والترمذي)
- به کسانی که در تاریکی (برای ادای نماز) به مسجد می روند بشارت نور کامل در قیامت بده.
- ✓ قال النَّبِيُّ ﷺ: "رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا". (رواه مسلم)
- دو رکعت نماز صبح از دنیا و هر آنچه در آن وجود دارد بهتر است.
- ✓ قال النَّبِيُّ ﷺ: "مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى الْمَسْجِدِ كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا عَشْرُ حَسَنَاتٍ ، وَالْقَاعِدُ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ كَالْقَانِتِ ، وَيَكْتَسِبُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ، حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ". (أخرجه أحمد)
- هر که از خانه اش به طرف مسجد حرکت کند، در مقابل هر قدمش ده نیکی برایش نوشته می شود. و آن که در مسجد به انتظار نماز می نشیند مانند کسی است که در جریان ادای نماز باشد تا وقتی که به خانه اش بر می گردد پاداش نماز گزار برایش نوشته می شود.
- ✓ قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "أَنْ يَلِجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا، يَغْنَى الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ". (رواه مسلم)
- هر کس قبل و بعد از غروب خورشید نماز بخواند (یعنی نماز صبح و عصر را) داخل آتش (دوزخ) نمی رود.
- ✓ قال النَّبِيُّ ﷺ: "مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ". (رواه مسلم)
- هر کس نماز عشاء را با جماعت بخواند گویا نصف شب را قیام کرده است و هر کس نماز صبح را با جماعت بخواند گویا کل شب را قیام کرده است.
- ✓ قال النَّبِيُّ ﷺ: "مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ ثُمَّ جَلَسَ فِي مُصَلَّاهُ، صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ، وَصَلَّاهُمْ عَلَيْهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ". (رواه أحمد)
- هر کس نماز صبح را بخواند و در سجاده اش بنشیند، فرشتگان بر او درود می فرستند. درود آنان این است: خدایا او را ببخش، خدایا بر او رحم فرما.
- ✓ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "لَيْسَ صَلَاةُ أَثْقَلِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ مِنَ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا، لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا". (رواه مسلم)
- رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: هیچ نمازی بر منافقین از نمازهای صبح و خفتن گرانتر نیست و اگر بدانند که چه ثوابی در این دو است، اگر به خزیدن هم باشد، در آن حاضر می شوند.

نبوي ۱

★ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَغَارُ، وَغَيْرَةُ اللَّهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ». (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

ژبړه: د ابوهريره رضي الله عنه څخه نقل دی، وايي: پېغمبر ﷺ ويلي: الله يقيناً غيرت کوي او د الله غيرت په هغه وخت کې وي چې مؤمن هغه څه وکړي چې الله حرام کړي وي. يعني الله هغه وخت په غوسه کېږي چې مؤمن بنده ئې حرام کار کوي.

★ پېغمبر ﷺ ويلي: «أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُخَدَّنَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَالَّةٌ» (مسلم)

ژبړه: تر ټولو د الله ښه خبره ده، تر ټولو د محمد ﷺ ښه عملي تگلاره ده. په کارونو کې بد، نوي کارونه دي او هر بدعت (نوی تغیر په دين کې) گمراهي ده.

★ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ» (مسلم)

ژبړه: د ابوهريره رضي الله عنه څخه نقل دی، وايي: پېغمبر ﷺ ويلي: صدقه کوم مال نه کموي، الله بنده ته د بخښي په وجه د عزت پرته بل څه نه زياتوي او هر څوک چې د الله لپاره عاجزي وکړي، الله هغه لوړوي.

★ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ، وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ» (مسلم)

ژبړه: د ابوهريره رضي الله عنه څخه نقل دی، وايي: پېغمبر ﷺ ويلي: بنده خپل رب ته د سجدې په حال کې ډېر نژدې وي نو دعا ډېره کوي.

★ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ» (مسلم)

ژبړه: د ابوهريره رضي الله عنه څخه نقل دی، وايي: پېغمبر ﷺ ويلي: څوک چې پر داسې لار روان شي چې علم په کې غواړي الله د دې په وجه د جنت لاره ورته آسانوي.

★ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: «أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بَجَلَالِي، الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي» (مسلم)

ژبړه: د ابوهريره رضي الله عنه څخه نقل دی، وايي: پېغمبر ﷺ ويلي: الله د قيامت په ورځ وايي: زما د عزت او لويي په خاطر يو د بل سره مينه کوونکي چيرته دي؟ نن ورځ دوی ته په خپل سيوري کې سيوری ورکوم، داسې ورځ چې زما د سيوري پرته بل سيوری نشته.

احاديث

★ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ» (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

ژبړه : عائشه رضي الله عنها د نبي ﷺ څخه نقلوي چې ده وويل: څوك چې زموږ په دې دين كې هغه څه نوي پيدا كړي چې په دې كې نه وي ، نو هغه مردود (غير قابل قبول) دى .

★ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا» (البخاري)

ژبړه : عائشه رضي الله عنها د نبي ﷺ څخه نقلوي چې ده وويل: مړو ته ښكنځل مه كوئ ؛ ځكه دوى يقينا هغه څه ته ورسېدل چې كړي ئې وه .

★ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ» (البخاري)

ژبړه : د عبد الله بن عمر رضي الله عنهما څخه نقل دى ، وايي: پېغمبر ﷺ ويلي: مسلمان هغه څوك دى چې مسلمانان د ده د ژبې او له لاس څخه په امن وي او مهاجر هغه څوك دى چې هغه شيان ئې پرې ايښي وي چې الله منع ځنې كړې ده.

★ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَوْلَادِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَمْوَالِكُمْ، لَا تُؤَافِقُوا مِنَ اللَّهِ سَاعَةً يُسْأَلُ فِيهَا عَطَاءٌ، فَيَسْتَجِيبَ لَكُمْ» (مسلم)

ژبړه : د جابر بن عبد الله رضي الله عنهما څخه نقل دى ، وايي: پېغمبر ﷺ وويل : مه ځانو ته ښيراي كوئ، مه خپل اولادو ته او مه خپل مالو ته ، چې د الله د لورې د داسې وخت سره برابر نه شئ چې په كې غوښتنه ورڅخه كېږي، نو ښيراي به موقبوله كړي.

★ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ بِاللَّهِ الظَّنَّ» (مسلم)

ژبړه : د جابر بن عبد الله رضي الله عنهما څخه نقل دى ، وايي: پېغمبر ﷺ وويل : ستاسو هيڅوك دي نه مړي مگر په داسې حال كې چې د الله په هكله ښه گمان كوي.

★ عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا يُثْنِي عَلَى رَجُلٍ وَيُطْرِبُهُ فِي مَدْحِهِ، فَقَالَ: «أَهْلَكْتُمْ أَوْ قَطَعْتُمْ ظَهْرَ الرَّجُلِ:» (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

ژبړه : د ابي موسى رضي الله عنه څخه نقل دى ، وايي: پېغمبر ﷺ د يو سړي څخه واورېدل چې د بل سړي ستاينه ئې كوله او د هغه په مدح كې ئې د حده تېرى كوى، نو ويې ويل: هلاك مو كړ يا ئې وويل :- د سړي ملاتاسو ور ماته كړه.

انسان در گستره زمان

← قال رسول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدُلَّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفُسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»

(رواه مسلم)

پیامبر اکرم (ﷺ) فرمودند: «سوگند به کسی که جان من در دست اوست، وارد بهشت نمی‌شوید تا این که ایمان داشته باشید و ایمان نخواهید داشت تا آن که همدیگر را دوست نداشته باشید؛ آیا شما را راهنمایی نه کنم به چیزی که اگر آن را انجام دهید، همدیگر را دوست خواهید داشت؟ سلام را در میان تان افشأ و پراکنده و عمومی کنید».

← عن ابن عباس رضي الله عنهما قال:

قال رسول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ» (رواه مسلم)

ترجمه: از ابن عباس (رضی الله عنهما) روایت شده است که پیامبر (ﷺ) فرمودند: «دو نعمت هستند که بیشتر مردم در آنها به اشتباه می‌افتند و زیان می‌بینند (قدر و ارزش آنها را نمی‌دانند تا زمانی که از دست می‌روند): تندرستی و فراغت»

← عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال:

«مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا لَمَكَانٍ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُسْكًا تَلْفًا» (متفق عليه)

ترجمه: از ابوهریره (رضی الله عنه) روایت شده است که پیامبر (ﷺ) فرمودند: «هر روز که بندگان صبح می‌کنند، دو فرشته پایین می‌آیند؛ یکی از آنها می‌گوید: خداوند! به بخشنده و خرج کننده، عوض عطا کن و دیگری می‌گوید: خداوند! به بخیل و خودداری کننده از خرج، تلف و ضرری برسان».

← وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكِبِي فَقَالَ:

«كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ». وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: إِذَا أُمْسَيْتَ فَلَا تَتَنَظَّرِ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَتَنَظَّرِ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضَتِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ. (رواه البخاري)

ابن عمر (رضی الله عنهما) روایت می‌کند که: رسول الله (ﷺ) شانه مرا گرفته و فرمود: در دنیا چنان زندگی کن که گویی غریب و رهگذری! ابن عمر می‌گفت: چون شب نمودی انتظار صبح را مکش و چون صبح نمودی به انتظار شب مباش و از حالت صحت خود برای بیماریت و از زندگیت برای مرگ خویش بهره بگیر.

← عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال:

«الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غَنَى وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللَّهُ وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ» (رواه بخاري)

ترجمه: از ابوهریره (رضی الله عنه) روایت شده است که پیامبر (ﷺ) فرمودند: «دست بالاتر (بخشنده) از دست پایین‌تر (طلب کننده و گیرنده بخشش) بهتر است و (انفاق را) از خانواده‌ات شروع کن و بهترین صدقه آن است که شخص بعد از برآوردن نیازهای خود به خانواده‌اش پرداخت کند و کسی که از گدایی و طلب کردن مال از مردم حیا کند، خداوند او را غنی و بی‌نیاز می‌سازد و هر کس که استغناء بورزد و دارای عزت نفس باشد، خداوند او را بی‌نیاز می‌گرداند».

روش پیامبر اسلام در مناسک حج

قسمت اول

استاد سید نصیر هاشمی

حج رکن پنجم اسلام، فریضه قاطع و محکم الهی و نمادی از عظمت آفریدگار و اجرای بندگی برای الله ﷻ است که مؤمنان جبین ها را با کمال تواضع در برابر عظمت الهی، به زمین فرو می نهند.

حج جهادی است با نفس، سیری است به سوی الله ﷻ برای کسب رضایت، محبت و خشنودی پروردگار عالمیان.

سفر برای ادای فریضه حج، آرزوی هر مسلمان است که سالها در انتظار آن بسر می برد، سفر به سوی مکه مکرمه، محبوب ترین مکان نزد الله ﷻ، شهری که در آن مقام ابراهیم، مقدم هاجر، منشأ اسماعیل علیهما السلام و منبع آب زمزم، بهترین آب در روی زمین است. سفر به سوی شهری که خداوند منان آنرا زادگاه و مبعث محمد مصطفی ﷺ و قبله مسلمانان برگزید، شهری که در آن الله ﷻ بنای بیت الله شریف را به یگانه خلیل اش ابراهیم علیهما السلام دستور داده و آنرا مهبط وحی، مدرسه توحید و مرکز تبلیغ رسالت اشرف مخلوقات، خاتم الانبیاء والمرسلین، محمد رسول اکرم ﷺ گردانیده است.

تعریف لغوی و اصطلاحی حج:

حج در لغت عبارت از قصد بوده. و در اصطلاح: قصد و زیارت اماکن مخصوص، در اوقات مخصوص، با

انجام اعمال مخصوص، به نیت ادای فریضه الهی می باشد.

الله ﷻ حج را در سال نهم هجری، (بر مسلمانان) در تمام عمر، یکبار فرض گردانیده است.^(۱)

هدف حج اجابت فرمان الهی و کسب رضای الله ﷻ می باشد.

ادای مناسک حج بر هر مسلمان آزاد، عاقل و بالغ که توانایی مالی و بدنی، را داشته باشد؛ در تمام عمر یک بار، فرض است. امام ابوحنیفه رحمه الله مراد از توانایی مالی را: هزینه سفر حج از قبیل: توشه راه و کرایه (موتر، کشتی یا هوا پیم) و نفقه و مصارف رفت و برگشت، و علاوه بر ضروریات اساسی، نفقه خانواده تا هنگام بازگشت به خانه و اطمینان از امنیت بیان نموده است.

دلایل فرضیت حج:

حج یکی از ارکان پنجگانه اسلام است و یکی از فرایضی قاطع و محکم است؛ هرکس که از آن انکار کند، کافر و مرتد محسوب می شود.

فرضیت حج در قرآن عظیم الشان، سنت نبوی شریف، با اجماع امت به اثبات رسیده است:

۱- قرآن عظیم الشان می فرماید: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللهَ عَزِيزٌ غَفُوْرٌ﴾ آل عمران: ۹۷
«و از جانب الله ﷻ حج خانه کعبه بر

عهده مردم است (البته) برکسی که بتواند به سوی آن راه یابد و هر که از (فرمان الهی) کفر ورزد یقیناً، خداوند متعال از جهانیان بی نیاز است».

۲- پیامبر گرامی اسلام می فرماید: (بَنِي الْاِسْلَامَ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ، وَ اِقَامِ الصَّلَاةِ وَ اِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَ صَوْمِ رَمَضَانَ، وَ حَجِّ الْبَيْتِ) «۲»

«اساس و زیربنای اسلام بر پنج چیز استوار است:

۱- گواهی به یگانگی خداوند و نبوت حضرت رسول اکرم.

۲- برپاداشتن نماز ۳- دادن زکات.

۴- روزه ی ماه رمضان ۵- حج خانه ی کعبه مشرفه».

۳- تمام امت مسلمه به فرضیت حج اجماع دارند. مؤلف کتاب (الاختیار لتعلیل المختار) چنین گفته است:

«وعليه انعقد الإجماع، وسبب وجوبه البيت لإضافته إليه ولهذا لا يتكرر لأن البيت لا يتكرر، ويجب على الفور»: بنابرین، اجماع (امت مسلمه، بر وجوب حج منعقد گردیده، و سبب وجوب حج، تعلق آن به بیت الله شریف می باشد؛ بنابرین، (وجوب آن) تکرار نمی شود؛ زیرا خانه تکرار نمی شود، لذا فوراً واجب می شود.»^(۳)

« بنابر این هر کسی از روی انکار و یا استهزا و تمسخر، یکی از این واجبات را ترک کند، مرتد بوده و از دایره اسلام خارج می شود. ولی اگر کسی بخاطر پیروی از هوای نفس، یا محبت دنیا، یا سستی و تنبلی و امثال آن به ترک یکی از آن واجبات پردازد، فاسق بوده و مرتکب گناه بزرگ شده است.. و اگر کسی تمام آن فرایض دینی (نماز، زکات، روزه و حج) ترک کند از مسلمانی اش جز نام؛ چیز دیگری، برایش باقی نخواهد ماند و بیم آن می رود که العیاذ بالله چنین عملی انسان را به سوی کفر آشکار و عیان بکشاند، زیرا این معصیتها از نوع کفر بشمار می آیند.»

روش پیامبر اسلام در مراسم حج:
طریقه و روش پیامبر اسلام را محدثین و سیرت نویسان، (صفة حج النبى) نامیده اند، این روش طوری است که آنحضرت ﷺ، مناسک حج را، به ترتیبی که انجام داده؛ پیروانش را نیز دستور داده اند که در اعمال حج، از ایشان پیروی نمایند، چنانکه فرموده اند:
(خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ) «۴»

مناسک خویش را از من بگیرید.
ماجرای حج رسول اکرم ﷺ در آثار محدثین، و سیره نویسان، به صورت متفرقه و متفاوت بیان شده است؛ لذا منابع علمی چاپی و سایت های انترنیتی، زیادی را به مطالعه و پژوهش گرفتیم که به توفیق الله ﷻ به تحریر متن صفة (حج النبى) به روایت امام مسلم رحمه الله از جابر بن عبد الله رحمه الله، موفق گردیدم، و بنابر طولانی بودن متن عربی و عدم گنجایش به این نوشتار؛ به ذکر ترجمه آن اکتفاء نمودم.

ترجمه متن:

« امام مسلم رحمه الله با سند خود از جعفر بن محمد وی از پدرش روایت کرده است که گفت: بر

جابر بن عبدالله وارد شدیم. او از همه سؤال کرد؛ تا به من رسید. گفتم: من محمد بن علی بن حسین هستم، دستش را بر سرم کشید، سپس دکمه بالایی سینه ام را باز کرد، سپس دکمه پائین گریبانم را باز کرد، و دستش را بین دو سینه ام گذاشت، و من در آن هنگام نوجوانی بودم، گفتم: مرحبا به تو ای پسر برادرم، هرچه می خواهی سؤال کن، پس از او سؤال کردم، در حالی که نابینا شده بود، و وقت نماز فرا رسید در حالی که پارچه ای بافته شده را به خود پیچیده بود برخاست. هرگاه آن پارچه را روی دوش خود می انداخت به علت کوچک بودن؛ از شانه اش پایین می افتاد، عیایش بر جلبابش آویزان بود، برای ما امامت کرد. سپس به او گفتم: از حج رسول اکرم ﷺ برایم بگو، او نه انگشت دستش را مشت کرد سپس گفت: پیامبر اکرم ﷺ تا نه سال حج نکرد. سپس در سال دهم به مردم اعلام کرد که می خواهد به حج برود. مردم زیادی به مدینه آمدند که همه آنها می خواستند به پیامبر ﷺ اقتدا کنند تا مانند او اعمال حج را به جای آورند. با او خارج شدیم تا به ذوالحلیفه رسیدیم، (در آنجا) اسماء دختر عمیس، محمد بن ابوبکر را به دنیا آورد، (لذا شخصی را) نزد پیامبر ﷺ فرستاد که چه کار کند؟ پیامبر ﷺ فرمود: «غسل کن و پارچه ای را روی محل خروج خون قرار بگذار و احرام ببند». پیامبر ﷺ در مسجد (ذوالحلیفه) نماز خواند و سپس سوار القصواء (لقب شتر پیامبر) شد تا به بیداء (نام محلی) رسید. نگاه کردم تا چشمم کار می کرد، طرف راست و چپ و پشت سر پیامبر جمعیت سواره و پیاده دیده می شد، پیامبر ﷺ در میان ما بود، قرآن بر او نازل می شد و او تفسیر آنرا می دانست و به آن چیزی که عمل می کرد ما هم به آن عمل می کردیم، با کلمه توحید این چنین لبیک گفت: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ، لَا

شَرِيكَ لَكَ»:

« بار الها! گوش بفرمانت هستیم... بار الها! برایت شریکی نیست. گوش بفرمانت هستیم، یقیناً تمام حمد و ستایش و نعمتها و سلطنت از آن تو اند، با تو احدی شریک نیست». و مردم نیز با این تلبیه لبیک گفتند، و پیامبر ﷺ بدون اینکه چیزی را از آنان مانع کند تلبیه اش را ادامه داد. جابر رحمه الله گفت: ما فقط نیت حج می کردیم و عمره را نمی دانستیم تا وقتی که با پیامبر ﷺ به بیت الله رفتیم. او رکن (یمانی) را مسح کرد سپس سه دور شتابان و چهار دور آهسته زد سپس به طرف مقام ابراهیم رحمه الله رفت و آیه:

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ البقرة: ۱۲۵

از مقام ابراهیم نمازگاهی برای خود برگزیدید را خواند و مقام را بین خودش و بیت الله قرار داد. پدرم می گفت: «و یقین دارم که آن را از پیامبر ﷺ نقل کرده است» پیامبر دو رکعت نماز خواند در آن دو رکعت سوره «قل یا ایها الکافرون» و سوره «قل هو الله» را تلاوت کرد. سپس به طرف رکن یمانی باز گشت و آنرا مسح کرد، سپس به طرف صفا خارج شد. همین که به صفا نزدیک شد آیه:

﴿إِنَّ الْأَصْوَاقَ وَالْمِرَّةَ مِنْ سَعَابِ اللَّهِ﴾ البقرة: ۱۵۸

«بی گمان (سعی بین) صفا و مروه از شعائر دین الهی است». را خواند و فرمود: «به چیزی که خداوند با آن شروع کرده، آغاز می کنم» به صفا شروع کرد و از آن بالا رفت تا بیت الله را دید سپس رو به قبله ایستاده خدا را به یگانگی و بزرگی یاد کرد و فرمود: «هیچ معبود بر حق غیر از الله ﷻ نیست.

او (در ربوبیت و الوهیت و صفاتش) یکتا است و هیچ شریکی ندارد، مالکیت فقط برای او و حمد فقط لایق او است و او بر هر چیزی توانا است. هیچ معبود بر حق غیر از او نیست. او یکتا است، وعده خود را قطعی ساخت

و بنده اش را یاری داد و احزاب (گروهایی که در روز خندق با پیامبر جنگ کردند) را به تنهایی شکست داد». این ذکر را سه بار خواند و میان آنها دعا می کرد، سپس به طرف مروه پایین آمد وقتی که به «بطن الوادی» رسید، شروع به دویدن کرد تا به بالا رسیدیم سپس به صورت معمولی حرکت کرد تا به مروه رسید، اعمالی را که بر صفا انجام داده بود بر مروه هم انجام داد. وقتی که در آخرین بار به مروه رسید فرمود: «اگر آینده کارم را می دانستم اینچنین نمی کردم، هدی نمی آوردم، و آنرا عمره قرار می دادم. پس هر کسی از شما که هدی با خود ندارد، باید از احرام خارج شود و آن را عمره قرار دهد».

سراقه بن مالک بن جعشم بلند شد و گفت: ای رسول خدا! آیا این حکم تنها برای امسال است یا همیشگی است؟ پیامبر ﷺ انگشتانش را در هم فرو برد و دو بار فرمود: «عمره داخل حج شد. نه (برای امسال) بلکه تا ابد». علی با شترهای پیامبر ﷺ از یمن آمد، دید که فاطمه رضی الله عنها از جمله کسانی است که از احرام بیرون آمده اند، لباس رنگی پوشیده و سرمه زده است. علی رضی الله عنه این کار او را نادرست دانست، فاطمه گفت: پدرم مرا به این کار امر کرده. (جابر) گوید: علی در عراق می گفت: در حالی که از کار فاطمه ناراحت بودم، نزد رسول اکرم ﷺ رفتم و درمورد کار فاطمه از وی سؤال کرده، گفتم: من از این کار فاطمه ایراد گرفتم. پیامبر ﷺ فرمود: «(فاطمه) راست گفته است، درست گفته است. تو هنگام نیت حج چه گفتی؟» (علی) گفت: گفتم ای خداوند! من تلبیه می گویم و (نیت می کنم) مانند تلبیه و (نیت) پیامبر ﷺ فرمود: «من هدی همراه دارم، لذا از احرام خارج نشو».

جابر رضی الله عنه گوید: تمام شترهایی که علی رضی الله عنه از یمن و پیامبر به همراه خود آورده بودند، صد رأس بود (جابر) گوید: تمام مردم از احرام خارج شدند و موی سرشان را کوتاه کردند به جز پیامبر ﷺ و کسانی که هدی به

همراه داشتند. سپس روز ترویبه (پنجشنبه هشتم ذی الحجه سال دهم هجری)، به منی رفته و برای حج تلبیه گفتند، (نیت حج آوردند)، پیامبر ﷺ سواره به آنجا رفت و نماز ظهر و عصر و مغرب و عشاء و صبح (نهم ذی الحجه) را برای آنان به (جماعت) خواند. سپس کمی منتظر ماند تا خورشید طلوع کرد و دستور داد تا خیمه ای از مو در نمره برپا کنند. پیامبر ﷺ حرکت کرد، و قریش یقین داشتند که او در مشعرالحرام توقف می کند همچنان که آنان در جاهلیت این کار را انجام می دادند. پیامبر ﷺ از آنجا عبور کرد تا به عرفه رسید، دید که خیمه را برایش در «نمره» نصب کرده اند، در آنجا ماند تا خورشید (به طرف مغرب) زوال کرد، پس دستور داد تا شتر (قصواء) را آماده کنند. قصواء را آماده کردند، به «بطن الوادی» رفت و مردم را مورد خطاب قرار داده فرمودند: «به راستی خونها و امواتان بر شما حرام است مانند حرمت این روز، این ماه، و این شهرتان، بدانید که تمام دستورات جاهلیت را زیر پا نهاده ام و خون های جاهلیت نیز هدر است (کسی حق طلب خونی را که در جاهلیت ریخته شده ندارد) و اولین خونی که از خودمان را زیر پا می گذارم، خون «ابن ربیع بن حارث» است که طفلی شیرخوار در میان قبیله بنی سعد بود و قبیله هذیل او را کشت. سود خواری (ربای) جاهلیت نیز زیر پای است و اولین ربایی را که از خودمان زیر پا می گذاریم، ربای عباس بن عبدالمطلب است که تمام آن از اعتبار ساقط است، پس در رفتار با زنان از خدا بترسید؛ چون شما آنان را با عهد و پیمانی از طرف الله ﷻ گرفته و به حکم الله آنان را برای خود حلال کرده اید و حق شما بر آنان این است که کسانی را که دوست ندارید به خانه هایتان راه ندهید، اگر مرتکب این کار شدند، به صورت نه چندان شدید آنان را بزنید. و حق آنان بر شما این است که خوراک و پوشاک آنان

را به خوبی فراهم کنید. در میان شما چیزی را از خود برجای گذاشته ام که اگر به آن تمسک جوید، هرگز گمراه نمی شوید و آن کتاب الله، (قرآن کریم) است. در باره من از شما سؤال خواهد شد، شما چه می گوید؟» گفتند: شهادت می دهیم که به راستی پیام خدا را رساندی و امانت را اداء و امت را نصیحت کردی؟ سپس در حالی که انگشت سبابه اش را به طرف آسمان بلند کرد و آن را به طرف مردم تکان می داد، فرمود: «خداوندا! شاهد باش، خداوندا! شاهد باش، خداوندا! شاهد باش». سپس اذان و اقامه گفته شد و نماز ظهر را خواند. سپس اقامه گفته شد و نماز عصر را به جای آورد و بین آن دو نمازی نخواند، سپس بر مرکبش سوار شد تا به موقف رسید، روی قصواء را به طرف صخره ها و محل اجتماع (راه) پیاده روان را مقابل خویش گردانید و رو به قبله کرد، همچنان ایستاد تا زمانی که خورشید کاملاً غروب کرد، و مقدار کمی از زردی آن نیز از بین رفت و دایره آن نا پدید شد. سپس اسامه را پشت سر خود سوار کرده. (از عرفه) به سوی مزدلفه حرکت کرد، در این حال زمام شتر (قصواء) را چنان به شدت کشید، که نزدیک بود سر شتر به نزدیک پالان (کجاوه) برخورد کند، و با دست راستش اشاره می کرد و می فرمود: «ای مردم! بر شماست که آرامش خود را حفظ کنید، آرامش خود را حفظ کنید». به هر تپه ای از تپه ها می رسید؛ افسار شترش را سست می کرد تا بالا رود تا اینکه به مزدلفه رسید، در آنجا نماز مغرب و عشاء را با یک آذان و دو اقامه برگزار کرد و بین آن دو، نمازی نخواند.^{۵۰}

سپس خوابید تا طلوع فجر، پس از آن نماز صبح را با یک

اذان و یک اقامه برگزار کرد، سپس بر قصواء سوار شد تا به مشعرالحرام رسید. آنگاه رو به قبله کرد به دعا، تکبیر، تهلیل و بیان یگانگی خداوند ﷻ مشغول شد، همچنان تا روشنایی کامل در آنجا ایستاد، هنگامی که رسول اکرم ﷺ حرکت کرد؛ در حالی که فضل بن عباس را که مردی زیبا موی، سفید و خوش رو بود- با خود سوار کرده بود، زنانی زیبا روی از کنار آنها عبور کردند، فضل پیوسته به آنان نگاه می کرد. پیامبر اکرم ﷺ دستش را روی صورت فضل گذاشت؛ لیکن فضل رویش را به جانب دیگر بر می گردانید و بازهم به آنها نگاه می کرد. رسول اکرم ﷺ دو باره دستش را از جانب دیگر، بر صورت فضل قرار می داد و رویش را به طرف دیگر می چرخاند، (حرکت کردند) تا به دره ای بزرگ به نام محسر، رسیدند. پیامبر اسلام ﷺ شترش را کمی حرکت داد و راه میانه را که به جمره کبری (العقبة) منتهی می شد در پیش گرفت، تا اینکه به جمره ای که کنار درختی بود، رسید و آنرا با هفت سنگریزه که هر کدام به اندازه یک دانه باقلا بود از بطن وادی پرتاب کرد. و با هر پرتابی الله اکبر می گفت، سپس به قربانگاه رفت و با دست خودش (۶۳) شصت و سه حیوان را قربانی کرد. سپس به علی ؑ فرصت داد تا بقیه هدیه ها را قربانی کند، و او را در هدیه خود شریک کرد. سپس دستور داد تا از هر حیوانی، تکه ای را جدا کرده و در دیگی بپزند، سپس از گوشت آنها خوردند و از آبگوشت آنها نوشیدند. بعد از آن رسول اکرم ﷺ از منی به سوی خانه کعبه حرکت کرد و طواف إفاضه را انجام داد، و نماز ظهر را در مکه اداء کرد، و نزد بنی عبدالمطلب که در حال آب کشیدن از چاه زمزم و دادن آن به مردم بودند، رفته فرمود: «ای فرزندان عبدالمطلب! اگر بیم

آن وجود نداشت که سایر مردم هجوم می آورند و دلو را از دست شما می گیرند، (به گمان اینکه بالا کشیدن آب زمزم جزو مناسک حج است) من خودم با دستان خودم آب می کشیدم و می نوشیدم».

پس دلو را (از آب زمزم) برایش پیش نمودند و آنحضرت از آن نوشید. ^(۶۴) رسول اکرم ﷺ بعد از طواف إفاضه و بازگشت شان از مکه مکرمه، «بقیه ایام تشریق یعنی تا دوازدهم ذی الحجه در منی سپری نمودند و همه روزه بعد از زوال آفتاب برای رمی جمرات میرفت و رمی می کرد. بنابر روایت ابو داوود در (باب الخطبة بمنی): آنحضرت در روز دوازدهم ذی الحجه نیز، در منی خطبه ای ایراد کردند. نبی اکرم ﷺ روز سیزدهم ذی الحجه (روز سوم النحر) بعد از زوال آفتاب از منی کوچ کردند و به «وادی محصب/ خیف بنی کنانه، وادی ابطح» تشریف بردند و شب را در آنجا ماندند.

و بقیه آن روز و آن شب را در آنجا اقامت کردند، و نماز ظهر و عصر و مغرب و عشاء را، در آنجا ادا نمودند. آنگاه اندکی خوابیدند، سپس بر مرکب خویش سوار، و به سوی خانه خدا رهسپار شده، به مکه معظمه رسیدند و آخرین طواف خانه کعبه (طواف وداع) را انجام دادند و به مردم نیز دستور دادند که طواف وداع را به جای بیاورند. ^(۶۵)

به این ترتیب مراسم حج به اتمام رسید؛ کاروان های حجاج به سوی شهرهای خود روانه شدند و آنحضرت همراه با مهاجران و انصار به سوی مدینه منوره شتافتند، تا پیکار و مبارزه را در راه الله ﷻ از سر بگیرند. ^(۶۶)

پیامبر گرامی اسلام زمانی که به ذوالحلیفه نزدیک مدینه رسید، شب را در آنجا سپری نمودند، هنگام طلوع آفتاب کوکبه نبوی وارد مدینه منوره شد، همین که چشمان مبارک شان به مدینه منوره افتید؛ سه بار تکبیر گفتند، و این کلمات را بر

زبان جاری فرمودند: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَ لَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، أَيُّونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدُهُ، وَنَصَرَ عَبْدُهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ). ^(۶۷) «خداوند بزرگ و برتر است.

جز او دیگر معبودی نیست، شریک و همتایی ندارد، ملک و سلطنت و حمد و ثنا از آن اوست، او بر هر چیزی قادر و تواناست، در حالی باز می گردیم که توبه کننده، اطاعت کننده، سجده کننده و ستایش کننده پروردگار خود هستیم. خداوند وعده خود را وفا کرد. بنده خود را نصرت و یاری کرد و تمام احزاب و گروه ها را به تنهایی شکست داد.» ^(۶۸)

منابع و مآخذ:

- ۱- حسن الوفائي الشرنبلالي أبو الإخلاص الحنفی، نور الإيضاح، دار الحکمة، سنة ۱۹۸۵، دمشق، ص ۱۳۷ حسب ترتیب مکتبه شامله.
- ۲- أخرجه البخاري في أول كتاب الإيمان ۱/، ومسلم ۱/ ونحوه في حديث جبريل عليه السلام..
- ۳- عبد الله بن محمود بن مودود الموصلي الحنفی، الاختيار لتعليل المختار، تحقيق: عبد اللطيف محمد عبد الرحمن، دار الكتب العلمية - بيروت، ۱۴۲۶ هـ = ۲۰۰۵ م، ط ۳، ج ۱، ص ۱۴۹- ۱۵۰.
- ۴- (مسند امام احمد، مؤسسة الرسالة، سنة ۱۴۲۱ هـ = ۲۰۰۱ م، ط ۱، ۱/ (۱۶۸/۷) حديث رقم (۳۵۴۸)
- ۵- در شب مزدلفه، برخلاف معمول و عادت دائمی، برای نماز تهجد بیدار نشدند. محدثین نوشته اند که فقط همین یک شب است که آنحضرت (صلی الله علیه وسلم) نماز تهجد نخواندند. صبح زود در اول وقت نماز فجر را با جماعت اداء کردند.
- ۶- صحيح مسلم: ۱۵- كتاب الحج، باب (۱۹- حجة النبي صلى الله عليه وسلم) حديث ۱۲۴- (۱۲۱۸).
- ۷- حجة الوداع، كتاب، ۹۶۴ ص، ۱۰-۱۱، برگرفته از مکتبه شامله. دائرة المعارف شبکه اسلامي www.islamwebpedia.com.
- ۸- تفاصيل موضوع حج پیامبر: صحيح البخاري، كتاب المناسك، ج ۱، نیز ج ۲، ص ۶۳۱؛ صحيح مسلم، «باب حجة النبي»؛ فتح الباري، ج ۳، شرح كتاب المناسك، ج ۸، ص ۱۰۳- ۱۱۰؛ سيرة ابن هشام، ج ۲، ص ۶۰۱ الى ۶۰۵. زادالمعاد، ج ۱، ص ۱۹۶، ۲۱۸- ۲۴۰.
- ۹- سنن ابو داود، تحقيق شعيب الارنؤوط، باب في الإذن في القفول. حديث ۲۷۷۰. مسند امام احمد، عن ابن عمر (رض)، تحقيق احمد محمد شاكر وشعيب الأرناؤوط، حديث ۴۴۹۶، إسناده صحيح على شرط الشيخين
- ۱۰- علامه شبلي نعماني وعلامه سيد سليمان ندوي، فروع جاويدان، ترجمه ابوالحسن عبدال مجيد مراد زهي خاشي، جوزای ۱۳۹۶ هـ ش = رمضان ۱۴۳۸ هـ ق، ج ۲، ط ۲، (ديجيتال)، کتابخانه قلم www.qalamlib.co.

د موبایل گټې او ضررونه

استاد حبیب الرحمن صالحی

کومه اړتیا نشته چې ته هغه بدل کړي او یایې خرڅ کړي د دې لپاره چې نوی مودل ټلیفون واخلي او په هڅه کې یې وخت ضایع کړي، هغه شتمني چې ستا په لاس کې ده د الله تعالی یو امانت دی او د قیامت په ورځ به له تاڅخه د هغه په هکله پوښتنه کېږي چې له کومې منبع څخه د لاس ته راوړی او په څه شي کې دې لگولی وو، ترکومه وخته پورې چې ستا په لاس کې موبایل خپله دنده سرته رسوي د هغه بدلول او یا د نوي مودل اخیستل یو داسې کار دی چې سالم عقل یې مذموم بولي.

(۲) خبرې دې د ضرورت په اندازه وشي، بې ضرورته ټلیفون کول هم مالي نقصان دی او هم د انسان صحت ته تاوان پېښوي ځکه چې گرزنده ټلیفون د انسان په غوږونو او مازغو او زړه باندې ناوړه اغېزې پرې باسي دا ځکه چې هغه مقناطیسي وړانګې خپروي چې زیات مضر اثرات لري او بل دا اسراف دی، چې هم د مال او هم دوخت اسراف دی او

الله ﷻ مسرفین نه خوښوي.

(۳) هغه څوک چې موبایل ورسره وي دا نه دی ورته روا چې د هغه په وسیله بل مسلمان ووېروي او یا خور ورته ورکړي هغه په دې ډول چې وېروونکي لیکونه او مسېجونه یوچاته ولېږي. همدا راز ځیني کسان چې له دې نعمت څخه د غوره استفادې په مېتودونو نه

د دې پوښتنې ځواب یو ماشوم هم ورکولای شي او هغه دا چې ستونزه او عیب په هغه چاکې دی څوک چې د گرزنده ټلیفون په استعمالولو کې له الله تعالی څخه نه وېرېږي، او له دې نعمت څخه یې د ځان او ټولنې لپاره عذاب جوړ کړی وي، او د دې په ځای چې د نېکمرغي لپاره یې وکاروي په بدمرغي کې یې استعمالوي، دې ستونزې او دې ته ورته نورو ستونزو بنیادي عامل دا دی، چې کله د الله تعالی وېره او تقوا په یوه کار کې ملحوظه نشي نو برکت او نېکمرغي ورڅخه ختمېږي او ځای یې شر، فساد او ستوماني نیسي ځکه خو مونږ دلته د ځینو ملاحظاتو په وجه د هغه د استعمال لپاره ځینې لارښوونې وړاندې کوو، که مونږ همدغه لارښوونې د گرزنده ټلیفون د استعمال په وخت کې مراعات کړو، نو کولای شو چې له هغه څخه د خیر او نېکمرغي یوه فعاله وسیله جوړه کړو.

د موبایل د استعمالولو آداب

دا چې موبایل زمونږ د ورځني ژوند د مشکلاتو د حل ښه وسیله وي او د دې استخدام د الله تعالی د رضایت سبب وگرځي، نو د همدې مقصد لپاره باید دا لاندې آداب په پام کې ونیول شي:

(۱) هر مسلمان باید دا درک کړي چې گرزنده ټلیفون د هوساینې یوه وسيله ده، یو مقصودي شی او یاګانه نده، هغه موبایل چې ستا په لاس کې دی او د ټلیفون کولو او یا ورته راتللو صلاحیت لري، دې ته

موبایل (گرزنده ټلیفون) د انسان په ژوند کې یو ستر رول لوبوي، د قدر وړ خدمتونه ورڅخه اخیستل کېږي او د انسان ستوماني کموي، شتمني او وخت سپموي او د عصري ټکنالوژي دا لوړه تحفه په ډېره آسانی سره نن سبا د هر چا لاسونو ته رسېدلې ده، موبایل د عادي ټلیفون په پرتله زیاتې ځانګړتیاوې لري، د مثال په توګه گرزنده ټلیفون خاص په یوه شخص پورې اړه لري، چې بل څوک یې نشي وچلولای په داسې حال کې چې عادي ټلیفون هر څوک پورته کولای شي، ځکه چې عادي ټلیفون په دفتر، کور او یا عمومي ځای کې اېښی وي، همدا راز هغه خدمتونه چې له گرزنده ټلیفون څخه اخیستل کېږي عادي ټلیفون یې سرته نشي رسولای.

گرزنده موبایل یو له هغو نعمتونو څخه دی چې الله تعالی د پرمختللي ټکنالوژي په مټ په انسان باندې پېرزو کړي دی، او له هغه څخه بنیادي مقصد د انساني ټولنې هوساینه او نېکمرغي ده، خو هغه څه چې مونږ یې په خپل عملي ژوند کې وینو هغه د زیاتو خلکو د بدمرغي سبب ګرزېدلی دی، د هغه مصارف او لګښت د غریب سړي بار دروند کړی دی او د زیاترو دوستانو او خپلوانو په مېنځ کې د اړیکو د خرابې عامل جوړ شوی دی په دې سربېره د ګناهونو او بې حیايي یوه سرچینه ګرزېدلی دی نو ایا دا خلل او عیب په چاکې دی؟ ایا دا جرم د موبایل دی او که د هغه چا چې غلط یې استعمالوي؟

پوهېري نو بې ضرورته مسکالونه کوي چې دا که له یوې خوا د ځان او د نورو د وخت ضیاع ده خو له بلې خوا د نورو شتمني ته نقصان رسول او د اجتماعي آدابو خلاف ورزي ده.

(۴) کله چې یو داسې پیغام راشي چې هغه خو یادروغ اویایې حیايي اویا یوه گناه او یا برېښه عکسونه وي فوراً یې له منځه وړل لازم دي ځکه چې دا په گناه کولو کې مرسته ده او که یې چاته ښکاره کړي او یایې ولېري نو دا په گناه کې تعاون دی او هغه هم په گناه کې شریک شوي او الله تعالی مونږ په گناه کې له تعاون کولو څخه منع کوي او فرمایي: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ المائدة: ۲

(۵) د موبایل په استعمال کې باید اعتدال مراعات شي ترڅو بې ضرورته او بېخایه د انسان شتمني تاوانې نشي بل دا چې کوم طرف ته په کې د خبرو له اوږدوالي څخه څوږ پېښ نشي ځکه چې له ډېرو اوږدو خبرو څخه هرڅوک تنگېري.

(۶) بې ضرورته ډېر ټیلیفونونه ونکړای شي لکه ځینې کسان چې څرنگه له خوب څخه راپاڅي ټیلیفون یې مخې ته اېښی وي یوه او بل ته د گپ شپ لپاره پرله پسې ټیلیفونونه کوي او په ساعتونو ساعتونو یې ټیلیفون غوږته نېولی وي هم خپل وخت ضایع کوي او هم نور خلک تنگوي.

(۷) چاته چې ټیلیفون وشي که ټیلیفون پورته نکړي او یایې پورته کړي خو په خبرو کې یې د معمول غوندې دلچسپي نه وي باید د هغه حالت په پام کې ونيسي او معذور یې وگڼي، کېدای شي رنځور وي یا په داسې ځای کې ناست وي چې په تفصیل سره خبرې نشي کولی لکه په جومات او یا هدېره او یا په یوه داسې مجلس کې ناست وي چې نشي کولای د ټیلیفون په ځوابولو د خلکو خبرې پرې کړي په دې صورت کې که هغه ټیلیفون ځواب نکړي باید معذور یې

وگڼي او ورباندې بدگمان نشي. همدا راز چاته چې ټیلیفون شوی وي هغه ته په کار ده چې په نژدې وخت کې او یا وروسته هم دغه ټیلیفون کوونکي ته ټیلیفون وکړي چې هغه په داسې ځای کې دی چې خبرې نشي کولای په همدې شکل به زړونه روغ پاتې وي او نفرت او کرکه به په کې نه پيدا کېږي.

(۸) کله چې جومات ته ننوزي باید خپل موبایل بند (off) او یا خاموش (Silent) کړي ترڅو لمونځ کوونکي پرېشانه او مشوش نکړي او که د یو چا یې بندول هېر شوی وي او په لمانځه کې ټیلیفون ورته راشي فوراً دې په یوه لاس بند کړي، په تېره بیا چې موسیقي په کې غږول کېږي، ځینې کسانو ته چې کله په لمانځه کې ټیلیفون راشي همدغسې یې پرېږدي او له دې وېرې څخه یې نه بندوي چې لمونځ به یې فاسد شي، هغه چې د ټیلیفون د بندولو لپاره د لاسونو کوم حرکت سرته رسوي دا د لمانځه او لمونځ کوونکو د مصلحت لپاره دي ځکه خو یې بندول څه باک نلري. همدا راز نورو لمونځ کوونکو ته په کار نه دي چې هغه ته په غصه کې څېر څېر وگوري او یا نامناسبې خبرې ورته وکړي او هغه هم په غصه شي او لویه لانجه جوړه شي، همداراز کېدای شي همدغه شخص د عزت خښتن وي خو موبایل یې خلاص هېر شوی وي.

عن أبي هريرة قال قام أعرابي فيال في المسجد فقام إليه الناس ليقعوا به فقال النبي صلى الله عليه وسلم دعوه وأريقوا على بوله سجلاً من ماء أو ذنوباً من ماء فإنما بعثتم ميسرين ولم تبعثوا معسرين. (البخاري)

له أبوهریره ؓ څخه روایت دی هغه فرمایي: یو اعرابي ولاړ شو او په مسجد کې یې بولې وکړې، اصحاب کرام ور ولاړ شول ترڅو هغه ته په دې کار جزاء ورکړي خو رسول اکرم ؐ اصحاب منع کړل او ورته یې وفرمایل: هغه پرېږدی بولې مه ورباندې قطع کوی او یوه بوکه اوبه په هغه ځای باندې تویې کړي ځکه چې تاسو آساني جوړوونکي لېږل شوي یاست نه سختي جوړوونکي.

(۹) په گرزنده ټیلیفون کې د موسیقي نغمې

ثبتول ندی په کار، دا ډول نغمې (Ringtone) که له یوې خوا حرامې دي خو له بله پلوه د هوښیارانو په نظر کې هغه انسان کم ښکارېږي کوم چې په موبایل کې د موسیقي نغمې غږوي، بل دا چې د موسیقي نغمې ځینو کسانو په تېره بیا مشرانو او متدینو اشخاصو ته څوږ پېښوي، او د همدغو نغمو غږول په جوماتونو او یا د مشرانو په مجلسونو کې ناوړه کار برېښي. موبایل ټیلیفونونه چې د ورځني ژوند اړتیا بلل کېږي، په نړۍ کې د شا او خوا څلور ملیارده خلکو لخوا کارول کېږي خو لا هم د دې نسبتاً نوي ټکنالوژۍ له امله د ممکنه منځ ته راتلونکو روغتیايي ستونزو په ځانگړي ډول د مغزو د سرطان په اړه گڼې اندېښنې موجودې دي.

موبایلي شرکتونه

هر هغه عمل چې عام المنفعه وي، الله تعالی ؐ د هغه اجراء کوونکي ته ډیر اجر او ثواب ورکوي، لېکن په دې شرط چې حلال وي او مخصوصاً چې هغه او نورو ته خیر په کېښې نغښتی وي.

په دې کې څه شک نشته چې گرزنده ټیلیفون یو ستر نعمت دی چې انسان د هغه په وسېله خپلې اړتیاوې په لنډ وخت او کم لگښت پوره کولای شي، خو ځینې شيان دي چې د دې نعمت له شکر گذارۍ سره منافي دي، ځینې ملاحظات دي چې هغو ته وېښتیا په کار ده.

زمونږ په هیواد کې په رښتیا هم موبایلي چارې مخ په وړاندې تللی دي، لیکن لاندني ملاحظات په موبایلي شرکتونو کې ټول هیوادوال مشاهده کوي:

۱- موبایلي شرکتونه په خپلو اعلانونو کې ډېر افراط کوي او د دوي دا اعلانات د تلویزیونونو لپاره یوه ستره او وړیا منبع گرزېدلي ده.

۲- هر ټیلیفون کوونکي ته وروسته له تماسه، دوه یا درې مسیجه راځي، چې د دې مسیجونو څخه ټول مسلمان ملت ډیر زیات په تنگ دی.

۳- که په کوټه او یا هم لږتیت ځای کې

موقعیت ولرې، نومجور یې چه د تماس په وخت کې کښته او پورته گردش وکړی، ځکه چې د دې شرکتونو امکانات ډیر ضعیف دی. ۴- اوس موبایل د افغاني ټولنې له دود او دستور څخه پوره سرغړونه شروع کړې، ځکه د دې کمپنیو مسئولین کوشش کوي چې علاوه په رقص او آواز، نورې غیر اسلامی (فساد) فرهنگ په ترویج کې، خپل مخونه تور کړي.

۵- دا شرکتونه خپلو مشتریانو ته د هغوي د فریب او اغواء په خاطر مسیجونه لیږي، چې کاملاً دروغ او کذب دي، او د هغوي د پنځو افغانیو د سرقت لپاره د دې کبیره گناه ارتکاب ته ځان چمتو کړې دی.

۶- د موبایل شرکتونو په منځ کې ناسالمنې منافسې د دې سبب شوې چه رایگان د دکاندارانو لوحی او د تعمیراتو دیوارونه جوړ کړی او فقط خپل نشان پرې ووهي، او ټول بنا ددوي لوحو او تبلیغاتي پانو چټل کړی دي. ۷- د داخلي او خارجي تماسونو لپاره ستندرده نرخنامه نه لری او څومره چې کولای شی د خپلو مشتریانو سره غدر کوی.

د موبایل ضررونه

د موبایل تیلیفون یو ډول وړانگې خپروي چې د مغزو دفاعي جوړښت، چې (BBB: Blood Brain Barrier) نومېږي، خرابوي او له همدې لارې په اوږد مهاله کې د مغزو د سرطان عامل گرځي. که څه هم لا تر اوسه د موبایل د کمپنیو گډه نړیواله ټولنه د دې راپور بشپړ منلو ته تیاره نه ده او د لا زیاتو پلټنو او څېړنو سپارښتنه کوي خو بیا هم په نړیواله کچه یو شمېر هېوادونه همدومره څېړنې بس بولي. د موبایل تیلیفونونو د کارونې په اړه داسې اعلانونه خپروي چې عام خلک، په ځانگړي ډول کوچنیان یې په خطرونو خبر کړي او تر څنگه یې هغوی ته د حل لارې چارې ښايي.

موبایل او د مغزو سرطان

۱۵ دلیلونه چې د انډیسنې وړ دي تر نامه لاندې هغه نوي راپور چې د ۲۰۰۹ کال د اگست په میاشت کې په انگلستان کې د الکترومقناطیسي ټکنالوژۍ د نړیوالې ټولنې لخوا خپور شو او د نړۍ د ۱۴ هېوادونو د ۴۰

ساینس پوهانو لخوا په گډه تیار شوي وو، خپلې پایلې داسې اعلان کړي:

د موبایل تیلیفون د ضررونو هغو ازادو څېړنو چې د موبایل ټکنالوژۍ د کمپنیو له اغېزې څخه پرته تر سره شوي دي، دا په ډاگه کړې دي چې د موبایل تیلیفون کارونه د مغزو د سرطان په رامنځ ته کولو کې یو مهم د خطر فکتور دی. د مغزو د سرطان خطر په کوچنیانو کې چې موبایل کاروي، ډېر زیات دی او هر څومره چې په ټیټ عمر کې د موبایل کارول پیل شي، هماغومره یې خطر زیات دی. د Medscape په نامه د یو نړیوال طبي سایټ د سرطاني علومو څانگې ته په خپل غبرگون کې وویل چې: (تر اوسه مونږ د دې راپور په اړه د موبایل ټکنالوژۍ د کمپنیو لخوا هیڅ ډول غبرگون نه دی ترلاسه کړی، هغوی تر دې دمه چه خوله پاتې شوي دي، هغوی د راپور یوه خبره هم نه ده ننگولې). د دې راپور په خپرېدو سره د تېرو دوو لسیزو څخه را پدېخوا تر بحث لاندې موضوع، د موبایل تیلیفونونو کارونه او د مغزو او د خولې د لعابیه غدواتو سرطان، یو ځل بیا گرمه شوه. که څه هم په دې مهمه موضوع باندې تر دې دمه گټې څېړنې او پلټنې تر سره شوې دي چې پایلې یې یو له بل سره مخالفې او په ټکر کې وي خو یوه خبره تل پر خپل ځای پاتې وه او هغه دا چې ټولې هغه څېړنې او پلټنې چې د موبایل ټکنالوژۍ د کمپنیو د مالي لگښت له احسان پرته ترسره شوي دي، یو ډول موندنې یې لرلي او هغه دا چې د ۱۰ کلونو لپاره د موبایل تیلیفونونو کارونه د مغزو او خولې د لعابیه غدو د سرطان په منځ ته راتگ کې مهم رول لوبوي.

ځان ژغورنه

که له یوې خوا موبایل تیلیفون د مغزو د سرطان په شان د ناروغیو لامل کیدای شي نو له بلې خوا د همدې راپور جوړوونکي ځینې داسې لارې چارې هم ښيي چې په عملي کولو سره یې دا خطر تر ډیره حده کمېدلای شي. تر ټولو لمرۍ د حل لاره دا ده چې د موبایل پر ځای ډیجیټیل لاین لرونکي تیلیفونونه وکارول شي.

موبایل گرزنده تیلیفونونه باید د لاندې سپارښتنو په پام کې نیولو سره وکارول شي: خپل موبایلونه د خبرو پر مهال له خپل غوږ څخه د ۶ انچو (۱۵ سانتي مترو) په اندازه لرې ونیسئ چې پدې کار سره د مضره وړانگو اندازه تر ۱۰ زره چنډو پورې راکمېږي.

- د خبرو پر مهال دموبایل لوډسپیکر چالان کړئ تر څو وکولای شئ چې موبایل له خپل غوږ څخه لرې وساتئ.
- مزي لرونکي گوشتي يا earphone وکاروئ. په یاد ولرئ چې بې مزو يا wireless سیستمونه لکه Bluetooth تاسې ته گټه نه رسوي.

- حتي المقدور خپل مشکل د پیغام استولو له لارې حل کړئ او د خپلې روغتیا ترڅنگ خپلې پیسې هم وسپموي.

- کله چې موبایل نه کاروئ نو هڅه وکړئ چې له خپل بدن څخه یې لرې وساتي.

- په موټر، اورگاډي، طیارې او یا په کلیوکې چې د موبایل دستگاوي ستاسې له موقعیت څخه لرې وي، موبایل د نه کارول کېږی ځکه په دې ټولو حالاتو کې ستاسې موبایل د عادي حالاتو په پرتله له ځانه ډېره زیاته شعاع خپروي.

- که موبایل ته جدي اړتیا نه وي، نو موبایل دې گل (off) وساتل شي.

- د خوب په وخت کې دې موبایل له خپل ځان څخه لرې کښېښودل شی.

- له ۱۸ کلونو څخه دټیټ عمرخاوندان دې د موبایل له کارونې څخه ډډه وکړئ.

اللَّهُمَّ اجْعَلْ بَلَدَنَا هَذَا آمِنًا مُطْمَئِنًّا
وَسَائِرَ بِلَادِ الْمُسْلِمِينَ وَوَقِّفْنَا جَمِيعًا
لِلسَّيْرِ عَلَى مَا يُحَقِّقُ الْخَيْرَ وَالرِّفْعَةَ
لِهَذِهِ الْبِلَادِ وَأَهْلِهَا أَجْمَعِينَ، وَاجْعَلْ
جَمِيعَ أَعْمَالِنَا خَالِصَةً لَوْحَدِّكَ
الْكَرِيم.

نقش آب در زندگی انسان و محیط زیست

منهاج الله فایق

که با آن ببخشیم جان و حیات
که از خاک روید گیاه و نبات
بیارند بس سبزه‌ها سر برون
ز خاکی که رنگش بود تیره گون
در آن سبزه‌هایی که رویده است
بسی دانه‌ها روی هم چیده است

از نعمت بزرگ الهی نعمت آب برای
بشر رویدن گیاهان، رشد نخلستان‌ها
دانه‌ها، آوردن میوه است که الله عزوجل می
فرماید: ﴿يُثْبِتُ لَكُمْ فِي الزَّيْتُونِ وَالزَّيْتُونَ
وَالنَّخْلِ، وَالْأَعْنَبِ وَمِنْ كُلِّ الشَّجَرِ

...﴾ النحل: ۱۱

ترجمه: «خداوند به وسیله آن (آب)
زراعت و (درختان) زیتون و خرما و
انگور و همه میوه‌ها را برای شما می
رویانند.» همچنان الله پاک در باره
رویدن باغات، حاصلات زمین،
کشتزارها، هادی‌دن دانه و نبات چنین
می‌فرماید: ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا
فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ﴾ ق: ۹

ترجمه: «و از آسمان آب پربرکتی را
بارانده ایم، و بدان باغها رویانده ایم، و
دانه‌های کشتزارهایی را برآورده ایم که
درو می‌گردد.»

آباد کردن زمین توسط آب

نزول آب از آسمان و دربی آن، آبادی
زمین، رویش گیاهان و درختان مختلف
با انواع گوناگون میوه‌ها که ما انسان‌ها

درست آن باید تلاش و کوشش بیشتر
صورت بگیرد.

نقش آبست از وفا جویی از آن

باز گردی دستهای خود گزان [مثنوی]

واژه آب در قرآن کریم

آب در قرآن کریم به معنی «ماء» استعمال
شده است، حیات همه جانداران به آب
بستگی دارد و نیز از نقش‌های گوناگون
آن در زمین از احیای زمین، سرسبزی
طبیعت، رویدن گیاهان، رنگارنگ شدن
کوه‌ها، تپه‌ها، بلندی‌های طبیعت، منظره
ها، پیدایش مراتع، مزارع و باغ‌ها،
درختان مختلف و انواع گوناگون،
میوه‌های درهم پیچیده، بیان رفته است،
همچنان با: آمدن آب از آسمان که الله
می‌فرماید: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا
وَالسَّمَاءَ بَنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ
الشَّجَرِ رِزْقًا لَّكُمْ﴾ البقرة: ۲۲

ترجمه: «خداى شما ذاتی است که زمین
را برایتان بگسترده (و آن را در خور اقامت
و سکونت کرد) و آسمان را (با تمام اجرام
و ستارگان، بسان) کاخی بیافرید و از
آسمان آب فرو فرستاد و با آن، انواع
(گیاهان و درختان و) ثمرات را به وجود
آورد تا روزی شما گردند.» همچنان شاعری
در ذیل معنی آیت ۹۹ سوره انعام چنین
می‌گوید: خدا آن خدائست که لطف و مهر
فرستاد باران ز نیلی سپهر

آب از نخستین روز پیدایش انسان نقش
حیاتی و پر اهمیتی در زندگی داشته است
و باگذشت زمان، بر این اهمیت افزوده
شده، بدون شک، داشتن محیط سالم
برای زندگی انسان نعمتی از نعمت‌های
الهی بوده و مورد ضرورت و چشم دید
همه انسانها است. در زمان‌های گذشته
مسأله آلودگی هوا به صورت جدی
اینقدر که امروز مطرح است نبود و
آدمیان به وفور از نعمت داشتن محیط
پاک که با بودن آب حفظ می‌گردد
برخوردار بودند و خطر آلودگی محیط
پاک باعث درد سرشان قرار نگرفته بود.
خداوند متعال در باره ارزش آب پاک و
طهور که باعث پاکی محیط می‌شود می
فرماید:

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ الفرقان: ۴۸

ترجمه: «و این ما هستیم که از
آسمان آب پاک و پاک‌کننده
(محیط) را نازل می‌گردانیم.»

از اینکه روز به روز، جمعیت و
آمار نفوس افزایش پیدا می‌کند،
ساحه مسکونی تنگ تر می‌شود،
بدین اساس انسان به آب و به
تنفس هوای پاک نیاز بیشتر پیدا
می‌کند و مصارف استعمال آب
نیز بیشتر می‌شود و برای صرفه
جویی آن و راه‌های استفاده

عملاً آنرا می بینیم، و احساس می کنیم و از آن استفاده می نمایم، از آیات الهی دانسته شده است: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ النحل: ۱۰

ترجمه: «او ذاتی است که از آسمان آبی فرو فرستاده است (که مایه حیات است) و شما از آن می نوشید (و زلال و گوارایش می یابید) و به سبب آن گیاهان و درختان می رویند و شما حیوانات خود را در میان آنها می چرانید.»

در این بخش از آیات، نزول آب از آسمان از نشانه های ربوبیت مستمر الهی شناسانده شده که چگونه خدای حکیم، آب را با تدبیر و تقدیر حکیمانه، به اندازه بر زمین مرده می ریزد و با آن به زمین و اهل آن حیات می بخشد؛ یکی از آثار مهم و گسترده آب در زمین که انسان از منافع مستقیم و غیر مستقیم آن بهره می برد، احیای زمین است که در سش از ده آیه به آن تأکید شده است. و الله ﷻ می فرماید: ﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ البقرة: ۱۶۴

ترجمه: «و آبی که خداوند از آسمان نازل کرده (که برابر قوانین منظمی بخارها به ابرها تبدیل و بر پشت بادها به جاهائی که خدا خواسته باشد رهسپار می گردند و پس از تلقیح، به صورت برف و تگرگ (ژاله) و باران مجدداً بر زمین فرو می ریزند) و با آن زمین را پس از مرگش زنده ساخته.» و همچنان الله منان می فرماید: ﴿وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا﴾ قی: ۱۱

«و ما به وسیله آب باران، سرزمین مرده را زنده گردانده ایم.»

نقش آب در تأمین غذای انسان

انسان برای ادامه زندگی و حیات و امرار معاش و معیشت خود نیازمند غذا، خوراک، و آشامیدنی بوده که این نیازمندی ها جز از طریق محصولات زراعتی همچون: غله جات، دانه ها،

سبزیجات، میوه جات و غیره بدست نمی آید، و این همه از منابع آب تنظیم می گردد.

همان گونه که بشر به دلیل نیازمندی به غذا و آب، همواره در طول تاریخ، نقش و تأثیر آب را در همه شئون زندگی خود به صورت درست درک می کند و به آب با دیده پُر اهمیت می نگرد، بخشی آیات از قرآن کریم مربوط به آب بیان شده و نقش اصلی آب را در تأمین غذای انسان نیاز مبرم دانسته است. الله پاک با فرود آوردن آب، میوه جات را رزق و روزی به انسان پیدا کرده. و همچنان می فرماید: ﴿أَنَا صَبَبْتُ الْمَاءَ صَبًّا ۝ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۝ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ۝ وَبَعَثْنَا فِيهَا مِنْهَا رِزْقًا ۝ وَخَلَقْنَا ۝ وَحَدَّادًا ۝ عَلَا ۝ وَفَكَهْهَ وَابًا ۝ مَتَعًا لَكُمْ وَلِأَعْمَلِكُمْ﴾ عبس: ۲۵-۳۲

ترجمه: «ما آب را از آسمان به گونه شگفتی می بارانیم، سپس زمین را می شکافیم و از هم باز می کنیم، در آن دانه ها را می رویانیم (که مایه اصلی خوراک انسان است)، و گیاهان خوردنی را، و درختان زیتون و خرما را، و باغهای پردرخت و انبوه را، و میوه و چرگاه را، برای استفاده و بهره مندی شما و چهار پایان شما.» «حَبًّا»: دانه ها. مراد دانه هائی است که مایه اصلی تغذیه انسان و بسیاری از حیوانات است. اگر دانه ها یک دو سالی بر اثر خشکسالی قطع شود، قحطی و گرسنگی تمام جهان را فرا می گیرد. «زَيْتُونًا وَنَخْلًا»: ذکر این دو میوه، بدان خاطر است که دارای مواد غذایی سودمند و سلامت آفرینند.

الله پاک در قرآن کریم نیز آب را وسیله حیات همه زنده جانها و نباتات بیان نموده است. ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ الأنعام: ۹۹

ترجمه: «او ذاتی است که از (ابر) آسمان، آب (باران) را فرو می فرستد، و ما (با قدرت سترگ خود) به وسیله آن

آب، همه رستنیها را می رویانیم». نقش آشکار آب در رویاندن هر نوع گیاه و درختی، نقش کاملاً روشن و هویدائی است. شخص روستائی و شهری، و غیر متمدن و متمدن، و نادان و دانا این را می داند، اما نقش آب در حقیقت بسی بالاتر و بزرگتر و دارای ابعاد فراخ تر و گستره وسیع تر است.

بشر، همواره بخشی از نیازهای غذایی خود را از طریق دام تأمین می کند؛ از این رو پرورش دام برای تأمین این نیاز، اهمیت زیادی برخوردار بوده است. قرآن کریم، بر نقش و تأثیر آب بر این نیاز انسان، یعنی پرورش دام نیز تأکید کرده و آن را از نعمت های الهی به انسان برشمرده است. الله پاک برای فرآورده های این حاصلات که از زمین از برکت آب می روید، می فرماید: ﴿كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَابْتَاعُوا مِنْهُ بِحَقِّ ثَمَرِهِ ۚ لَا يَسْرِفُوا ۚ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ﴾

ترجمه: «از این فرآورده های گیاهی، (هم) خودتان بخورید و هم چهارپایان خود را (در آن) بچرانید. مسلماً در این امور، نشانه های روشنی (بر اثبات وجود خدا و یگانگی او) است برای کسانی که دارای عقل سالم باشند.»

نقش آب در رفع تشنگی

اهمیت آب از آنجا برای رفع تشنگی جایگاه خاصی دارد که قوم موسی علیهم السلام در بیابان بودند و تشنگی برای همه چیره شد بود، موسی علیهم السلام برای رفع تشنگی از الله پاک، طلب آب نمود. الله منان رحیمی برای ایشان چشمه های از آب را پدید آورد. مشخص کرده می گوید:

﴿...كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ...﴾

ترجمه: «از روزی خدا بخورید و بنوشید.» الله پاک می فرماید:

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

ترجمه: «به پاداش کارهائی که

البقرة: ۱۰

الطور: ۱۹

کرده اید بخورید و بیاشامید، گوارایتان باد به سبب آنچه که انجام می دهید!، خداوند پاک در این آیت برای نوشیدن آب می گوید گوارا و بی درد بنوشید».

پرور دگار در وصف بهشتیان در برابر کاهاء، نکى که در دنیا انجام داده اند.

می فرماید: ﴿كُلُواْ وَشَرِبُواْ هَٰذَا يَوْمَ تَأْتُواْ سُلَٰفَكُمْ فَيَسْأَلُونَكُم بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ الحاقة: ۲۴

ترجمه: «در برابر کارهائی که در روزگاران گذشته (دنیا) انجام می داده اید. بخورید و بنوشید، گوارا باد!».

همچنین رسول اکرم ﷺ در باب تاثیر گزاری آب در وجود انسان برای شخص صائم و روزه دار در ماه مبارک رمضان هنگام افطار توصیه می نماید که روزه خود را با خرما و یا با آب افطار نمایند: «ذَهَبَ الظَّمْأُ، وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَتَبَّتْ الْأَجْرُ إِِنْ شَاءَ اللَّهُ».

ترجمه: «تشنگی رفت و به رگ ها آب رسید وان شاء الله اجر و پاداش به ما رسید».

آب وسیله طهارت و پاکی

الله متعال زیبا است و زیبایی ها را می پسندد و از زیبایی خوشش می آید و از انسان های پلید و زشت بدش می آید، بدین سان انسان همیشه خود را پاک و پاکیزه نگهدارد که این پاکی ظاهری برای انسان توسط آب بدست می آید.

الله ﷻ می فرماید: ﴿وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْسَ الشَّيْطَانِ﴾ الأنفال: ۱۱

ترجمه: «و از آسمان آب بر شما

نباراند تا بدان شما را (از پلیدی جسمانی) پاکیزه دارد و کثافت (وسوسه های) شیطانی را از شما ببرد».

الله متعال می فرماید: ﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ الفرقان: ۴۸

ترجمه: «و این ما هستیم که از آسمان آب پاک و پاک کننده (محیط) را نازل می گردانیم».

اما استخدام واژه «طهور» در این

آیه، نگرش قرآن به نقش و تاثیر آب را در پاکیزگی محیط زندگی که از نعمت های خدا بر انسان است، نشان می دهد.

آب که مایه حیات است و تمام هستی موجودات زندگانی خود را مدیون این مایه حیاتی می دانند.

همچنین کندن درختان و گیاهان آن ممنوع است، روشن می شود که این دستور ارتباط نزدیکی با مسأله حفظ محیط پاک و نگهداری گیاهان و حیوانات آن منطقه از فنا و نابودی دارد.

پیامبر ﷺ برای آب اهمیت بسیار بیان نموده است و حتی از آلوده کردن آب امت را بر حذر داشته است و می فرماید:

«لَا يُولَدُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ»

ترجمه: «هیچ کسی حق ندارد در آب ایستاده ادرار کند». و همچنان در حدیث دیگری به روایت جابر ﷺ آمده:

«انه نهى أن يُبَالَ في الماء الراكد».

ترجمه: «پیامبر ﷺ از ادرار کردن در آب راکد نهی فرمودند». هرگونه آلوده کردن

آب، محلات عمومی، راه ها، پیاده روها، سرک ها، راه روها، معبرها، ساحات سبز، محلات تفریحگاه ها، پارک های بزرگ را آلوده کردن با انداختن زباله ها، کثافات، و مکدر کردن آب های آشامیدنی، زراعتی، آبشارهای زینتی و در کل ضیاع همه آب ها گناهی بزرگی در دین و آموزه های دینی ما است. از این رو در حفظ و نگهداری، اهمیت قایل شدن و صرفه جویی به آن کوشا باشیم.

در احادیث رسول معظم اسلام ﷺ برای حفظ و نگهداری درست آب و آلوده نشدن آن به مکروب ها می گوید که دهن ظرف های خود را ببندید تا حشرات و مکروب ها وارد ظرف های شما نشود. در حدیث دیگری رسول اکرم ﷺ در باره آب چنین می فرماید. «غَطُّوا الْإِنَاءَ وَ أَوْكُوا السَّقَاءَ فَإِنَّ فِي السَّنَةِ لَيَلَةً يَنْزِلُ فِيهَا وَبَاءٌ لَا يَمُرُّ بِإِنَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غَطَاءٌ أَوْ سَقَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ وَكَاءٌ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَبَاءُ».

ترجمه: «رسول اکرم ﷺ می فرماید: سر ظرفهای غذا را ببندید، دهان ظرفهای آب را بپوشانید، چرا که در هر سال شبی است که بیماری وباء در جهان منتشر می شود، و در هر ظرفی غذا یا آبی که سر آن پوشیده نباشد این وباء می افتد».

محیط پاک طبیعی تاثیر شگرفی بر روح و روان آدمی دارد، محیط پاک و آراسته و خرم، زندگی را شاداب و معطر می سازد. شنیدن آواز روح بخش پرندگان، ترنم لطیف جویبارها، شرشره دلربای چشمه سارها، صفای سبز سبزه زارها، نسیم لطیف کوهسارها، جنبش دلنشین درختان و زیبایی شهر و دیار، همه و همه تاثیر شگفت انگیزی بر زندگی و حیات انسان دارند. هر کسی از تماشای چنین منظره های زیبایی احساس آرامش و نشاط کرده و امنیت و آسایش را در حیات خویش احساس نموده و از هوای معطر آن استشمام می کند. بر عکس، آسیب رساندن به محیط پاک، وارد کردن صدمات و زیانهای جبران ناپذیری بر بشریت و زندگی آنان ضرر می رساند.

بنابراین آنچه در روشنی آیات قرآن کریم و احادیث گهر بار پیامبر اکرم ﷺ بیان نمودیم اینست که ارزش بیشتر و اهمیت دادن فراوان به آب را دارا می باشد. لذا به صرفه جویی و نگهداری آن توجه جدی نماییم تا بتوانیم با تنظیم درست آب در زندگی و حیات همگان فضائی سر سبز و خرم، هوای پاک، روزی وافر و حلال و زندگی شاد و با نشاط داشته باشیم، خدا نخواست در توجهی نداشتن به آب همه چیزها را آلوده کرده، محیط را ناپاک و ناسالم نموده و حتی امراض مهلک و خطرناک و ساری را در جامعه در قبال خواهیم داشت.

د ترهگری پدیده

لومړۍ برخه

عبدالواحد "غزنی"

د ترهگری ابعاد، گواښونه او د علاج

وسيلې:

۱: د ۲۰۰۱ م کال د سپټمبر د یوولسمې د پېښې څخه وروسته د ترهگری مسئله په نړۍ کې د مسئلو په سر کې راغله. سره له دې امکان شته چې په عام ډول سره د ترهگری اطلاق د تاوتریخوالي او گواښ په هرې کړنې او عمل چې افراد، ټولنې او هیوادونه یې په یو بل تر سره کوي وکړو. دغه مفهوم تر اوسه یو نا پېژندل شوی او په بله معنی یو نا تعریف شوی مفهوم دی.

موږ گورو چې دا مفهوم په بیلابیلو ډولونو کارول کېږي چې د بیلابیلو لورو د گټو د خوندي کولو لپاره که هغه افراد وی، که ټولنې وي او یا هم دولتونه وي غوره کېږي.

روښانه شوه، چې تروریزم په اوسنۍ زمانه کې د غربي نړۍ د خلکو د ویرولو لپاره یوه اغیزناکه لاره بلل کېږي. تر څو وکولای شي له دغې لارې څخه خپل یو لړ سیاستونه تطبیق کړي. د ترهگری د اصطلاح لپاره تر نن ورځې کوم جامع او

مانع تعریف نشته سره له دې چې د ترهگری د دقیق تعریف او پېژندنې لپاره بېړنۍ اړتیا لیدل کېږي.

زموږ ځینې خلک وایي خبره لکه د لمر په شان روښانه ده موږ متخصصو او پوهانو ته اړتیا نلرو چې هغه څه مونږ ته تفسیر کړي چې واضح دي او تفسیر ته اړتیا نه لري.

مگر ستونزه دلته ده چې مونږ [مسلمانان] یواځې په دې نړۍ کې ژوند نه کوو. که زموږ غېږونه څومره هم لوړ شي چې د آسمان تر منارو هم ورسېږي نو بیا هم نه شي کولای چې د نړیوالو رسنیزو وسایلو چې د نړۍ لوی قدرتونه یې تر شا ولاړ دي او د هغې لارې شپه او ورځ څه چې غواړي خلکو ته خپاره کړي مقابله وکړي. د ترهگری معنا د معلومولو لپاره ځینو نړیوالو سازمانونو، پوهانو او متخصصینو یو لړ هڅې کړې وې مگر نوي څه یې و نه موندل. مونږ کولی شو د دغو سازمانونو او پوهانو د هڅو نتیجه په لاندې دریو عناصرو کې را و نغاړو.

۱: ترهگری د تاوتریخوالي نا مشروع

استعمال دی.

۲: هدف او موخه یې د عامو خلکو ویرول دي.

۳: ترهگری د سیاسي موخو د لاسته راوړلو لپاره په لار اچول کېږي. مگر دا هڅې او کوښښونه تر هغې کچې و نه رسیدل چې امکان یې لرلی په هغې سره مونږه هغه گډون او اختلاط چې د ترهگری او مشروع مقاومت تر منځ دی لرې کړی وی، چې کومه یوه ترهگری ده او کوم مشروع مقاومت.

د ترهگری تاریخ

که چیرې تاوتریخوالی او ترهگری په اوسنۍ زمانه کې د اسلام پورې په ناحقه او اسلام سره د دښمنۍ له امله تړل کېږي. نو تاریخي حقایق دې ته اشاره کوي چې د انسانیت په تاریخ کې لمړنۍ ترهگریز سازمان چې د یهودانو د یوې تندروې ډلې او یا فرقې زیلوت [zealot] د ځینو لاریانو په لاس د لمړۍ پېړۍ په ورستیو کې جوړ شوی وو، چې دوی

روښانه شوه چې تروريزم په اوسني زمانه کې د غربي نړۍ د خلکو د وپړولو لپاره يوه اغيزناکه لاره بلل کېږي. تر څو وکولای شي له دغې لارې څخه خپل يو لړ سياستونه تطبيق کړي. د ترهگرۍ د اصطلاح لپاره تر نن ورځې کوم جامع او مانع تعريف نشته سره له دې چې د ترهگرۍ د دقيق تعريف او پېژندنې لپاره بيړنۍ اړتيا ليدل کېږي.

په هغه وخت کې فلسطين ته د هيکل د جوړونې لپاره چې په دويم معبد سره پېژندل کېږي راغلي وو.

د دې سازمان غړو به د خلکو په منځ کې د وېرې خپرولو په موخه خپلې کړنې او اعمال په رڼا ورځ په جشنونو او محفلونو کې تر سره کول.

که څه هم ترهگريز جرمونه د تاريخ په اوږدو کې له استثنا پرته په ټولو ملتونو او خلکو کې دوام درلود، که هغه د اسلام څخه مخکې وو او که وروسته. که چېرته د سپتمبر د يوولسمې پېښه کې په مسلمانانو تور پورې شوی وي نو دا په دې معنا نده چې تروريزم د اسلام د فطرت او طبيعت څخه دی.

بلکه دغه پېښه د ترهگريزو پېښو د اوږدې سلسلې د کړيو څخه يوه کړۍ وه چې انسانيت و پېژنده.

زمونږ نه هيريږي چې د تيرې پېړۍ په لمړۍ نيمه کې اروپا د تاوتریخوالي د يوې بدې بڼې شاهد وه چې ننداره يې په دوو

نړيوالو جگړو کې وشوه. او د دواړو جگړو قربانيان تر شپيتو مليونو ډير انسانان وو.

د سپتمبر تر يوولسمې مخکې چې د تيرې پېړۍ دويمه نيمه کيږي په اروپا کې ترهگريزې ډلې رامنځته شوې سربيره پر دې ډير وخت مسلمانان د ترهگرۍ قربانيان وو.

په ۱۹۹۵م کال د سربینسا {srebrenica} په ښار کې د صربيانو په لاس د نړيوالې ټولنې او ملگري ملتونو د ځواکونو تر سترگو لاندې د اتو زرو څخه زياتو بوسنيایي مسلمانانو وژل بل څه نه دي، مگر د ترهگرۍ تر ټولو بده بڼه ده، نو له دې نه جوتيري چې ترهگرۍ يوه نړيواله پدیده ده چې نه دين لري او نه وطن.

مسلمانان هم د نورو خلکو په شان له ترهگرۍ څخه ځورېږي او سرتکوي، نو دابه ښکاره زياتی وي چې يواځې په مسلمانانو د تاوتریخوالي او تيري تور پورې شي.

نو اسلام داسې دين دی چې تيری يې حرام کړی او د ظلم سره يې جگړه کړې او کوي يې او د انساني نفس د حرمت يې درناوی کړی.

۳: د ترهگرۍ ډولونه: ترهگرۍ ډيرې بڼې او بيلابيل ابعاد لري کېدای شي په اوسني وخت کې يې ښکاره بڼې هغه سازمانونه وي چې سياسي موخې لري خو دغه موخو ته د رسيدو لپاره يې ديني او مذهبي جامې ور اغوستي او غواړي د تاوتریخوالي او ترهگرۍ له لارې دغه موخو ته خپل ځان ورسوي.

همدا رنگه د تروريزم له ډولونو څخه د هيوادونو تېری دی چې کله يو هيواد د ټولو اخلاقي ارزښتونو نړيوالو قوانينو او عرفونو په خلاف په يو بل هيواد تيری وکړي، په

دې نيت چې شتمنۍ يې لوټ او تالان او د تيري کوونکي هيواد د اثر لاندې وي تر څو خپلې پالیسۍ او پلانونه تطبيق کړي.

يرغلگر هيواد معمولاً د خپل تيري د توجه لپاره په زړه پورې شعارونه کاروي غواړي په دغه ډول شعارونو سره د خلکو په سترگو کې خاورې وشیندي.

لکه وايي د دې لپاره مو حمله وکړه چې د تيري کړل شوي هيواد وگړي وژغورو او يا نور داسې کمزوري اسباب يادوي چې هوښياران په دې بهانو باور نشي کولای ځکه چې انساني همدردي په داسې حالاتو کې ځای نلري.

په حقيقت کې نور اسباب شتون لري چې په بشپړ ډول د هغه څه نه توپير لري چې دوی يې وايي.

نو دا په اوسني وخت له هيچا پټه نده چې د نړۍ لويو ځواکونو د خپلو حقونو د لاسته راوړلو لپاره يوه نوې ناسمه بڼه د مشروع مقاومت په نوم د ترهگرۍ په لیست ور زیاته کړه.

سره له دې چې نړيوال قانون د مظلومو ولسونو سر کې ولاړ دی چې د خپلو حقونو نه دفاع کوي او د بهرنيو ځواکونو اشغال ردوي.

ځينې نيواکگر دولتونه پردې توانبدلي، څو هغه څه چې د مظلومو ملتونو له لورې د خپلو حقوقو د دفاع په موخه ترسره کېږي، د ترهگرۍ په نوم مروج کړي.

دوام لری ...

حقوق همسایه از نظر اسلام

پوهنار امداد الله غیانی

طَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورَثُهُ» «متفق علیه».

ترجمه: «از ابن عمر و عایشه رضی الله عنهما روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «جبرئیل پیوسته در مورد همسایه به من توصیه می فرمود تا اندازه ای که گمان بردم از همسایه ارث می برد» (۳۴۶).

(و عن أبي ذرٍّ رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يَا أَبَا ذَرٍّ إِذَا طَبَخْتَ مَرَقَةً فَأَكْثِرْ مَاءَهَا، وَ تَعَاهَدْ جِيرَانَكَ» «رواه مسلم» و في رواية له عن أبي ذرٍّ قال: «إِنْ خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصَانِي: «إِذَا طَبَخْتَ مَرَقًا فَأَكْثِرْ مَاءَهُ ثُمَّ انْظُرْ أَهْلَ بَيْتِ مَنْ جِيرَانِكَ، فَأَصْنِهِمْ مِنْهَا بِمَعْرُوفٍ».

ترجمه: از ابوذر رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «ای اباذر! هرگاه آبگوشتی پختی، آبش را زیاد کن و همسایهات را به یاد داشته باش» (۳۴۷).

در روایتی دیگر از مسلم از ابوذر رضی الله عنه آمده است که گفت: «دوستم؛ پیامبر صلی الله علیه و آله مرا وصیت فرمود که هرگاه آبگوشتی پختی، آبش را زیاد کن، سپس به خانواده هایی از همسایه هایت توجه کن و به طور نیک و پسندیده، از آن غذا به آنان بده».

(و عن أبي هريرة رضی الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ» قِيلَ: مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ» «متفق علیه».

(وفي رواية مسلم: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا

از آنجایی که معلوم است و همیشه در تقویت تعاملات انسانی و در زندگی بشری ممکن است به حقوق دیگران لطمه وارد کند، دین مقدس اسلام به عنوان حفظ ما تقدم کلیه در های جور و ستم را مسدود نموده است و پیروان خود را به صلح و صفا وحدت و همبستگی صداقت و راست بازی و داشتن روابط حسنه فردی و اجتماعی عادت می دهد تا هیچ کس با داشتن نیروی ایمان نتواند به حریم مقدس همسایگان تجاوز نماید.

چنانچه که الله متعال می فرماید: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَالَّذِينَ إِحْسَنًا وَبَذَى الْفَرْقَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ النساء: ۳۶

ترجمه: «(تنها) خداوند را عبادت کنید و هیچ چیزی را شریک او قرار ندهید و به پدر و مادر، خویشاوندان، یتیمان، درماندگان و بیچارگان، همسایگان خویشاوند و غیر خویشاوند، دوست نزدیک، در راه ماندگان، بندگان و کنیزان، نیکی کنید».

«و عن ابن عمر و عائشة رضی الله تعالی عنها قالا: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى

يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ». الْبَوَائِقُ الْغَوَائِلُ وَالشُّرُورُ). **ترجمه:** از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «به خدا سوگند ایمان ندارد، به خدا سوگند ایمان ندارد، به خدا سوگند ایمان ندارد!»، سؤال شد: ای رسول خدا! چه کسی ایمان ندارد؟ فرمودند: «کسی که همسایه اش از خطر شرارت و فتنه ای او ایمن نباشد» (۳۴۸). و في رواية مسلم: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ». در روایت دیگری از مسلم آمده است:

«هر کس که همسایه اش از شر او ایمن نباشد، داخل بهشت نمی شود».

(و عنه قال: «قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةً لْجَارَتِهَا وَلَوْ فِرْسَنَ شَاةٍ» متفق علیه.

ترجمه: «از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

«ای زنان مسلمان! نباید زن همسایه ای (هدیه ی خود به) زن همسایه اش را کوچک بشمارد، اگرچه استخوان کف پای گوسفندی باشد» (۳۴۹).

(وعنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا يَمْنَعُ جَارٌ جَارَةً أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ» ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَالِي أَرَأَيْكُمْ عَنْهَا مَعْصُومِينَ، وَاللَّهِ لَا أَرَمِينَ بَهَا بَيْنَ أَكْتَفَيْكُمْ» متفق علیه.

رَوَى «حَشَبُهُ» بِالْإِصَافَةِ وَالْجَمْعِ، وَرَوَى «حَشَبُهُ» بِالْتَّوَيْنِ عَلَى الْإِفْرَادِ. (و قوله: مالي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ: يعني عن هذه السُّنَّةِ).

ترجمه: «از ابوهريره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «همسایه نباید مانع همسایه‌اش شود که اگر نیاز داشت، چوبی در دیوارش فرو برد؛ سپس ابوهریره رضی الله عنه می‌گوید: چرا می‌بینم که شما از این سنت روگردان هستید! به خدا سوگند! این (سنت) را به شانه‌های شما خواهیم زد. (کنایه از اجرا کردن دستور است)» (۳۵۰).

(و عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلَا يُوْذِرُ جَارَهُ، وَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ»
«متفق عليه»)

ترجمه: «از ابوهريره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر کس به خدا و روز قیامت ایمان دارد، همسایه‌اش را اذیت نکند، هر کس به خدا و روز قیامت ایمان دارد، مهمانش را احترام بگذارد، هر کس به خدا و روز قیامت ایمان دارد، یا سخن نیک بگوید، یا ساکت باشد» (۳۵۱).

(و عن أبي شريح الخزازي أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ، وَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ»
رواه مسلم بهذا اللفظ، وروى البخاري بعضه.

ترجمه: «از ابو شريح خزاعی رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر کس به خدا و روز قیامت ایمان دارد، به همسایه‌اش نیکی کند، هر کس به خدا و روز قیامت ایمان دارد، یا سخن نیک

بگوید، یا ساکت باش» (۳۵۲).

(و عن عائشة رضی الله عنها قالت: قلت: يا رسول الله إِنَّ لِي جَارَيْنِ، فَيَالِي أُيْهِمَا أُهْدِي؟ قال: «إِلَى أَقْرَبِهِمَا مِنْكَ يَا»
«رواه البخاري».

ترجمه: از حضرت عایشه روایت شده است که گفت: از پیامبر صلی الله علیه و آله سؤال کردم: ای رسول خدا! من دو همسایه دارم، به کدام‌شان (غذا یا مانند آن) هدیه کنم؟ فرمودند: «به آن که در خانه‌اش به تو نزدیک‌تر است» (۳۵۳).

(و عن عبدالله بن عمر رضی الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُ الْأَصْحَابِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرُهُمْ لِصَاحِبِهِ وَ خَيْرُ الْجِيرَانِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرُهُمْ لَجَارِهِ»
«رواه الترمذي وقال: حديث حسن».

ترجمه: از عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «بهترین دوستان نزد خدا، کسی است که برای دوستش بهتر و بهترین همسایه‌ها نزد خدا، کسی است که برای همسایه‌ی خود بهتر باشد» (۳۵۴).

البته یادآوری می‌گردد افرادی که در همسایگی ما به سر می‌برند، بنا به اعتقادات و خویشاوندی، بر سه دسته قرار می‌گیرند. چنانچه در روایتی آمده است: «قال النبي صلى الله عليه وسلم الجيران ثلاثة جَارٌ لَهُ حَقٌّ وَاحِدٌ وَ جَارٌ لَهُ ثَلَاثَةُ حَقُوقٍ وَ جَارٌ لَهُ حَقَّانِ فَالْجَارُ الَّذِي لَهُ ثَلَاثُ حَقُوقٍ الْجَارُ الْمُسْلِمُ ذُو الرَّحْمِ فَلَهُ حَقُّ الْجَوَارِ وَ حَقُّ الْإِسْلَامِ وَ حَقُّ الرَّحْمِ وَ أَمَّا الَّذِي لَهُ حَقَّانِ فَالْجَارُ الْمُسْلِمُ لَهُ حَقُّ الْجَوَارِ وَ حَقُّ الْإِسْلَامِ وَ أَمَّا الَّذِي حَقٌّ وَاحِدٌ فَالْجَارُ الْمَشْرُكُ» (ترمذی، حدیث شماره ۱۱۲۲).

ترجمه: رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: همسایگان به سه دسته تقسیم می‌شوند: نخست، همسایه‌ای که در سه محور برگردن ما حق دارد؛ حق همسایگی، حق خویشاوندی و حق اسلام (برادر دینی)، دوم، همسایه‌ای که دارای دو حق است؛ حق همسایگی و

حق برادر ایمانی.

سوم، همسایه‌ای که دارای حق همسایگی است و آن، همسایه مشرک می‌باشد.

در روایت دیگر که از پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله نقل شده است پس از دسته بندی همسایگان به سه گروه مورد اشاره در خصوص همسایه‌ای که یک حق دارد، آمده است: (و منهم من له حق واحد الکافر له حق الجوار) دسته‌ای تنها یک حق دارند و آن، کافر است که وظیفه ماست حق همسایگی را نسبت به وی مراعات کنیم.

دقت در این تقسیم بندی، مؤید آن است که تعهد و مسئولیت ما تا حدی در مورد همسایگان فراگیر است که حتی اگر کافر یا مشرکی در جوار ما مسکن داشته باشد، در ارتباط با او باید وظایف حقوقی، اخلاقی و رفتاری خود را انجام دهیم و کوتاهی در عملی ساختن حقوق مذکور، بیانگر خللی در جنبه‌های اخلاقی و معاشرت ماست.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: (دانی که حق همسایگی چیست؟ سوگند به خدایی که جان محمد در ید قدرت و فرمان اوست، به حق همسایه نرسد جز کسی که خداوند بر وی رحمت کرده باشد). (غزالی، ص ۴۲۷)

در حدیث دیگری ضمن اشاره به این موارد، تأکید شده: «چون میوه‌ای خریدی، مقداری به او هدیه دهی و اگر نمی‌خواهی این کار را کنی، آن میوه را پنهانی به منزل ببر و فرزندت را همراه میوه (در حال خوردن میوه) بیرون خانه نفرست که فرزند او آزرده شود. و بوی غذایت او را آزرده نکند (از این که نمی‌تواند آن غذا را فراهم سازد، ناراحت نشود). مگر این که مقداری برایش بفرستی».

نقل کرده‌اند که روزی پیامبر اکرم ﷺ همراه صحابه از جایی عبور می‌کردند، ساختمان بزرگ قبه ماندی را دید و پرسید: این بنا به چه کسی تعلق دارد؟ گفتند: از آن مردی انصاری است. بعد از چند روزی صاحب خانه مزبور به محضر آن بزرگوار شرفیاب گردید، حضرت از وی روی برتافت؛ متوجه شد که پیامبر اکرم ﷺ از دست وی ناراحت شده است، دلیل آن را از برخی صحابه جویا شد، آن‌ها ماجرای ساختمانی را که وی احداث کرده، مطرح کردند.

او هم برگشت و بنای مورد اشاره را تخریب کرد. حضرت محمد ﷺ وقتی بنای تخریب شده را مشاهده کرد، شادمان گشت و فرمود: این گونه بناها برای ساکنان محل و سایر همسایگان ایجاد زحمت می‌کند؛ البته ساختمان وسیع اشکالی ندارد ولی در میان بناهای محقر و کلبه‌های فقیران، احداث ساختمان مجلل هم از لحاظ زندگی عادی همسایگان را از نگاه محیطی همانند: هوا نور آفتاب متضرر و آنها ناراحت می‌کند و هم اوضاع عاطفی و مناسبت‌های آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. خانه‌های با ارتفاع زیاد در میان مسکن کم ارتفاع غیر از آن که صاحبش را دچار کبر و غرور می‌کند و طبق روایات متعدد، منزلگاه شیطان است، برخانه‌های دیگران اشراف پیدا کرده و زمینه‌های نگاه حرام و تیرهای زهرآگین گناه را فراهم می‌سازد؛ هوس‌ها را تحریک می‌کند و گاهی موجب خلاف‌های خطرناکی می‌شود که امکان دارد آبروی صاحب خانه را ببرد.

برافراشتن خانه‌ای مرتفع و مجلل در میان بناهای عادی، خود نشانه‌ای از

تفرقه و پراکندگی هم است.

«مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ الْجَارَ؛ هرکس به خدا و روز قیامت ایمان دارد باید همسایه‌اش را حرمت نهد و اکرام نماید.» (غزالی، ص ۴۲۷).

حق مسلم بالای مسلم

دین مقدس اسلام، برنامه‌ای جامع و کامل برای سعادت بشر در دنیا و آخرت است که جنبه‌ها و نیازمندی‌های فردی و اجتماعی، جسمی و روحی او را در نظر دارد و در مورد همسایه داری نیز رهنمودهای سودمندی بیان کرده است.

مثل اینکه خداوند بزرگ در قرآن کریم در برشماری مجموعه‌ای از حقوق اسلامی مسلمانان در قبال یکدیگر و نیکی همسایگان را به بندگان سفارش می‌کند و می‌فرماید:

﴿وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ﴾
النساء: ۳۶

نتیجه گیری

بدون شك کسانی که دارای فکر و اندیشه قرآنی دارند حق همسایگی را به معنای واقعی آن رعایت میکنند مشکلات و مصائب همسایه را مشکلات خود دانسته برای رفع آن اقدام سریع و عملی مینمایند در این صورت همسایه هیچگونه ناراحتی و پریشانی نخواهد داشت.

تحمل اذیت و آزار همسایه:

مسلمان باید از خطا و لغزشهای همسایه چشم پوشی نماید بدی و لغزشهایش را بادید گذشت و برد باری بنگرد و بدون تردید مسلمانی که کسی در حق او خیانت و نادانی کرده از او درگذر میکند بدی نموده نیکی میکند به او ظلم کرده میبخشد در بالاترین مراتب اخلاقی قرار دارد و در دنیا و آخرت در بلندترین منازل سعادت و خوش بختی قرار دارد.

تخریب و تحقیق:

۱. متفق علیه است؛ بخاری شریف حدیث نمبر

(۶۰۱۴) و مسلم شریف، حدیث شماره ۲۶۲۴ و

(۲۶۲۵).

۲. مسلم روایت کرده است، جلد چهارم، حدیث

شماره نمبر (۲۰۲۵)

۳. متفق علیه است؛ بخاری شریف حدیث ۶۰۱۶

و مسلم شریف حدیث شماره (۴۶)

۴. متفق علیه است؛ بخاری، حدیث شماره نمبر (۲۵۶۶)

و مسلم شریف حدیث نمبر ۱۰۳۰ و این

حدیث قبلاً هم به شماره ۱۲۴، آمده است.

۵. متفق علیه است، بخاری شریف حدیث شماره

۲۴۶۳ و در کتاب مسلم شریف جلد دوم، حدیث

شماره (۱۶۰۹)

۶. متفق علیه است؛ بخاری شریف جلد اول،

حدیث شماره ۶۰۱۸ و در کتاب مسلم شریف

جلد دوم، حدیث شماره (۴۷).

۷. مسلم شریف جلد دوم، حدیث شماره ۴۸ و با

این لفظ و بخاری نیز بخاری در جلد دوم حدیث

شماره ۶۰۱۹ نیز بعضی از آن روایت کرده‌اند.

۸. بخاری روایت کرده است؛ حدیث شماره

۶۰۲۰.

۹. ترمذی جلد اول شریف حدیث نمبر ۱۹۴۵ و

گفته است که این حدیثی حسن است.

۱۰. سجستانی، ابوداود، دارالاحیاء التراث

العربیة، ۱۳۴۰، حدیث شماره ۱۴۵، ص ۴۷۰.

۱۱. ابو محمد حامد، کیمیای سعادت، ج ۱، ۱۳۷۴،

نشر: انتشارات امیر کبیر.

۱۲. ترمذی، محمد بن عسی، مسلم شریف، حدیث

شماره ۱۱۲۲.

۱۳. غزالی، ابو محمد حامد، کیمیای سعادت، ج

۱، ۱۳۷۴، نشر: انتشارات امیر کبیر، ص

۴۲۷.

رشوت ستانی

و اضرار آن از دید گاه اسلام

قسمت سوم

استاد زین العابدین کوشان

علل و عوامل رشوه خواری

۱. عدم تعادل دخل و خرج

از جمله عواملی که در ناهنجاری ها و آسیب های اجتماعی، نقش به سزایی دارد، فقر و تنگ دستی است.

بروز مشکلات مالی در کشور سبب شده است تا فقر در کشور ما افزایش یابد و سبب شود که جمع بزرگی از هموطنان عزیز ما از ابتدایی ترین سهولت های زندگی محروم بمانند. در آموزه های دینی نیز از «فقر» به عنوان مرگ بزرگی که دنیا و آخرت انسان را نابود می کند، یاد شده است؛ چنانچه فرستاده الله ﷺ حضرت محمد ﷺ می فرماید: «كاد الفقر أن يكون كفراً»^(۱۰) "نزدیک بود فقر به کفر بینجامد"

لذا کارشناسان علوم اجتماعی، عدم تعادل دخل و خرج کارگران، کارمندان و مدیران را به عنوان عامل مؤثر در شیوع رشوه خواری، معرفی می کنند.

۲. ضعف در اجرای قانون

قدرت و صحت عمل قوه قضائیه در هر جامعه ای، مهم ترین عاملی است که می تواند سلامت و بقای جامعه را تضمین کند. برخی از عوامل قانون گریزی و نظم ستیزی به نارسایی هایی بر می گردد که در دستگاه قضایی و توابع آن وجود دارد. ضعف نظام در اعمال جدی و قاطعانه قانون، عدم رعایت عدالت و انصاف و عدم تطبیق یکسان قانون، بازماندن متقدهای فرار از آن باعث

جری شدن خلافاکاران و تشویق آنان به ادامه و گسترش خلافاکاری می شود.

در روایتی آمده است: «شخصی برای مدت چندی مهمان حضرت علی (کرم الله وجهه) بود، بعد از چند روز دعوی را مطرح کرد، علی ﷺ به او گفت: آیا خودت طرف دعوا هستی؟ شخص گفت: بلی فرمود: از نزد ما برو، چون ما از این منع شده ایم که طرفی را بدون حضور طرف دعوایش بپذیریم»^(۱۱)

به همین صورت استاد محمد علی صلابی به روایت از کتاب فقه علی بن ابی طالب تالیف قلعجی می نویسد: «جعه بن هبیره نزد علی بن ابی طالب آمد و گفت: ای امیر المؤمنین دو نفر نزد تو می آیند که یکی شما را از خودش بیشتر دوست دارد و دیگری چنان با شما دشمنی دارد که اگر می توانست شما را نابود می کرد، آیا شما به نفع دوست قضاوت می کنید؟ فرمود: قضاوت چیزی است که اگر در اختیار خودم می بود، چنین می کردم اما قضاوت از آن خدا و برای اوست»^(۱۲) زیان و آسیبی که از این طریق بر شهروندان پابند به قانون وارد می آید و بهای سنگینی که بابت قانون گریزی خویش می پردازند، موجبات جذب ناخواسته آنان به صف قانون شکنان و تسهیل فرهنگ قانون گریزی و نظم ستیزی در بخش های دیگر جامعه را فراهم می آورد.

۳. حرص دنیا و دوری از معنویت

اخلاق، ایمان و معنویت، اساس ارزش ها و فضائل انسانی به حساب می آیند و باعث فداکاری، عفت و پاکدامنی انسان می شوند و

سبب چشم پوشی و بی اعتنایی به برخی لذایذ مادی، به خصوص اعمال نامشروع و خلاف قانون می گردند. در طرف مقابل، فقدان ایمان، دوری از معنویت و بی توجهی به توحید و معاد، اساس خلافاکاری و جنایت از جمله ضایع نمودن حقوق دیگران را تشکیل می دهند؛ چنان که قرآن کریم می فرماید:

﴿لَئِنْ لَا يَرْجِعُونَ بِالْآخِرَةِ مِثْلُ الْسَّوَاءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ النحل: ۶۰

ترجمه: "برای آنها که به سرای آخرت ایمان ندارند، صفات زشت و برای خداوند صفات عالی است و او قدرتمند و حکیم است."

"و رشوه خواری یکی از مصادیق برجسته صفات زشت و ناپسند می باشد."

آثار و پیامدهای رشوه خواری

آثار سوء رشوه خواری عبارتند: از ظلم در حق توده های مستضعف، تضییع حقوق بیچارگان، سقوط فضایل اخلاقی فضا، مسئولین و کارمندانی که رشوه دریافت می کنند. ضعف ایمان رشوه خواران. گرفتار خشم الهی در دنیا و آخرت، دانستن این مطلب لازم است که الله تعالی خلاف کاران را مهلت می دهد و از وضع و حال آنان غافل نیست، الله تعالی برخی از ظالمان را در دنیا پیش از آخرت به سزای اعمالشان می رساند و سهم بزرگ عذابشان در قیامت در انتظارشان است...

در حدیث صحیح آمده است که رسول اکرم ﷺ فرموده اند: «مَا مِنْ ذَنْبٍ أَجْلَزُ أَنْ

يَجْعَلُ اللَّهُ تَعَالَى لَصَاحِبِهِ الْمُتَّوْبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدْخُلُهُ فِي الْآخِرَةِ: مِنَ الْبَغْيِ وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ»^{۱۳}

«ظلم و قطع رابطه خویشاوندی از همه گناهان شایسته تراند که الله تعالی عذاب آن ها را در دنیا به صاحبش رسانده و علاوه از آن عذاب آخرت آن را هم برایش ذخیره کند». بدون تردید عصاب الهی درمقابل تعدی از اوامر به نواهی می باشد که از جمله رشوه و ظلم از مواردی هستند که الله عزوجل حرام نموده است، در صحیح بخاری و مسلم روایت است که رسول اکرم ﷺ فرموده اند:

«إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ»^{۱۴}

ترجمه: «همانا الله به فرد ستمگر، مهلت می دهد ولی هنگامی که او را مؤاخذه کند، رهايش نمی سازد».

سپس رسول اکرم ﷺ این آیه را تلاوت کرد:

﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْفَرْقَ وَهُوَ ظَلِيمٌ﴾^{۱۵}

ترجمه: «مؤاخذه ی پروردگارت چنین است هرگاه بخواید آبادی هایی را مؤاخذه کند که ستم کرده اند، همانا عقاب الله تعالی دردناک سخت خواهد بود».

فساد و بی بند و باری اداری، در قالب رشوه خواری، از جمله آسیب های اجتماعی و اداری است که در توسعه کشورها، آثار و پیامدهای منفی فراوانی را بر جای می نهد و هزینه های هنگفتی را در حوزه های سیاست، اقتصاد و فرهنگ، بر جای می گذارد که اجمالاً به چند نمونه آن، اشاره می شود:

۱. ابطال حق و احیاء باطل

اولین ثمره شوم پدیده رشوه خواری، تضییع حقوق افراد ضعیف، بیچاره و مظلوم است. آنانی که پول و کسائی را من حیث پارتی با خود دارند، با استفاده و بهره برداری از آن، دعاوی حقوقی و جزایی را به نفع خود و اطرافیان خویش، به نتیجه می رسانند و رأی دادگاه ها را به سود طرف خاص تغییر می دهند و نیز کسانی که پابند به قانون و حقوق دیگران هستند، در این میدان بده و بستان، حقوقشان پایمال می شود و زیان های جبران ناپذیری را باید متحمل شوند.

۲. نارضایتی مردم و زیر سؤال رفتن

حکومت و قانون: شیوع رشوه و فساد اداری، محبوبیت و مشروعیت حکومت و قانون را از بین می برد. هرگاه جامعه و مردم، متوجه شوند که با پرداخت رشوه، حقوق شهروندی پایمال شده و خلافتکاری ها و قانون شکنی ها در حوزه های مختلف جریان پیدا کرده است، اعتماد و اطمینانشان را نسبت به قوانین و متولیان قانون از دست خواهند داد.

۳. گسترش فعالیت های غیر قانونی

وضع و اجرای قوانین اجتماعی، برای آرامش و امنیت جامعه و جلوگیری از اعمال خلاف که زیان های فراوانی را به دنبال دارد، در نظر گرفته شده است. در این میان، افراد سودجو، فرصت طلب، خلافتکار و قانون ستیز، همیشه دنبال روزه ها و راه هایی هستند تا بتوانند با اعمال خلاف قانون، منافع شوم شان را به دست آورند. امروزه پرداخت رشوه در بیشتر کشورها، امن ترین مسیر برای حرکت های غیر قانونی به حساب می آید و لذا قاچاق کالاها، غیر قانونی، حمل مواد مخدر، فعالیت های ضد زیست محیطی مانند: از بین بردن جنگل ها و قطع درختان، کم کاری و خلاف کاری در پروژه های عمرانی مثل: سد سازی، مقاوم سازی ساختمان ها در برابر حوادث طبیعی، ساختن جاده ها و کارخانه ها و ... برآیند پدیده شوم رشوه خواری و فساد اداری می باشد.

۴. ایجاد شرایط نامطلوب اقتصادی

اگر از رشوه خواری و فساد اداری جلوگیری نشود، در اندک زمانی، تسری پیدا کرده فراگیر خواهد شد. در نتیجه، از سرمایه گذاری های بلند مدت داخلی و خارجی، جلوگیری می شود، استعدادها در مسیر نادرست، هدایت می گردد، ارجحیت ها و رویکردهای فناوری به بیراهه می روند، افراد به جای ایجاد مراکز آموزشی و درمانی و ... در روستاها به سمت پروژه های پرسود کشانده می شوند، با درگیر شدن شرکت ها در فعالیت های غیر قانونی، درآمد دولت کاهش پیدا می کند و دولت نیز با افزایش مالیات، فشار بر اقشار آسیب پذیر جامعه را بیشتر خواهد کرد.

راه کارهای جلوگیری از رشوت خواری:

برای رفع معضل رشوه خواری، توجه به

امور ذیل، ضروری و مشکل گشا خواهد بود:

۱. کاهش فاصله طبقاتی

بخشی از مشکلات و نارسایی های اجتماعی، مثل شیوع رشوه خواری، معلول فاصله های طبقاتی است که در رده های مختلف اجتماع به چشم می خورد. هرگاه افراد جامعه، متوجه شوند که عده ای با استفاده از پارتی بازی و رشوه دهی، مناصب دولتی را تصاحب کرده و در عرصه های اقتصادی و به دست آوردن ثروت های بادآورده، یک شبه راه صد ساله را طی کرده و به زندگی شان سر و سامان بخشیده اند، آنان به طمع می افتند و به سمت و سوی خلافتکاری و قانون ستیزی کشیده می شوند ولی در صورتیکه «عدالت اجتماعی» در جامعه پیاده شود، قطعاً خیلی از مشکلات و نارسایی ها، حل و فصل خواهد شد.

۲. نظارت و برخورد قاطع با متخلفین

نظارت دقیق و حساب شده بر ادارات، مدیران، کارمندان، زیر مجموعه ها و برخورد قاطع با افراد متخلف و قانون ستیز، آخرین وسیله و ابزار، برای جلوگیری از رشوه خواری به حساب می آید. از این رو، مدیریت کلان جامعه باید با کنترل و نظارت جدی و مستمر، افراد سود جو و متخلف را شناسایی و از بدنه نظام و دولت اخراج کند. نظارت در هر نظام اداری از اهمیت بالایی برخوردار است، امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع) در اشاره به این امر مهم می فرماید: «باز رسان مخفی از میان مردمانی که اهل صدق و وفا هستند بر آنان بگمار، زیرا تحت نظر قرار دادن پنهانی امور کارگزاران آنان را وادار به حفظ امانت و مدارا با رعیت می نماید»^{۱۶}

بنابراین نظارت از دید ایشان وادار کردن و یاری دادن در مورد نظارت پیم برای تداوم ادای امانت است. همچنین لازم است که در نظارت از افرادی صادق و وفادار به اسلام و کشور استفاده شود تا ارزیابی آنان عادلانه و بدون از تمایلات شخصی باشد، پس در این نگاه باز رسی و نظارت عاملی در جهت کمک به پیشرفت امور و واداشتن افراد به حرکت، جنبش و اخلاص در عمل

است. قوانین مشکل و سخت در تفکر مدیریتی خلفای راشدین علیهم السلام وجود ندارد زیرا این قوانین مانع حرکت افراد در داخل سازمان شده و سبب اضاچه حقوق افراد می گردد»^{۱۶}

اگر سیره عملی خلفای راشدین علیهم السلام در زندگی فردی و اجتماعی ما مراعات شود و یا با چند مورد از متخلفین، آن گونه که خلفای پیامبر صلی الله علیه و آله عمل کردند، برخورد قاطع و جدی صورت گیرد، قطعاً افراد سودجو و متخلف، متوجه می شوند و سر تسلیم در برابر قانون فرود خواهند آورد.

۳. تقویت بنیه های اخلاقی و اعتقادی

بخش اعظمی از مشکلات، ناهنجاری ها و آسیب های اجتماعی، زاییده و معلول تربیت غلط و آموزش ناسالم است. هرگاه انسان از نظر اخلاقی و اعتقادی، تربیت سالم داشته و به این مرحله از باورمندی نائل شده باشد که اعمال کوچک و بزرگ و خوب و بد او، در دادگاه عدل الهی دقیقاً محاسبه می شود و کیفر و پاداش متناسب با آن، بلکه شدیدتر و قوی تر را به دنبال خواهد داشت، دست و پای خود را جمع خواهد کرد و هر قدر این باور و اعتقاد نسبت به احکام الهی و اسلامی و اخلاق انسانی بیشتر شود، ضریب اعتماد و اطمینان و درستکاری در بین آحاد جامعه، سیر صعودی پیدا خواهد کرد.

۴. ایجاد مراکز هدایت و ارشاد برای مراجعین:

بسیاری از افراد جامعه، هنگام مراجعه به ادارات دولتی، برای رفع مشکلات و دعاوی حقوقی و غیر حقوقی شان، آشنایی کافی از قوانین و حقوق شهروندی خویش ندارند؛ لذا در اولین برخورد با موانع صوری، دست و پای خود را گم می کنند و دنبال افراد حرفه ای و دلال می روند و با پرداخت رشوه، تلاش می کنند هر چه سریع تر مشکل شان را حل و فصل نمایند.

ایجاد یک نهاد در هر سازمان و اداره برای کمک فکری و ارشاد قانونی افرادی که به حقوقشان آشنایی ندارند، یکی دیگر از راه های پیشگیری از بروز معضل رشوه

خواری به حساب می آید.

عوامل فساد اداری از دیدگاه اسلام

عوامل متعددی در شکل گیری فساد اداری و شیوع آن نقش دارند که متأسفانه در این اواخر بیشتر از پیش، هموطنان بلاکشیده ما را همواره می آزارد و رنج می دهد.

هیچ انسانی ذاتاً متخلف و مجرم آفریده نمی شود. شرایط نامتعادل اجتماعی و اقتصادی بستر فساد را ایجاد می کند. تردیدی نیست که وقتی در جامعه، تأمین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و امید داشتن به آینده روشن برای افراد جامعه وجود ندارد، به جای تأمین اجتماعی، خود تأمینی پدید می آید. و در کنار خود تأمینی، انگیزه های مختلف، افراد حزب ها و گروه ها را تشویق می کند تا با فساد دید خوش باورانه و مثبت داشته باشند. فساد اداری یکی از معضلاتی است که اکثر جوامع بشری با آن روبرو هستند.

این عامل مخرب، باعث اتلاف منابع، کاهش بهره وری و معضلات مختلف در سیستم ها، بخصوص در سیستم های دولتی، همچنان، کندی روند توسعه در کشورها می شود. اگرچه پاره ای از این مفاسد ناخواسته بوده و بینش دیدگاه جوامع مختلف نسبت به این پدیده ها متفاوت است. بهر حال، هزینه هایی که فساد اداری بوجود می آورد، قابل توجه است. دین مبین اسلام به عنوان کامل ترین دین الهی، در ذات خود با هر گونه انحراف و فساد مخالف بوده و بر پاکی و درستکاری تأکید دارد.

این تأکید مخصوصاً آنجا که به حقوق عمومی (بیت المال) مربوط می شود، دارای ابعاد متفاوت و روشن است و به ضرورت رعایت حدود الهی و حق الناس متبلور می شود و آنچه از بررسی آیات قرآن کریم و احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله مشخص است، تأکید اسلام بر رعایت حدود الهی و حقوق مردم و نیز درستکاری و امانتداری کارگزاران حکومت است. استاد محمد علی صلابی به نقل از (الخلافة الراشدة) نوشته دکتر یحیی نگاشته است: «بعد از اینکه عمر رضی الله عنه عهده دار خلافت شد تا مدتی از بیت المال استفاده نمی کرد تا جایی که سخت نیاز مند شد و آنچه از سود تجارتش به او می رسید کفاف زندگی اش را نمی کرد، زیرا به مسائل و امور مردم بیش از

کار و بازرگانی مشغول بود، لذا با اصحاب رسول اکرم صلی الله علیه و آله تشکیل جلسه داد و با آنها به مشوره و رایزنی پرداخت و گفت: مدتی است با خودم در این باره فکر می کنم، شما چه صلاح میدانید؟ سیدنا عثمان بن عفان رضی الله عنه گفت: از بیت المال مصرف کن و به دیگران هم طعام بده، سعید بن زید بن عمرو و بن نفیل نیز همین را گفت، عمر رضی الله عنه به حضرت علی (کرم الله وجهه) گفت: «نظر شما چیست؟ علی رضی الله عنه گفت: به اندازه غذای صبح و شام خودت بردار. عمر رضی الله عنه به حرف علی (کرم الله وجهه) عمل کرد و در آن جمع گفت: من بیت المال را حفظ خواهم نمود و خودم را به منزله سرپرست مال یتیم در بیت المال می دانم که هرگاه بی نیاز شدم از آن استفاده نمی کنم و هرگاه نیاز داشتم از آن بر می دارم»^{۱۷}

این است روش اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله در رابطه به حفظ و نگهداری اموال عامه و بیت المال که تا هنوز که هست نظیر آن به مشاهده نرسیده است. ادامه دارد...

فهرست منابع و مراجع:

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- صابونی، محمد علی، صفوة التفاسیر، دار القلم بیروت الطبعة الخامسة ۱۴۰۶ هجری قمری ۱۹۸۶ م.
- ۳- شیرازی، مکارم، تفسیر نمونه، دار الکتب الاسلامیه، چاپ بیست و هشتم ۱۳۸۷ هجری شمسی.
- ۴- بخاری، ابو عبد الله محمد بن اسماعیل، صحیح البخاری، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۶ هجری ق.
- ۵- نیشاپوری، مسلم بن الحجاج، صحیح المسلم، دار احیاء التراث العربی ۱۴۰۶ هجری قمری.
- ۶- سجستانی زدی، ابی داؤد سلیمان بن الأشعث، سنن ابی داؤد، دار الحدیث بیروت ۱۳۸۸ هجری قمری.
- ۷- فیروز هروی، دکتر عبد الرحیم، فیض الباری ترجمه مختصر صحیح البخاری، دار الندوة العالمیه.
- ۸- دمشقی، ابی ذکریا یحیی بن شرف النووی، ریاض الصالحین، ترجمه عبد الله خاموش هروی ۱۳۷۲.
- ۹- ابو یوسف، یوسف بن یحیی البیوطی، ابو یعقوب، کتاب الخراج.
- ۱۰- ذهبی، شمس الدین، تاریخ الإسلام، دار الکتب العربی بیروت طبعه ثانیه.
- ۱۱- ابن کثیر، البدایه والنهایه.
- ۱۲- صلابی، محمد علی، مجموعه خلفای راشدین، بررسی زندگانی خلیفه دوم عمر فاروق (رضی الله عنه).
- ۱۳- الطبرانی، الأوسط.
- ۱۴- صلابی، محمد علی، مجموعه خلفای راشدین، بررسی زندگانی خلیفه چهارم علی (کرم الله وجهه).
- ۱۵- حوی، سعید، اسلام دین فطرت، ترجمه مؤمن حکیمی، سال طبع سال ۱۳۸۷ هجری شمسی کابل.
- ۱۶- الحسکفی، الشیخ علاء الدین محمد بن علی، رد المحتار علی الدر المختار، دالر المعرفه، بیروت، ۱۴۲۰.
- ۱۷- فرهنگ عمید.

د حج او عمرې

د ماسکو لنډه لارښوونه

محمد ابراهيم همت

د عمرې د احرام تړلو لارښوونه:

د تمتع حج چې نسبتاً آسان دی، او هم افغاني حاجيان چې غالباً يې د تمتع حج اداکونکي دي، نو درانه حاجيان دې دا لاندې لارښوونې په پام کې ونيسي:

کله چې حاجيان وغواړي د عمرې احرام وتړي پکارده چې تر هرڅه لمړی غسل، يا اودس وکړي، مگر غسل بهتر دی.

بيا دې د احرام جامه چې عبارت له يوه لنگ اوڅادر څخه دی په دې شرط چې نوي، او يا منخل شوي به وي چې د څادر ښي څنډه به د ښي تخرگ لاندې او بيرته به يې په چپه اوږه ور واچوي او لنگ به هم وتړي که خوشبوی يې درلوده، نو ودې لگوي او بيا دې دوه رکعت نفل لمونځ وکړي او دارنگه نيت دی وکړي (اللَّهُمَّ اِنِّي اُرِيدُ الْغُمْرَةَ فَيَسِّرْهَا لِي وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي).

ژباړه: ای الله! ما د عمرې د اداکولو اراده کړې ده ماته يې آسانه کړی، او له ماڅخه يې قبوله کړي. له نيت څخه وروسته دې تلبیه ووايي: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ لَشَرِيكَ لَكَ). په دې توگه نوموړی کس محرم گرځي.

ضروري خبرې:

۱- که حاجي نارینه وي تلبیه دې په جهر ووايي، او که ښځينه وي تلبیه دې په خفيه (پټه توگه) ووايي.

۲- که چېرې حاجي نارینه وي سر او مخ دې نه پټوي، او که ښځينه وي سر دې پټ کړي او مخ دې نه پټوي.

۳- نارینه حاجي د گنډل شوو جامو له اغوستلو څخه منع دی، مگر د ښځو خپلې جامې چې هرډول وي منع نه دي.

۴- نارینه بايد داسې خپلې په پښو کړي چې ښنگري يې لوڅ وي، مگر ښځې هرډول خپلې په پښو کولای شي.

۵- د احرام په حالت کې نر او ښځه دواړه د جگړو، پوځو ويناوو، او له بدو اعمالو څخه بايد ځان وساتي.

۶- د احرام په حالت کې د نوکانو پریکول، د سر وښتاتو خړپیل او کمول، غوړول او ږمنځول، لاسونو او پښو باندې نکړيزی لگول، خوشبويي او صابون استعمالول جایزه نه دي.

۷- د احرام په حالت کې د ښځې او میړه یوځای ملاسته، او جماع کول حرام دي.

۸- محرم د ښکار کولو او بل چاته د ښکار له ښوولو څخه منع دي.

د عمرې د ادا کولو طریقه:

کله چې حاجيان مکې مکرمې ته داخل شي، د بیکونو له محفوظ کولو څخه وروسته دې غسل يا اودس وکړي، او د مسجد الحرام په لورې دې حرکت وکړي، بهتره ده چې مسجد الحرام ته د باب السلام څخه ورننوځی، د ازدحام

(گنې گونې) پر وخت کولای شي له هرې دروازې څخه دننه شي، او بيا دې عمره په دې ډول شروع کړي: اول دې حجرالاسود ته مخامخ و دريږي او خپل لاسونه دې حجرالاسود ته مخامخ پورته کړي او الله اکبر دې ووايي، بيا دې خپل لاسونه په حجرالاسود کيږدي او هغه دې ښکل او يا دې په خپله حجرالاسود ښکل کړي، خو که چېرې حجرالاسود ته رسېدل گران ؤ او يا د نورو د اذيت سبب گرځیده، نو يواځې دې له لرې واټن (فاصله) څخه ورته اشاره استلام وکړي، او تلبیه دې قطع کړي، او د عمرې د طواف په نيت دې طواف شروع کړي، تکبير دې ووايي اولاسونه دې پورته کړی وروسته دې دخپلې ښي خوا څخه چې هلته د بيت الله شريف دروازه هم ده په طواف کولو پيل وکړي،

او حطيم ته دې په طواف کولو کې ورنږېږي شي، ترڅو بيا حجرالاسود ته ورسېږي، بيا دې حجرالاسود ته مخ را واړوي تکبير دې ووايي او په همدې ترتيب دې ټول اووه چکره (دورې) پوره کړي. د احرام د څادر يو طرف دې په کينه اوږه واچوي، او بل طرف دې له ښي تخرگ لاندې تيرکړي او په کينه اوږه دې واچوي، او ښي اوږه

دې لوڅه پريږدي، چې دې حالت ته اضطباع ويل کيږي.

دری اول چکرونه دې په چابکۍ او پهلوانۍ، او د اوږو په بنورولو سره ترسره کړي، چې ورته (رمل) ويل کيږي. او څلور پاتې گردشونه (چکرونه) دې په عادي ډول سرته ورسوي. ښځه دې بې له رمل (اوږو لوڅولو) څخه طواف وکړي. کله چې له طواف څخه خلاص شي د امکان په صورت کې دې مقام ابراهيم ته نږدې دوه رکعت لمونځ اداء کړي، چې مکروه وخت نه وي، او دغه لمونځ واجب دی، د ازدحام په صورت کې کولای شي د مسجدالحرام په هرځای کې يې ادا کړي. بيا به د زم زم اوبه وڅښي، له دې وروسته به د کعبې دروازې ته ورشي، که ممکن وي دروازه به يې ښکل کړي، او دعاء به وغواړي. بيا به ملتزم ته ور شي، هلته به هم په ډيره عاجزۍ سره دعاء وکړي. او له دينه وروسته دې دسعي د اداکولو لپاره د صفا غونډۍ ته ورشي، مخ دې کعبې شريفې ته ور واړوي، او ورته دې وگوري تکبير او حمد دې ووايي، او ددغه آيت په لوستلو دې دعاء وکړي:

{ إِنَّ الصَّافَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ } او د مروا غونډۍ په طرف دې حرکت وکړي، د دوو شنو نښو (ميلين اخضرين) ترمنځ دې نارينه په چالاکۍ تير شي، او ښځينه دې په عادي ډول تگ او راتگ کوي. کله چې د مروا غونډۍ ته ورسیده هلته دې هم د صفا په شان عمل، او دعاگانې دې وکړي، بيا دې د صفا په لور حرکت وکړي په همدغه ترتيب د صفا او مروا ترمنځ دې اووه واره چکرونه پوره کړي، د سعي وروسته دې نارينه د سر دوښتانو حلق يا قصر وکړي،

خو ښځينه دې د کوڅيو دڅوکو څخه دگوتی د يو بند په اندازه واخلي او لنډې دې کړي، او په همدې کار سره دې د عمرې له احرام څخه ځان وباسي، خپلې جامې دې واغوندي، او په عادي ډول دې خپل عبادت کوي.

د حج د اداء کولو طريقه:

حاجي دې د ذوالحجې د مياشتې په اتمه ورځ دحج په اراده په مسجد الحرام، يا په خپل استوگنځای (مکه) کې په داسې توگه احرام وتړي، چې اول به غسل يا اودس وکړي، د احرام جامې دې واغوندي او دوه رکعت نفل لمونځ دې وکړي، بهتره ده چې په ژبه دې داسې نیت ووايي: (اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ فَيَسِّرْهُ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي).

ژباړه: ای الله! ما د حج اراده کړی ده، نو هغه راته آسان کړه، اوله مانه يې قبول کړه. بيا دې تلبيسه (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ لَا شَرِيكَ لَكَ). درې ځلې ووايي، او په همدغه اتمه ورځ به د لمر له ختلو څخه وروسته منی ته ولاړ شي، د ماسپښين، مازديگر، مابنام، ماسختن اوسهار (پنځه) لمونځونه دې په منی کې وکړي. د عرفې شپه دې په منی کې په دعاگانو او ذکرونو تيره کړي، د شپې له تيريدو څخه وروسته د اختر د مياشتې په نهمه ورځ، چې د عرفې ورځ ده، له لمرختلو وروسته دې عرفات ته ولاړ شي، هلته دې د زوال تر وخته پورې د ضرورياتو څخه لکه: خوراک، غسل، يا اودس دې وکړي، له زواله څخه وروسته کله چې د ماسپښين وخت داخل شو، مؤذن اذان کوي، امام د حج د احکامو خطبه وايي، او د ماسپښين فرض لمونځ دې په اقامت او جماعت کې (لوی امامت) سره ادا کړي، او د مازديگر لمونځ دې هم له امام سره په جماعت وکړي. يعنې دواړه لمونځونه دې د ماسپښين د لمانځه په وخت کې، په مسجد نمره کې ادا کړي، خو که له چا څخه د امام سره دجماعت لمونځ فوت

شو، نو خپل لمونځ دې په خپلو خپلو وختونو کې وکړي.

د لمونځونو له اداءکولو څخه وروسته دې د امکان په صورت کې جبل الرحمة ته لاړ شي، او که قدرت يې نه درلود، د عرفات په هرځای کې چې و دريږي صحيح ده دعاگانې دې وکړي.

د عرفات د دريدلو وخت د عرفې ټوله ورځ ده. يعنې که د شپې په يوه حصه کې په عرفات ودریږي حج يې صحيح کيږي.

د عرفات څخه د کوزيدلو وخت د لمر له پريوتلو سره شروع کيږي، او که څوک د لمر له پريوتلو وړاندې له عرفات څخه مزدلفې ته لاړ شي د امام صاحب په نزد (دم) ورباندې لازميږي، او که د ضرورت له امله د شپې ترڅه وخت پورې په عرفات کې پاتې شي څه پروا نلري، کله چې لمر ولويږي حاجي دې له عرفات څخه د مزدلفې په طرف حرکت وکړي د مابنام لمونځ دې پر لارې نه کوي، کله چې مزدلفې ته ورسيد، دقزح له غره سره دې ښکته شي، چې دا مستحب عمل دی. بيا دې اودس وکړي د ماسختن په وخت کې دې په يو اذان، او يو اقامت سره د مابنام، او د ماسختن لمونځونه يو په بل پسې متصل وکړي، د دواړو لمونځونو ترمنځ دې سنت لمونځونه نه کوي، دعاگانې دې وکړي، شپه دې تيره کړي، چې داشپه په مزدلفه کې تيږول سنت ده. نارينه حاجي دې د استراحت په وخت کې سر او مخ نه پټوي، او ښځه دې سرپټ ساتي، او مخ دې نه پټوي.

د سهار لمونځ دې د امام سره په جماعت او په تياره کې ادا کړي، بيا دې په مزدلفه کې وقوف وکړي، او تر هغې دې ودریږي، ترڅو ښه رڼايې شي، چې دغه دريدل واجب دي.

د مزدلفې د هرځای څخه چې وي د جمر ویشتلو لپاره دې واړه کاني له ځانه سره واخلي، کله چې د منی په طرف روان شي د محسر له شيلې څخه دې په چالاکۍ تير شي، او له زوال څخه مخکې

دې جمره عقبه چې د مکې په طرف پرته ده په اوو (۷) کاینو وولي، د لومړي گذار سره به تلبیه قطع کړي، او د هر کاینې له ویشلو سره دې الله اکبر ووايي، لدې وروسته دې د قربانۍ ځای ته لاړ شي، او د شکراني (قربانۍ) په نیت دې پسه، یا وزه ذبحه کړي، او یا دې د غوايي او یا اوبن په اومه برخه کې شریک شي، له دې وروسته دې د سر د وینستانو په خریلو، یا کمولو ځان له احرام څخه خلاص کړي، ترڅو حلال شي، له حالیدو څخه وروسته دې د فرض طواف کولو پورې له جماع پرته ټول هغه څه چې د احرام په حالت کې ممنوع وو، ورته روا دي، او که حاجې د شکراني د پسه د ذبحه کولو توان ونلري، نو باید تر اختره دمخه درې ورځې روژه ونیسي، چې دریمه ورځ یې د عرفې ورځ وي او د اختر د مناسکو د اداء کولو څخه وروسته دې اووه ورځې چې ټولې لس ورځې کیږي روژه ونیسي، هرځای کې چې وي.

طواف زیارت:

حاجي وروسته له دې چې ځان حلال کړي، یعنې له احرام څخه ځان وباسي خپلې عادي جامې دې واغوندي، په همدغه ورځ، یا په دوه یمه، یا په دریمه ورځ، یا دوه یمه، یا دریمه شپه کې دې مکې مکرمې ته لاړشي، او فرضي طواف چې د طواف زیارت هم ورته وایي اداء کړي، بیا دې په مقام ابراهیم کې د دوه رکعت له مانځه اداکولو او د زمزم اوبو څښلو وروسته د صفا او مروا ترمنځ په هغه ترتیب چې د عمرې د سعې په برخه کې ذکر شو سعیه وکړي، له طواف زیارت څخه وروسته ورته دخپلې بسځې سره کوروالی هم جایز شو.

د جمره د ویشلو ترتیب:

د اختر په اوله ورځ دې جمره عقبه مخکې له زوال څخه وولي. د اختر په دوه همه ورځ دې درې واړه جمرې له زوال نه وروسته په دې ترتیب وولي، چې

لومړۍ دې د اولې جمرې څلی کوم چې مسجد خیف ته نږدې پروت دی په اوو کاینو وولي، بیا دې دویمه جمره، او دریمه جمره هم وولي. هره جمره دې په اوو کاینو چې ټولې یوویشت کاینې کیږي.

په دریمه ورځ دې هم په همدغه ترتیب اوله، دویمه، او دریمه جمره وولي. همدا دواړه شپې چې داختر شپې دي په منۍ کې دې تیرې کړي، که چیرې حاجي څلورمه شپه په منۍ کې پاتې شو، نو لازمه ده چې په څلورمه ورځ درې واړه جمرې په همدغه ترتیب وولي، او که څلورمه شپه په منۍ کې نه کوي، نو په دریمه ورځ دې له جمره ویشلو وروسته مکې مکرمې ته لاړشي، د وداع طواف چې د صدر طواف په نامه هم یادېږي یې له رمله (پهلوانۍ)، او بې د صفا او مروا له سعې څخه دې اداء کړي، بیت الله شریف سره دې وداع او خدای په امانې وکړي.

د حج فرضونه او واجبات:

الف- د حج فرضونه:

حج درې فرضونه لري:

۱- احرام: احرام د حج په اراده د دوو خادرونو اغوستلو (خادر اولنگ)، او په ژبه د تلبې ویلو ته احرام وایي، چې یو وار تلبیه ویل فرض ده، او تکرار یې په اول مجلس کښې سنت او بیا، بیا ویل یې مستحب ده.

۲- په عرفات کې وقوف: د عرفات په میدان کې د ذوالحجې د نهمې د زوال څخه شروع د لسمې ورځې د صبح صادق ترختلو د مخه پورې د دریدلو وخت دی. په دغه وخت کې که څه هم یوه لحظه وقوف ترسره شي، فرض اداء شول.

۳- طواف زیارت: د طواف زیارت اولني څلور چکرونه فرض دي.

د حج د فرضونو پریښودل:

که چیرې له چا څخه احرام، یا طواف زیارت پاتې شول، نو هغه دې ترسره

کړي، پرته له دې یې حج صحت نه مومي، خو که له چا څخه د عرفې وقوف پاتې شي، نو ددې کال حج ورڅخه فوت شو، باید مکې ته د عمرې په نیت ولاړشي طواف اوسیه دې وکړي، او ځان دې حلال کړي. دم ورباندې نشته، خو ددې حج قضایې به په راتلونکي کال کې راوړي.

ب: د حج واجبات:

د حج واجبات هغه څه ته ویل کیږي، چې په پریښودو سره یې دم لازمیږي د حج واجبات په لاندې ډول دي:

۱. له میقات څخه احرام تړل.
۲. په عرفات کې وقوف: د عرفې په ورځ له زوال څخه شروع د لمر تر پریوتلو پورې وقوف واجب دي.
۳. په مزدلفه کې وقوف: د ذوالحجې په لسمه ورځ په مزدلفه کې د سبا له ختلو وروسته تر رنایې پورې دریدل واجب دي.

۴. د صفا او مروا تر منځ سعۍ کول.

۵. رمی الجمار (د جمره ویشل).

۶. حلق یا قصر (د وینستانو خریل یا لنډول).

۷. طواف صدر، یا وداع (درخصتیدو طواف) د آفاقي لپاره.

ځینو فقهاوو د حج واجبات ډیر او ځینو یې کم ذکر کړي اړینه ده چې دا واضحه شي، چې اکثره علماء د حج اصلي واجبات پنځه، او باقي نور واجبات د اصلي واجباتو، یا فرضونو او ارکانو تابع واجبات گڼي، لکه د طواف واجبات، د صفا او مروا تر منځ د سعې واجبات، یا د عرفات او مزدلفه د وقوف واجبات، او هم دغه شان د ذبحې او حلق تر منځ د ترتیب وجوب.

د واجباتو پریښودل:

د واجباتو په ترک سره دم لازمیږي، د (دم) د ذبحې ځای د مکې مکرمې حرم دی.

جایگاه معلول در اندیشه اسلامی

مولوی جمال الدین اکلیل

طرف الله تعالی مورد سرزنش قرار گرفت: ﴿عَسَىٰ وَتَوَلَّىٰ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزْكِي أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَىٰ﴾ عیس: ۱-۴

ترجمه: «روی ترش کرد و اعراض نمود. به اینکه نزد او نابینا آمد. و تو چه دانی؟ که او شاید در پی پاکی باشد. یا پند گیرد، پس آن پند به او سود رساند.» پس کسی که معلول است دارای حقوق و احترام هم است، حق آنها نباید از طرف مردم و امارت اسلامی ضایع شود، بخاطری که در بسا اوقات، معلولین با وجود معلولیت خود به خواسته ها و اوامر الله و رسولش لبیک گفته اند که پروردگار از ایشان در کلام

مجید خویش چنین ستایش نموده:

﴿الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا﴾ آل عمران: ۱۷۲

ترجمه: کسانی که پس از (آن همه) زخمهایی که خوردند و جراحتهایی که برداشتند، فرمان خدا و پیغمبر را اجابت کردند (و هنوز زخمهای جنگ احد التیام نیافته به تعقیب مشرکان پرداختند و به سوی حمراء الأسد شتافتند و بدین وسیله کار بسیار نیکوئی کردند)، برای کسانی از آنان که (چنین کار) نیکو کردند و (از نافرمانی خدا و رسول ترسیدند و) پرهیز نمودند، اجر و پاداش بس بزرگی است. تفسیر نورخیم دل (ص: ۷۷).

در ذیل تفسیر این آیت کریمه امام

معلول: بیمار، علیل، ناخوش، آزرده، صاحب علت، معیوب، که دارای نقص جسمی است. لغت نامه دهخدا.

معلول در اصطلاح: عبارت از فرد کم توان یا فرد معلول به کسی گفته می شود که بر اثر ضایعه جسمی، ذهنی، روانی توأم با اختلال مستمر و قابل توجهی در سلامت و کارآمدی عمومی وی ایجاد گردد، به طوری که موجب کاهش استقلال فرد در زمینه های اجتماعی و اقتصادی شود، یا معلولیت هر وضعیت جسم یا روان است که انجام فعالیت های خاص و تعامل با دنیای اطراف خود را برای فرد مبتلا مشکل تر می کند، یا به عبارت دیگر معلول به کسی گفته می شود که جسماً یا روحاً به وی آسیبی رسیده باشد، خواه عارضی باشد، یا مادر زاد که بنابر آن مشکلی در حیاتش بوجود آمده باشد.

زیرا معلول کسی نیست که از افراد جامعه بیرون پنداشته شود و یا هم در باره او کمی و کوتاهی احساس گردیده، حق آن در جامعه تلف شود و به حقوق وی رسیدگی نشود، چنانچه واقعه ای در این مورد از قرآن کریم ذکر گردیده و آمده است که فردی (بنام عبدالله ابن ام مکتوم) نزد رسول اکرم ﷺ آمد که ایشان ﷺ مشغول گفتگو با سرداران قریش بود، و رسول اکرم ﷺ به آن (عبدالله ام مکتوم) توجه مبذول نداشت، حضرت پیامبر ﷺ از

معلولیت به معنی محدودیت نبوده و وجود معلولیت برای افراد معلول عیبی به شمار نمی آید بلکه آن یک ابتلاء و آزمایش الهی می باشد که در میان انسانها بعضی اشخاص و افراد جامعه بنا به حکمت بالغه پروردگار به آن دچار می گردند، این یک امرطبیعی است، معلولین نقش خود را در شکوفایی جامعه بشری داشته بودند و دارند و قابل درک است، طوری که معلولین و معیوبین در ادوار تاریخ نقش سازنده اجرا نموده اند، تاریخ گواه آن است، بنابر برداشت ها و عملکرد های غلط افراد که در قبال آنها می پندارند، کلاً پندار غلط می باشد که آنها از تمام جهات پیشرفت زندگی معیوب و محروم اند، این تفکر و برداشت بنده را واداشت تا در باره جایگاه و حقوق معلولین و نقش آنها در سازندگی جامعه انسانی و اسلامی سطوری را به استادکاوش های علمی و دینی در قید تحریر درآورم تا باشد دین خویش را در قبال آگاهی دهی جایگاه معلولین و معیوبین از نگاه اسلام و حقوق بشری و حس اسلامی بجا کرده باشم.

تعریف معلولیت:

المَعْلُول [عل]: ناتوان و رنجور. فرهنگ أبجدی عربی - فارسی (ص: ۲۲۱۶)

بیمار، علیل. فرهنگ معین (۴/ ۴۴۳)

راغب اصفهانی مینویسد: این آیه شکوه و عظمت معنوی مجروحین و معلولین با ایمان را بیان می کند که اینان با اینکه مجروح و معلول هستند به پروردگار و پیامبر ﷺ لَبَّكَ می گویند و دست از ایثار و ایمان خویش نه تنها برنمی دارند که استوارتر می شوند).

ترجمه مفردات قرآن - راغب اصفهانی (ص: ۵۱۸)

مکلفیت معلولین: معلولین دارای مکلفیت هستند در نزد جامعه و پروردگار خویش جوابگوی می باشند چنانچه در حدیث طویلی واقعه داستان سه نفر معلول آمده است که الله تعالی هر کدام آنها را مورد آزمایش قرار داده امتحان نمودند: ((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ، أُنْرِصَ وَأَقْرَعَ وَأَعْمَى بَدَأَ اللَّهُ أَنْ يُبْتَلِيَهُمْ...))

اللؤلؤ والمرجان جلد سوم (۲/ ۶۷)

ترجمه: ابو هريره ؓ می فرماید: شنیدم که پیغمبر ﷺ فرمودند: در میان قوم بنی اسرائیل سه شخصی بودند که یکی از آنها به مرض (برص) و دومی به کلی کچلی و سومی به کوری هر دو چشم مبتلا بودند، خداوند متعال خواست آنان را امتحان کند...

درین خلاصه حدیث شریف نحوه امتحان و تکلفیت هر کدام از افراد معلول که یکی به مرض پیس و دومی به مرض موی رفتگی و سومی به مرض نابینائی گرفتار بودند الله ﷻ فرشته ای را به صورت انسان نزد هر یک شان فرستاد و به هر کدام شان مال دلخواه اش را عنایت کرده و در آن برکت انداخت تا اینکه مال هر فرد آنها نمو کرد و افزایش یافت، پس از مدتی، الله کریم باز فرشته ای را بصورت انسان مظلوم و فقیر نزد هر کدام آنها روان کرده دو باره همه ایشان را مورد آزمایش قرار داد و از هر کدام خواستی را به راه انداخت تا اینکه دو نفر آنها در آزمایش الهی ناکام شدند، اما زمانیکه نوبت به شخص نابینا رسید وی گفت: بلی

براستی که خداوند بینائیم را باز داد، در پاسخ سوال فقیر فرمود: هر چه می خواهی بگیر و هر چه لازم می دانی بگذار. هرگز در آنچه که برای خود می برداری با تو سختگیری نمی کنم.

فرشته در این حال برایش گفت: مالت را با خود بدار. شما مورد آزمایش خدا قرار گرفتید، خداوند از تو راضی شد و هر دو رفیق مورد خشم الهی قرار گرفتند.

پس معیار مکلفیت در انسانها عقل است هر عاقلی که عقل آن صدمه ندیده باشد آن شخص مکلف است و همه مسؤولیت و حقوقی که برای دیگران در جامعه است برای ایشان نیز است. چنانچه در حدیث شریف آمده است: ((عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الثَّامِ حَتَّى يَسْتَقِظَ وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ أَوْ يُفِقَّ)).

روایت امام احمد و دیگر کتب حدیث

ترجمه: ((عایشه ؓ از پیامبر ﷺ روایت کرده است که آنجناب فرمود: قلم (تکلیف) از سه گروه برداشته شده است: از فرد خوابیده تا بیدار شود، و از اطفال تا بزرگ (و بالغ) گردد، و از دیوانه تا عاقل شود، یا به هوش آید)).

بنابراین معلول عضو جامعه بوده دارای حقوق و وجایب می باشد و در صورتی که معلولیت وی به حد کافی باشد که توان کار را نداشته باشد باز بیت المال مسلمانان و یاهم دولتهای امروزی مجبور به پرداخت ما یحتاج ایشان می باشند.

نظام و امارت اسلامی می توانند با استفاده از قانون شریعت، زکات اموال اغنیاء را جمع آوری و تلاش همه جانبه در کمک رسانی به جامعه و همکاری با یتیمان، بی سرپرستان و بیوه زنان جداً فعالیت عملی را آغاز و رسیدگی به رفع مشکلات وارثین شهداء و معلولین نماید. در دین مقدس اسلام امارت اسلامی مکلفیت دارد که یک اداره را به عنوان اداره جمع آوری عشر و زکات تأسیس نماید، این اداره فورمه های ثبت دارایی رعیت خویش را ترتیب نموده و مطابق آن سالانه زکات مال آنان را جمع آوری،

مطابق حکم شریعت آنرا مصرف و به مستحقین آن بپردازد که این کار برای امارت، دارای منافع ذیل میباشد:

در صورتی که امارت اموال زکات را رسماً جمع آوری نماید، هیچ سرمایه داری نمی تواند که از ادای آن دوری نماید، بنابر این حقوق فقرا به صورت خوب محافظت می شود.

امارت اسلامی می تواند به شکل منظم در مبارزه با فقر برنامه های عملی داشته باشد. امارت اسلامی می تواند برای مبارزه با بیسودی نیز برنامه های عملی داشته باشد. امارت اسلامی دارای بودجه ای بسیار قوی مالی بوده، ضرورتی به خیرات خواهی از بیگانگان پیدا نمی شود.

هرگاه امارت بتواند که مشکلات رعیت خود را مرفوع سازد، امنیت و استقرار در آنجا نیز مستحکم و حاکم می شود.

پایان سخن: پس به این نتیجه می رسیم که افراد معلول من حیث برادر و خواهر مایان و عضو جامعه اسلامی و انسانی بوده و از همه امتیازات حقوق بشری در جامعه اسلامی و انسانی برخوردار می باشند.

بناءً نباید با معلولین در جامعه برخورد دوگانه صورت گیرد و ایشان از حقوقشان محروم ساخته شوند.

بنابراین معلولین در جامعه اسلامی علاوه از حقوق شان من حیث یک فرد دارای وجایب به قدر توان شان نیز مکلف می باشند، چنانچه در خلاصه حدیثی طویلی که در بالا گذشت، طوریکه در صورت توانایی لازمه و قوت کاری ایشان در ادوار

تاریخ وظیفه های مهمی را اسلام به آنها واگذار کرده مانند عبدالله ابن ام مکتوم که یکی از اصحاب بزرگوار رسول گرامی ﷺ و مؤذن خاص ایشان بود و در وقت ضرورت جانشین پیامبر ﷺ ایشان در مدینه منوره مقرر گردیده که از همه احوال مسلمین سرپرستی می کردند.

په اسلام کې د سوداګرۍ ارزښت

شاه محمود دروېش

ددې لپاره يې د سمندرونو د لارو، چې اوس همدارنگه غټ نړيواله سوداګرۍ له همدې لارې ترسره کېږي، د انسان په واک کې ورکړې ده؛ لکه چې فرمايي: ^(۶)

په همدې اوبو کې تاسې ګورئ، چې بېړۍ د هغو سینه څيروي او وړاندې ځي، ترڅو چې تاسې د الله فضل ولټوئ او د هغه شکر ايستونکي شئ.

۵- الله ﷻ د هغو کسانو په ستاينه کې چې خپله سوداګرۍ يې د الله تعالیٰ په ياد سره پيل کړې او د زکات له ورکړې څخه ځان نه پټوي، د سهار او مازديګر لمونځونو لپاره جومات ته راځي او د هغه ﷻ پاکي وايي، داسې فرمايلي دي: ^(۷)

داسې سړي دي، چې سوداګرۍ او راکړه ورکړه يې د الله له ياد څخه، د لمانځه له اداء کولو او د زکات له ورکولو څخه نه غافله کوي. هغوی دې له هغې ورځې څخه وويږي، چې په هغې کې به د زېړونو د اوږيدو را اوږيدو او د سترګو د ږدوختلو وار راشي. څوک چې الله تعالیٰ په دې آيت کې ستايلي او د هغوی ستاينه کوي، هغه څوک دي، چې سوداګرۍ کوي، نه دا چې هغه کسان، چې اصلاً دنيايي کارونه نه کوي، بلکې سوداګرۍ او د دنيا نور کارونه هغه له واجباتو څخه نه بې خبره کوي او د سوداګرۍ سره سم الله تعالیٰ هم يادوي او د هغوی امر پر ځای کوي. په څو پرله پسې حديثونو کې د سوداګرۍ (تجارت) يادونه شوې ده، چې د امام بخاري دا روايت يې يوه غوره بېلګه ده: ^(۸)

بخاري په خپل سند سره له عبدالله ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت کوي، چې د جهالت په وخت کې عکاظ، مجنه، او

د سوداګرۍ او اقتصاد په برخه کې په هيڅ ډول خپلې هلې ځلې او کوښښونه له پامه ونه غورځوي همدارنگه، اسلام په دې نظر دی، چې شتمنۍ پرته له کومې ګټې بايد په يو ځای ونه ساتل شي؛ د شتمنيو د پيداکولو او د سوداګرۍ او اقتصاد د ښه والي لپاره بايد په جريان کې واچول شي، ترڅو په اسلامي ټولنه کې د اقتصاد له ښه والي او د سوداګرۍ له پرمختګ څخه د ټولنې بېوزلو او نيستمنو کسانو سره مرسته او کومک وشي.

د شرعي نصوصو په رڼاکې د سوداګرۍ ارزښت:

۱- قرآنکریم د سوداګرۍ د رواوالي په اړه فرمايلي دي: ^(۹)
الله ﷻ سوداګرۍ (تجارت) روا او سود ناروا کړی دی.

۲- قرآنکریم د جمعې تر لمانځه څخه وروسته د اخيستلو او خرڅولو په اړه داسې فرمايلي دي: ^(۱۰)

کله چې لمونځ ترسره شي، نو په ځمکه کې خواره شئ او د الله فضل ولټوئ او د الله ډېر ډېر يادوونکي اوسئ؛ ښايي چې تاسې ته بري په برخه شي. حافظ ابن کثير رحمه الله د دې ايت شريف په اړه وايي: تاسو په خپل کاروبار او سوداګرۍ کې د الله تعالیٰ ډير يادوونکي اوسئ.

۳- الله تعالیٰ ﷻ، د سوداګرۍ لپاره مسافرت، د خداي په لاره کې له جهاد سره يو ځای ياد کړی دی، لکه چې فرمايي: ^(۱۱)
ځينې نور د الله د فضل په لټه کې سفر کوي او ځيني نور خلک د الله په لاره کې جنگيږي (جهاد کوي).

۴- الله تعالیٰ په قرآنکریم کې د انسان لپاره د کورنۍ او بهرنۍ سوداګرۍ يادونه کړې ده او

سوداګرۍ په لغت کې د پېر او پلور او د اخيستلو او خرڅولو په معنا ده او په اصطلاح کې عبارت ده له: ^(۱۲)

د مال بدلول په مال باندې په خوښه او رضا سره. الله تعالیٰ ﷻ د پلورلو او پېرلو په باب کې د خوښۍ او رضاييت قيد ته اشاره کړې او فرمايلي يې دي: ^(۱۳)

اې مومنانو! په خپلو منځو کې يو د بل مالونه په ناروا توګه مه خورئ، مګر (خورئ يې) که راکړه ورکړه د دواړو خواوو په خوښۍ سره (په روا توګه) وي او خپل ځانونه مه ورننۍ باور ولرئ، چې الله ﷻ پر تاسې مهربان دی. د اسلام پاک دين د کسب او روا کار په ځانګړي ډول د سوداګرۍ په برخه کې په ارزښت باندې ولاړ دی؛ په دې برخه کې يې ځانګړي احکام او ډولونه وضع کړي دي. سوداګري، کسب او حلاله ګټه يو د هغو موضوعاتو له ډلې څخه ده، چې د اسلام په دين کې يې سپارښتنه او په هغوی باندې ټينګار شوی دی. د اسلام ګران پيغمبر ﷺ، تر خپل بعثت مخکې د ام المؤمنين د استازي په توګه، د قريشو په سوداګريز کاروان کې څنګه ګاونډي درلود، چې له دې لارې څخه خديجه رضي الله عنها، ډيره ګټه تر لاسه کړه او د پيغمبر ﷺ اصحابو کرامو هم د سوداګرۍ دنده لرله او امام ابو حنيفه او امام مالک رحمه الله عليه هم د حلالې روزۍ د ګټلو لپاره سوداګري کوله او له دې لارې يې حلاله روزي لاسته راوړله. امام حلواني هم سوداګري کوله او د بغداد خطيب هم سبزي خرڅوله، نو بڼاء د اسلام مقدس دين غواړي، چې انسان بايد

ذوالمجاز سوداگریز ښارونه و، چې مسلمانان به د حج په وخت کې له سوداگرۍ څخه ددې په خاطر ډډه کوله، چې هسي نه سوداگرۍ يې په نيت کې د اخلاص او يا هم په عبادت کې د پاکوالي د مخنيوي سبب وگرځي. په دې اړه قرآنکريم نازل شو او په روښانه ټکو يې وفرمايل: ستاسو لپاره هيڅ گناه نشته، چې د الله تعالی په فضل او نعمت څخه (چې سوداگرۍ ده) گټه واخلي او يا يې ترسره کړئ. نو، هغه څه چې غواړو ووايو، هغه د اسلام پاک دين له نظره د سوداگرۍ او تجارت ارزښت او اهميت دی. دا چې سوداگرۍ دا ټول ارزښتونه لري، نو په ډاډ سره ویلی شو، چې که چیرته په سوداگرۍ کې د خلکو د اړتیا وړ لومړني توکو ته، چې خوراکي توکي دي، ډېره پاملرنه وشي، پرته له شکه، چې هم به خرما، چې هغه د حلالې سوداگرۍ گټه ده، په لاس راشي او هم ثواب، چې د خلکو لپاره د خوراکي توکو امنیت دی، ترسره شي.

د یوه مسلمان سوداگر مهمې ځانګړتیاوې: د یوه مسلمان سوداگر لپاره، د اسلام مقدس دين، ځانګړي صفتونه او ځانګړنې ټاکلې دي، چې موږ دلته د هغوئ له منځ څخه یوازې د هغو یادونه کوو، چې د خوراکي توکو په سوداگرۍ پورې اړه لري.

الف- رښتیا ویل او امانتداري: مسلمان انسان باید په خپل ټولو حالتونو کې رښتیا ویونکی او رښتیني وي او له دروغ ویلو څخه ډډه وکړي. رښتیا ویل او امانتداري د یوه مسلمان سوداگر له اصلي شتمني څخه ګڼل کېږي. مسلمان سوداگر په پوره ډول پوهېږي، چې الله تعالی علیم دی او په ټولو کارونو یې علم او پوهه لري او د هغوئ څارونکي دی؛ نو هغه په دې باور او فکر له الله ﷻ څخه په ښکاره او پټه وېرېږي. د اسلام خوږ پیغمبر ﷺ امانتدار او رښتینی سوداگر داسې ستایلي دي او فرمایي: ^{۹۱}

له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روایت دی، چې انحضرت ﷺ فرمایلي دي: رښتیا ویونکی او امانتدار مسلمان سوداگر د قیامت په ورځ کې له شهیدانو څخه ګڼل کېږي. له

انس ﷺ څخه روایت دی، چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: ^{۹۲}

څوک چې امانتدار نه وي، هغه ایمان نه لري او څوک چې په ژمنه وفا نه لري، هغه دین نه لري. د خوراکي توکو په سوداگرۍ کې یو له اساسي شرطونو څخه د کیفیت (څرنگوالی)، پاکوالی او د خوراکي توکو د تولید له پړاوه بیا بازار ته تر وړاندې کولو پورې د توکو د روغتیا په برخه کې د پاملرنې مسئله ده، مسلمان سوداگر، چې د خوراکي توکو په سوداگرۍ باندې بوخت وي، د خوراکي توکو د کیفیت په اړه باید تل رښتیا ویونکی وي او کوښښ وکړي، چې د لوړ کیفیت خوراکي توکي بازار ته وړاندې کړي. همدارنګه له مسلمان سوداگر څخه د دې هیله کېږي، لکه څرنگه چې پاکوالی د ایمان برخه ده، نو د خوراکي توکو د نظافت او روغتیا په برخه کې تر اخري بریده کوښښ وکړي.

ب- له دروغو تبلیغاتو څخه ډډه کول: مسلمان سوداگر باید د خپل مال او سوداگرۍ په برخه کې د خپلو مالونو له بې ځایه ستاینې څخه ځان وساتي او هغه څه چې په ستایلو نه ارزي، باید په اړه یې تبلیغ ونه شي، چې دا خپله هم د یوه مسلمان سوداگر د رښتینولۍ یوه برخه جوړوي. دغه چاره په ځانګړي ډول، د خوراکي توکو د سوداگرۍ په برخه کې په پوره ډول صدق کوي. هغه سوداگر، چې د خوراکي توکو په سوداگرۍ بوخت دی، باید د خوراکي توکو له پیژندنې او ستاینې څخه ډډه وکړي، چې په هغه نه ارزي او په اړه یې له دروغ ویلو څخه ځان وساتي، له دې ډلې څخه پوږي شیدې او تیار شوي خواړه، لکه: د کوچنیانو لپاره سریلاک، چې د هغوئ کارول د کوچنیانو روغتیا ته زیان رسوي او له هغوئ څخه په ځلونو د مور شیدې ارزښتمنې دي. همدارنګه د بڼه بندي شوو خوراکي توکو کارول، گاز لرونکي نوشابه او انرژي ګانو او د مصنوعي میوو اوبه، چې ګڼ شمیر زیانونه لري، چې مسلمان سوداگر باید د خپلو مشتریانو د ډیرولو لپاره د هغوئ په اړه له دروغ ویلو او په هغو پورې د دروغو صفتونو له تړلو څخه ځان وساتي.

ج- دیندارو خلکو ته وخت ورکول او په معامله کې ښه چلند کول: که چیرته پلورونکی دا تشخیص کړي، چې اخیستونکی

دیندار دی او د مال د اخیستلو لپاره یې مالي وضعیت ښه نه دی، نو باید له هغه څخه ژر د پیسو غوښتنه ونه شي او دغه چاره وځنډول شي. په دې اړه الله ﷻ فرمایلي دي: که چیرته اخیستونکی تنګ لاسی و، نو باید د مال تر پیدا کولو پورې وخت ورکړل شي. د اسلام پیغمبر په یوه حدیث کې فرمایلي دي: ^{۹۳}

الله تعالی، آساني راوستونکي کسان، ځوانمرد او زغم لرونکي کسان خوښوي، که چیرته یو شي پلوري ځوانمرده او صبرناک وي او که چیرته یې اخلي هم ځوانمرده او صبرناک وي او که چیرته یو چاته څه ورکوي هم صبرناک او همدارنګه که چیرته له چا نه یو شی وغواړي هم ځوانمرده او صبرناک وي، زموږ په ګران هیواد کې چې له نیم څخه ډیر خلک یې د بیوزلۍ تر کرښې لاندې ژوند کوي، نو محترم سوداګر، باید د ځوانمردۍ دغه اصل په ځانګړې ډول د خوراکي توکو د خرڅلاو په برخه کې په پام کې ونيسي او مراعات یې کړي.

د- دمعاملې دفسخ منل: پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: ^{۹۴} څوک چې د مسلمان ورور رد کړل شوي معامله ومني، الله تعالی به د قیامت په ورځ د هغه له گناهونو او خطاوو څخه ورتیر شي. ددې حدیث شریف په رڼا کې پلورونکي باید د خپل مال د رد په وخت کې چې یو بل څوک یې له اخیستلو وروسته ورته راوړي او سم او پر ځای دلایل ورته ووايي، باید ویي مني او دا لازم نه دی، چې د هغه څخه خپل رضایت څرګند کړي، چې مسلمان ورور ته یې زیان وي. که چیرته د پلورونکو د خوراکي توکو د خرڅلاو په وخت کې د معیار نشتوالی ته پام شی او پوه شي، چې د خلکو روغتیا ته زیان رسوي؛ که چیرې دغسې خوراکي توکي ده ته بیا راوړل کیږي، نو باید د دغسې توکو

د تړون د فسخ (رد) په برخه کې د اسلام د مبارک دین له غوښتنې سره سم، عمل وکړي.

ه- له احتکار څخه ډډه کول:

یو مسلمان سوداګر د خوراکي توکو د بیو د لوړیدو په لټه کې باید ونه اوسي او باید په همدې هیله باندې خپل مالونه ذخیره نه کړي، په داسې حال کې، چې خلک ورته سخته اړتیا لري. پیغمبر ﷺ په یوه حدیث شریف کې فرمایلي دي: ^{۹۵}

محتكر انسان خومره بد دی؛ هغه څوك چې د الله ﷻ له لوري د شيانو د قيمتونو په ښكته كيدو خپه او په لوړېدو يې خوشحاله كېږي څرنگه چې د خوراکي توکو د امنیت له اړخونو څخه یو هم د خوراکي توکو شتوالی او خوړو ته لاسرسی دی، نو پر دې بنسټ، د خوراکي توکو په احتکار سره هغوي ته لاسرسی ستونزمن کیږي، چې په پایله کې د خوراکي توکو له ناامنی سره خلک مخ کیږي.

و- د توکو د عیب نه پټول: پیغمبر ﷺ د یوه پلورنځي تر مخ و چې په هغه کې غنم یا وربشې خرڅیدلې تیریده، چې په دغه پلورنځي کې موجود توکي د پیغمبر ﷺ د حیرانتیا لامل شو. آنحضرت ﷺ ودریدلو او لاس مبارک یې په دغو توکو دننه کړ او په هغه کې یې لندوالی ولیدل او ویې فرمایل: دا لندوالی د څه شي دی؟ هغه کس ورته وویل، چې د بارن لندوالی وررسیدلی دی. رسول اکرم ﷺ وفرمایل: ^(۱۴)

ولې لنده غله پورته نه ږدې، چې خلک یې وويني؟ هر څوک چې له موږ مسلمانانو سره خیانت کوي، هغه زموږ له ډلې څخه نه دی. د خوراکي توکو د امنیت په برخه کې یو مهم بحث د خوراکي توکو سمه ساتنه ده. که چیرته خواړه سالم نه وي، د گټې پر ځای د انسان روغتیا ته زیان رسوي. کله کله داسې هم لیدل شوي دي، چې د هیواد ځینې سوداګر او پلورونکي د ډیر ټیټ کیفیت لرونکي او یا هم خراب خوراکي توکي د گټورو او سالمو خوراکي توکو په نامه خرڅوي. مسلمان سوداګر ته لازمه ده، چې لومړی خو حلال، گټور او سالم خوراکي توکي بازار ته وړاندې کړي او که چیرته خوراکي توکو خپل کیفیت په هر دلیل له لاسه ورکړی وي، نو هغه دې بازار ته نه وړاندې کوي او د وړاندې کولو مخنیوي دې وکړي، ترڅو چې الله ﷻ او رسول اکرم ﷺ له دوي څخه خوشحاله شي.

د خوړو د امنیت په ښه والي کې مرسته: د انسان د ژوند د ټولو اړخونو په ځانګړي ډول د خوراکي توکو په برخه کې د ښه والي او یو له بل سره مرسته د اسلام او شریعت له لازمو لارښوونو څخه دی، لکه

څرنگه چې الله ﷻ فرمایلي دي: ^(۱۵) کوم کارونه چې د نیکي او خدای پالنې دي، په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې گناه او تیری وي، په هغو کې د هیچا ملاتړ مه کوئ. له الله څخه وویږیږئ، د الله عذاب ډیر سخت دی. د مسلمانانو تر منځ یو له بل سره د مرستې او کومک په برخه کې په ډیرو احادیثو کې ټینګار شوي دي. ^(۱۶) له ابوذر رضی الله عنه څخه روایت دی، چې وایي: دوست مې (یعني رسول اکرم ﷺ) د دې لارښوونه راته وکړه او راته ویې فرمایل: هر وخت چې شورو تیاروئ، اوبه یې لږ ور ډیرې کړئ او له هغه څخه خپلو ګاونډیانو ته یوه څمڅه ورکړئ. د اسلامي ټولنې ټول غړي (ښځه او نر) ټول بنسټونه (دولتي او شخصي) په ځانګړي ډول (د سوداګر، شتمنو، بزګرانو او...) مکلف دي، چې تر خپل لاس لاندې کسانو سره مرسته او د مسؤلیت شعور ولري او یو د بل ستونزې او کړاوونه د ځان وګټي او د خپل وس او توان په اندازه یې پر غاړه واخلي. یو له بل سره مرسته وکړئ او له نورو سره د مرستې هیله له ځان سره ولرئ. په حدیث شریف کې راغلي دي: ^(۱۷)

یعني، هېڅ یو له تاسو څخه کامل مؤمن نه گڼل کیږي، ترڅو هغه څه، چې یې د ځان لپاره خوښوي، د خپل مسلمان ورور لپاره هم خوښ کړي. دغه رنگه یو مسلمان د بل مسلمان له مرستې پرته خپل دنیایی او اخروي کارونه په ښه ډول نه شي تر سره کولی او نه هم په یوازي ځان کولای شي، چې د ستونزو او کړاوونو په وړاندې مقاومت وکړي، چې بالاخره دنیا او آخرت ټول کارونه یو د بل له مرستې پرته نه شي تر سره کېدلی، یو له بل سره د مرستې، همکاري، پاکوالي، لږ خوړو او له ډیر خوراک څخه د ډډه کولو، د بوټو، میوو او نورو خوراکي توکو د ځانګړتیاوو او همدارنګه نورو روغتیايي لارښوونو په اړه ډیر زیات حدیثونه راغلي دي، چې په هغو کې د خپل بدن روغتیا او سلامتیا واجب گڼل شوې ده؛ ان په عبادتونو کې هم، لکه روژه یا فرضي حج، چې په ځینو حالتونو لکه سخته ناروغی او یا چې له ښځې سره کوم شرعي محرم نه وي، نه یوازي دا چې پریښودل یی

روا دي، بلکې واجب دي، چې پریښودل شي، په دغسې حالتونو کې واجب کار په حرام کار باندې بدلېږي. نو د ټولنې هر سالم او پوه انسان مسؤلیت لري، چې له خپلو خوړو څخه خبر وي او د خپل بدن د اړتیا وړ څیزونو، په ځانګړي ډول د خوړلو په برخه کې وپېژني او د خپل ځان ډاکټر واوسي او خپل ځان درملنه په خوړو سره وکړي. هر انسان د خپل وس او توان په کچه مکلف دی، چې د خوراکي توکو د ښه والي په برخه کې د ځان او نورو په وړاندې خپل انساني او اسلامي مسؤلیت ترسره کړي. بزګران په کښت او کرکيله کې او سوداګر له کمي او کیفي پلوه د خوراکي توکو په تولید او توزیع او همدارنګه دوکانداران یې له احتکار پرته د ساتنې او د لږ گټې په ترلاسه کولو سره بازار ته یې په وړاندې کولو سره اقدام وکړي، د اسلام مقدس دین د خپلو خوراکي توکو نومونه اخیستلې دي، د بیکلې په ډول: غنم، پیاز، هوربه (سیر)، غوښه، ماهی، شیدې، شات (عسل)، آناز، منه، انګور، انځر، زیتون، خرما او داسې نور، چې دا د ټولو خوراکونو په سر کې ځای لري او د لګښت له مخې بنسټیز ارزښت لري. پردې بنسټ، د کیفیت او کمیت له مخې د خوراکي توکو ښه والی، د انسانانو (کوچنیانو او لویانو) د روغتیا او سلامتیا په برخه کې اساسي رول لري، چې موږ ټول باید په دې برخه کې خپل دیني او ایماني دنده ترسره کړو.

مأخذونه او سرچینې:

- (د خوړو امنیت او تغذیه د اسلام د سپېڅلي دین په رڼاکي) کتاب - کابل ۱۳۹۷ کال مې.
۱. زین الدین ابن النجیم، البحر الرائق: ج ۵، ص ۲۷۷، مکتبه شامله.
۲. سورة النساء: ۲۹.
۳. سمعانی: الأنساب: ۱۱۱/۵.
۴. د البقره سورة ۲۷۵ آیت.
۵. د الجمعة سورة ۱۰ آیت.
۶. د المزل سورة، ۲۰ آیت.
۷. د الفاطر سورة، ۲۱ آیت.
۸. د النور سورت، ۳۷ آیت.
۹. صحیح البخاری، د حدیث شمیره: ۱۷۷۰، سنن ابن ماجه، حدیث: ۲۱۳۹.
۱۰. صحیح ابن حبان، حدیث: ۱۹۴.
۱۱. موطأ الإمام مالک، حدیث: ۱۳۷۰.
۱۲. سنن ابن ماجه، حدیث: ۲۱۹۹.
۱۳. المعجم الکبیر للطبرانی، حدیث: ۱۸۶.
۱۴. صحیح ابن حبان، حدیث: ۴۹۰۵.
۱۵. المایده سورت، ۲ آیت.
۱۶. سنن الدارمی، باب أکثار الماء فی القدر، متفق علیه او سنن ترمذی د: صفة القيامة کتاب: (باب ۵۹)

کارکردها و گزارش‌ها

خبرنگار مجله

د حج د دویم قسط پروسه

د روان کال د ۱ ذوالقعدة/۱۴۴۳ هـ کال چې د (جوزا ۱۰، ۱۴۰۱ هـ ش) کال سره سمون لري، د حج لگښتونو د دویم قسط د سپارلو او د حاجیانو د اسنادو نهایی کولو بهیر د ارشاد، حج او اوقافو وزارت په مرکز او ولایاتونو کې په رسمي توګه پیل شو. د دغه وزارت خبریال د معلوماتو له مخې چې د حجاجو مجتمع ته ورغلی و: وایي، چې نن زیات شمېر حاجیانو د دویم قسط د تحویلولو، د خپلو اسنادونو د طی مراحل او د پاسپورټونو د ترلاسه کولو لپاره صفونه تړلي وو او په دې برخه کې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت له لوري د شته اسانتیاوو د رامنځته کېدو څخه یې مننه کوله. د حاجیانو د دویم قسط د پیسو تحویلولو او اسنادونو د طی مراحل بهیر به په راتلونکو ورځو کې هم دوام ولري. د یادولو وړ ده، چې په دې پړاو کې هغه متقاضیان چې مخکې یې لومړی قسط پیسې تحویل او نوم لېکنه یې کړې او دویم قسط د پیسو تحویلولو وروسته، چې کله یې پاسپورټ ترلاسه او بایومتریک یې وکړ نو بیت الله شریف ته به د تګ لپاره چمتو شي.

آغاز دروس مناسک حج در مرکز و ولایات

۷ ذوالقعدة/۱۴۴۳ هـ ق. که برابر است به ۱۶ جواز/۱۴۰۱ هـ ش، دروس مناسک حج در مسجد مجتمع حجاج زون مرکز به اشتراک مسؤولین وزارت ارشاد، حج و اوقاف، علمای کرام و جمع کثیری از عازمین بیت الله الحرام آغاز گردید. ابتداء علمای کرام در رابطه به فضیلت و اهمیت این سفر مبارک روشنی انداخته و دروس مناسک توسط محترمین هریک: شیخ الحدیث میر محمد فاروق، مولوی قاری سعید الرحمن و مولوی اسرار الحق الی اخیر مراسم به گونه نظری و عملی تدریس می گردد.

طبق اظهارات مسؤولین کمیته مناسک، مطابق پلان کاری این کمیته حلقات درسی مناسک حج برای عازمین بیت الله الحرام در مرکز و ولایات کشور آغاز گردیده است. برنامه های آموزشی مناسک توسط شیوخ و علمای کرام به پیش برده می شود، حجاج محترمی که قسط دوم پول حج را تحویل و اسناد خویش را تکمیل نمودند، از طرف کمیته مناسک به این حلقات معرفی می گردند.

حجاج محترم پس از آموختن مناسک حج و ارایه سؤالات و حاصل نمودن جوابات شان از این پروسه ابراز رضایت نمودند و این دروس را که توسط علمای جید و توانا تدریس می گردد، مفید دانستند.

در پایان دروس یک یک جلد کتاب رهنمای حج و عمره از سوی وزارت ارشاد، حج و اوقاف به دسترس حجاج قرار گرفته و کلب تصویری آموزش مناسک حج، به منظور آموزش هرچه بیشتر آن ها توسط کمیته نشراتی و کمیته مناسک پخش و نشر گردید.

د افغان حاجیانو لومړی ډله په خیر سره مدینې منورې ته ورسیده

د ۱۴۴۳ هـ ق کال د ذوالقعدې ۱۴ مه چې (د ۱۴۰۱ هـ ش کال د جوزا ۲۳ نېټې سره برابره ده)

بیت الله شریف ته تلونکي کسان چې د اسلامي امارت له لور پورې غړو سره له الوداع وروسته سعودي عربستان ته روان شول، مدینې منورې ته ورسېدل.

یادو کسان ته په مدینه منوره کې د افغان بعثي د مسئولینو له خوا هرکلی وشو او وروسته اړوندو ودانیو ته ولېږدول شول. په سعودي عربستان کې د افغان حاجیانو لپاره په دې وروستیو کې د بعثي له لوري په مدینه منوره او مکه مکرمه کې د استوګنې، روغتیا، تغذیې او ترانسپورت په برخو کې د اسانتیاوو برابرولو په اړوند لازم تدابیر نیولي دي. د جوزا په ۲۲ مه نېټه له کابل څخه بیت الله شریف د تلونکو حاجیانو د لېږد بهیر پیل شو او دغه بهیر په چټکۍ سره روان دی. (۳۴۶) تنه په لومړنۍ الوتنه کې ولاړل چې هلته په مدینه منوره کې د خپلو عمارو په اتاقونو کې ځای پر ځای شول، تر اوسه دوه الوتنې ترسره شوي او درېم پرواز لپاره چمتوالی روان دی.

سړ کال له افغانستانه ۱۳۵۸۲ تنه د حج فريضې ادا کولو په موخه سعودي عربستان ته ځي او د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د افغان حاجیانو د لېږد رالېږد لپاره له آریانا او کام ایر هوایي شرکتونو سره هوکړې لاسلیک کړې دي. دا ځل د سعودی عربستان د مدینې هوایي ډګر مسئولینو هم د افغانستان حاجیانو هرکلی وکړ. د مدینې منورې د هوایي ډګر مسئولینو افغان حاجیانو ته د ګلانو او خواړو په ورکولو سره ښه راغلاست ووايه او د حاجیانو له هرکلي وروسته حاجیان خپلو اړوندو ودانیو (عمارو) ته ستانه شول د یادونې وړ ده، چې د وزارت د مشرتابه په هلو ځلو د مدینې منورې حرم شریف ته څېرمه د حاجیانو ودانۍ (عمارې) په اجاره نیول شوې، ترڅو حاجیان د واټن له ستونزې سره مخ نه شي.

کمیته مناسک مدینه منوره

رهبري وزارت ارشاد، حج و اوقاف با تطبيق گام به گام پلان ها و برنامه های مؤثر پروسه حج سال روان توظيف و اعضای بعثه در کمیته های کاری به اساس درایت و تجارب کاری و ایجاد سهولت های مثمر در بخش های مختلف این پروسه لله الحمد توانست به نتیجه مطلوب که همانا موفقیت این پروسه و رضایت حجاج بود نایل گردد. از جمله کمیته های کاری در مدینه منوره یکی هم کمیته مناسک می باشد که فعالیت های ارشادی، رهنمایی لازم محیطی، بردن حجاج به ریاض الجنة، معرفی اماکن مقدسه، تدویر حلقات درسی در عماره ها و مسجد نبوی ﷺ و غیره را به عهده دارد.

معرفی اماکن مقدسه مدینه منوره برای حجاج

کمیته مناسک ضمن اینکه مشکلات حجاج را در داخل و بیرون عماره ها توسط ناظمین مرفوع می سازد، با داشتن پلان مدون خود امسال ۱۳۵۸۲ تن حاجی را با تفاهم رهبری بعثه حج مدینه منوره و سایر کمیته ها طی دو مرحله حج (انتقال حجاج از کابل به مدینه منوره و برگشت حجاج بعد از مراسم حج فرضی از مکه مکرمه) از طریق اجاره گرفتن بس های مدرن، حجاج را به اماکن مقدسه مدینه منوره از قبیل: مسجد قباء، مسجد قبلتین، مساجد سبعة، جبل الاحد و زیارت شهدای احد انتقال داده و در مورد هریک از اماکن متذکره توسط علمای کرام برای حجاج مفصلاً معلومات ارایه می گردید. قابل ذکر است که به طور روزانه با تنظیم کاروان های بزرگ و کوچک بالنوبه مطابق تقسیم اوقات مشخصه این کمیته حجاج به اماکن مقدسه انتقال می گردیدند؛ طوریکه با چندین تن از این حجاج مصاحبه صورت گرفته است، آنها از این سفر معنوی خصوصاً در رابطه به آشنایی از اماکن مقدسه رضایت و خشنودی خود را ابراز نمودند.

تدویر نخستین جلسه ناظمین در مدینه منوره

نخستین جلسه ناظمین تحت ریاست مولوی عبدالولی حقانی رئیس هیئت سکن در عماره مروج الامل به اشتراک مسوولین بعثه مدینه منوره و ناظمین دایر گردید.

در این جلسه رئیس هیئت سکن روی مسوولیت ها و وظایف ناظمین حجاج صحبت نموده و از آنها خواست تا در راستای رسانیدن پیام های ارشادی، رهنمایی های لازم محیطی و آماده سازی حجاج برای عبادت دریغ نورزند.

در این جلسات به ناظمین وظیفه های مشخص سپرده شد تا سهولت های بیشتر در زمینه های مختلف برای حجاج فراهم نمایند.

همچنان در این جلسات روی موضوعات رسیدگی به مشکلات حجاج بحث و تبادل نظر صورت گرفته، متعاقباً ناظمین به

هیئت رهبری تعهد سپردند که از هیچ نوع سعی و تلاش برای موفقیت پروسه حج دریغ نمی ورزند.

تدویر حلقات درسی در حرم شریف مدینه منوره

حلقات درسی برای حجاج در حرم نبوی صلی الله علیه وسلم توسط کمیته مناسک مدینه منوره همه روزه بعد از نماز عصر جریان داشت و حجاج بسیاریه علاقه در این حلقات شرکت می نمودند تا بیشتر در رابطه به فضائل و اماکن مقدسه معلومات حاصل نمایند. در این حلقات درسی فضایل و آداب مدینه منوره، آداب حرم نبوی، فضائل نماز در حرم، مسایل احکام حج و عمره توسط شیوخ و معلمین برای حجاج بیان می گردید. همچنان حلقات جداگانه دروس مناسک برای ولایات توسط ناظمین مربوط دایر می گردید که حجاج هرولایت در مدت اقامت خویش در مدینه منوره از دروس این حلقات مستفید می گردیدند.

تدویر اولین جلسه کاری بعثه مدینه منوره

بتاریخ ۱۳/۱۱/۱۴۴۳ هـ ق جلسه کاری کمیته ها با اشتراک مسؤولین و اعضای رهبری بعثه مدینه منوره تحت ریاست مولوی عبدالولی حقانی رئیس هیئت سکن دایر گردید. ابتداء رئیس هیئت سکن ضمن عرض خیرمقدم به اعضای بعثه اظهار داشت: « مقام محترم وزارت ارشاد، حج و اوقاف و مسؤولین امارت اسلامی افغانستان، اعضای بعثه و ناظمین را برای رسیدگی و حل مشکلات حجاج توظیف نموده اند، بناءً این مسؤولیت ایمانی و وجدانی ما است که در راستای خدمت گزاری به حجاج با کمال صداقت و ایمانداری وظیفه خویش را به سر رسانیده و به استعانت الله متعال نام نیک برای امارت اسلامی مخصوصاً وزارت ارشاد، حج و اوقاف کسب نمائیم».

بعداً مولوی محمد شفیق خطیب عضو هیئت سکن افزودند: ما باید سعی و کوشش نماییم تا فضای مصؤون و مناسب را برای حجاج کرام ایجاد نمایم تا ایشان به دور از هرنوع تشویش و به آرامش خاطر به عبادت شان طوریکه لازم است ادامه دهند، بعداً مولوی شهاب الدین ثاقب رئیس بعثه مدینه منوره کمیته های کاری حج را مشخص ساخته و در این کمیته ها اعضای بعثه را توظیف نمود و برای شان هدایت سپرد که بیشتر از قبل در فراهم آوری تسهیلات برای حجاج سعی و تلاش نمایند.

به مدینه منوره کې د حاجیانو د سکن کمیټې راپور

د حاجیانو هستوگنه د حج په بهیر کې یوه له اساسي او مهمو اړتیاوو څخه ده او د باصلاحیته مسئولینو له لارښوونو سره سم په قراردادي عمارو کې د هغوی ځای پر ځای کول د تسکین کمیټې مسؤلیت دی. د حاجیانو د مختلفو هیلو او د هغوی په منځ کې د مختلفو ذوقونو د شتون له امله، د حاجیانو تسکین کول د حج په بهیر کې یو له ستونزمنو پړاوونو څخه ده او دا کار په بریالۍ او عادلانه توګه تر سره کول د اړوندو کسانو صداقت او نه ستړي کیدونکو هڅو ته اړتیا لري، په همدې موخه د دغې کمیټې مسوولینو او غړو تر خپله وسه هڅه کړې چې د عمارو په خونو کې د حاجیانو د هستوګنې بهیر په دقیق او عادلانه ډول ترسره کړي او څومره چې ممکن وي د اړوندو حاجیانو رضایت او اطمینان تر لاسه کړي، د حاجیانو د اوسیدو او ځای پر ځای کولو د څرنگوالي معلومات په لنډه توګه په لاندې ډول وړاندې کېږي:

په ۱۴۴۳ هجري قمري کال کې په مدینه منوره کې د افغانستان حاجیانو د هستوګنې لپاره (۱۰) ودانۍ (عماري) تر قرارداد څخه لاندې دي او دغه ودانۍ مسجد نبوي ﷺ ته نږدې موقعیت لري.

د حاجیانو له راتګ څخه مخکې د یادې کمیټې لخوا په دقیقه توګه وکتل شوي او د تړون سره سم د استوګنې د ټولو لازمو اسانتیاوو او وسایلو له موجودیت څخه پوره ډاډ او اطمینان حاصل شو او حاجیان په لاندې ځایونو کې ځای پر ځای شوي دي:

- په ۱۳/۱۱/۱۴۴۳ هـ ق نیټه (۳۲۲) تنه حاجیان (فندق المروج الأمل) کې.

- په ۱۴/۱۱/۱۴۴۳ هـ ق نیټه (۱۸۹) تنه حاجیان (فندق المروج الأمل) کې.

- په ۱۴/۱۱/۱۴۴۳ هـ ق نیټه (۱۴۴) تنه حاجیان (فندق الديار الأمل) کې.

- په ۱۵/۱۱/۱۴۴۳ هـ ق نیټه (۵۳۹) تنه حاجیان (فندق الديار الأمل) کې.

- په ۱۵/۱۱/۱۴۴۳ هـ ق نیټه (۱۴۲) تنه حاجیان (فندق السرايا الأمل) کې.

- په ۱۴۴۳/۱۱/۱۶ نیټه (۳۷۹) تنه حاجیان (فندق السرايا الأمل) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۶ نیټه (۲۸۴) تنه حاجیان (فندق السلسيل) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۷ نیټه (۴۲۴) تنه حاجیان (فندق البراق الذهبی) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۷ نیټه (۲۶۶) تنه حاجیان (فندق السلسيل) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۷ نیټه (۳۲۳) تنه حاجیان (فندق الطایف النبراس) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۷ نیټه (۳۴۶) تنه حاجیان (فندق المدينة البيتي) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۸ نیټه (۳۴۲) تنه حاجیان (فندق الطایف النبراس) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۱۹ نیټه (۶۹۰) تنه حاجیان (فندق میرا مار) کې .
 - په ۱۴۴۳/۱۱/۲۰ نیټه (۳۴۵) تنه حاجیان (فندق بارادایس) کې .
 په ټولیزه توګه د ۱۴۴۳/۱۱/۱۳ نیټې څخه تر ۱۳۴۳/۱۱/۲۰ نیټې پورې (۴۷۳۵) حاجیان د اړوندو مسؤلینو سره په همغږۍ په (۹) فندقونو کې ددې کمیټې لخوا ځای پر ځای شوي دي .
 د یادونې وړ ده ، چې د حاجیانو د تسکین کمیټې د نورو کمیټو له مسؤلینو او غړو سره په همغږۍ د خپلو دندو او مسؤلیتونو د سرته رسولو ترڅنګ په وار وار د افغان حاجیانو ستونزې او غوښتنې په هرو ممکنو شرایطو او حالاتو کې له یو بل سره شریکې کړي او حل کړي دي .

په مکه مکرمه کې د حج پروسې لومړۍ کاري غونډه ترسره شوه .
 یکشنبې ، ۲۰ ذوالقعدة ۱۴۴۳ هـ ق کال چې د ۱۴۰۱ هـ ش کال د جوزا د میاشتې ۲۹ نېټې سره سمون لري
 د ارشاد ، حج او اوقافو وزارت مالي او اداري رئیس مولوي عبدالولي حقاني په مشرۍ د مکې مکرمې د کاري کمیټو له مسؤلینو سره د افغانستان د بعثې په مرکزي دفتر کې غونډه ترسره شوه .
 غونډه د قرآن عظیم الشان د څو مبارکو آیتونو په تلاوت سره پیل شوه ، ورپسې مولوي عبدالولي حقاني د حج پروسې په ځانګړې ډول د بعثې د غړو او د کمیټو د مسؤلینو پر مسؤلیتونو ، د دغه بهیر د پرمخ وړلو او د هغې د پایلو په تړاو خبرې وکړې . نوموړي زیاته کړه ، د بعثې هر غړی باید د دندې معیارونه په پام کې ونیسي او خپله دنده د حاجیانو د خدمت او د خدای جلّ و علا د رضا په خاطر په ښه او غوره طریقي سره ترسره کړي .
 ښاغلی حقاني همدا راز د هرې کمیټې مسؤلینو ته د خپلو دندو په اړه توضیحات ورکړل . په پای کې نوموړي ټینګار وکړ چې د حج په بهیر او پای کې به د کاري کمیټو فعالیتونه وڅیړل شي او د مکافاتو او مجازاتو اصول به په جدي توګه په پام کې ونیول شي .

له مدينې منورې څخه مکې مکرمې ته د حاجیانو لومړۍ کاروان روان شو
 ۲۱ ذوالقعدة ۱۴۴۳ هـ ق کال چې د ۳۰ جوزا ۱۴۰۱ هـ ش کال سره برابره ده
 د لومړۍ الوتنې محترم حاجیانو د اتو ورځو او شپو له تېرولو او په مسجد نبوي کې له طاعاتو او عباداتو او د سپېڅلي زیارت له کولو وروسته ، د مدينې منورې څخه د ترحیل کمیټې په وساطت له ناظمینو سره یوځای په اوو عصري بسونو کې د مکې معظمې په لور روان شول .

ابراز رضایت حجاج محترم از روند پروسه تنظیم پرواز ها

۱۴۴۳/۱۱/۱۷ هـ . ق که مصادف است به (۲۷ جوزا سال ۱۴۰۱ هـ ش)

یک تعداد حجاج زون مرکز در مورد پروسه انتقال حجاج سال روان از طی مراحل اسناد سفر شان به (عربستان سعودی غرض ادای فریضه الهی) ، سهولت های فراهم شده و رویه خوب مجاهدین و کارمندان وزارت ارشاد ، حج و اوقاف ابراز خرسندی نمودند .

حجاج محترم از امارت اسلامی افغانستان که زمینه سفر شان را با سهولت و طی پروسه شفاف مهیا نموده است ، قدردانی نمودند .

قابل یاد آوری است که کمیته ملی حج به ریاست محترم مولوی عبدالسلام حنفی معاون رئیس الوزرا غرض تسهیل هر چه

بیشتر این پروسه دینی و ملی ایجاد گردیده است.

وزارت ارشاد، حج و اوقاف امارت اسلامی افغانستان به مثابه نهاد معتبر دینی مصمم است تا در ارائه خدمات امور دینی برای مردم متدین کشور با جدیت عمل نموده و این مسؤولیت دینی و ملی خویش را به وجه احسن ادا نماید؛ که لله الحمد این پروسه به یاری و نصرت الهی و پشت کار مسئولین و منسوبین بخصوص فضیلت مآب شیخ الحدیث مولوی نورمحمد ثاقب وزیر ارشاد، حج و اوقاف موفقانه جریان دارد.

مرکزي زون د حجاجو مجتمع، د ليرد کمېټې فعاليتونه

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د محترم مقام تر څارنې لاندې، د مرکزي زون د حجاجو مجتمع د ليرد کمېټې مسئولین او غړي په دغه مجتمع کې د جاجيانو لپاره د استوگنځايونو او کابل نړيوال هوايي ډگر ته د هغوي د ليرد په کارونو بوخت دي او دغه لړۍ روانه ده.

سعودي عربستان ته د الوتنې لپاره هوايي ډگر ته د جاجيانو د ليرد بهير، د هغوی د اسنادو له بشپړولو او د ويزو په درلودلو سره د صادر شويو پاسپورټونو د ترلاسه کولو وروسته د الوتکې ظرفيت او د الوتنې د ليست ترتيب ته په کتلو سره ترسره کيږي. د جاجيانو په مجتمع کې د دغې کمېټې د غړو له خوا د الوتنې د بشپړ شوي لېست له لوستلو وروسته، جاجيان په ځانگړيو شويو بسونو کې د هغو ظرفيت ته په پام سره ځای پر ځای کيږي او امنيتي ادارو سره په همغږۍ تر کابل نړيوال هوايي ډگر رسول کيږي. کله چې هوايي ډگر ته جاجيان ورسېږي، نو د تنظيم کمېټې له لوري د هوايي ډگر دننه ځای ته لارښوونه ورته کيږي او د وسایلو او اسنادونو له چک وروسته د انتظار صالون ته ليردول کيږي چې بيا د آريانا او يا هم کام ایر هوايي شرکت له لوري سعودي عربستان ته ليردول کيږي.

فعاليت ناظمين رياست ارشاد، حج و اوقاف ولايت کابل در مدينه منوره

۱۴۴۳/۱۱/۲۰ هـ ق

در مورد ترحيل حجاج کرام از مدينه منوره به سوی مکه مکرمه و ادای عمره، برای حجاج رهنمایی های صورت گرفت: قرار هدايت بعثه افغانستان مطابق جدول، شهرت حجاج کرام ولسوالیهای ولايت کابل در عماره های واقع مدينه منوره ترتيب گردید و به تمام حجاج اطلاع داده شد که جهت سفر به سوی مکه مکرمه آماده گی خود را بگيرند. همچنان از طرف ناظمين به تمام حجاج رهنمایی های سفر و اعمال عمره بشکل منظم بيان گردید و از آن جمله اين که حجاج کرام بايد در ذوالحليفه احرام عمره را بسته نمايند.

ديدار هيئت سکن با اعضای بعثه در مکه مکرمه

در اين دیدار مولوی عبد الولی حقانی رئیس هیئت از مسؤولین مکاتب تقاضا نمود تا باتمام سعی و تلاش، مطابق به اصول و قوانین کشور شاهی عربستان سعودی خدمت حجاج کشور را نمایند.

در سال روان هجری قمری تنظیم امور حجاج افغانستان در مینا، عرفات و مزدلفه مربوط به مکتب های (۲۶-۲۷ و ۲۸) گردیده بود.

هیئت اعزامی وزارت ارشاد، حج و اوقاف از خیمه های حجاج افغانستان در مینا، عرفات و مزدلفه دیدن به عمل آورد، و از آمادگی های لازم برای عرضه خدمات به حجاج افغانستان در مشاعر اطمینان حاصل نمودند.

هیئت متذکره در زمینه با مسؤولین مربوط صحبت نموده تا برای حجاج افغانستان در مینا خیمه های که نزدیک به جمرات و در عرفات خیمه های که نزدیک به جبل الرحمة باشد تعیین گردد که از جانب مسؤولین تنظیم امور در مشاعر اطمینان داده شد.

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ
اَعُوْذُ بِكَ
وَبِعِزَّتِكَ
وَبِكِبْرِيَّتِكَ
وَبِعِزَّتِكَ
وَبِكِبْرِيَّتِكَ

۱۴۰۴

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معارف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بدستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

پیام حق مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
پیام حق در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.
پیام حق در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.
پیام حق استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.
پیام حق در انتظار انتقاد های سالم پیشنهاد های سازنده و نظریات ارزنده شماست
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبین آراء و نظریات نویسندگان می باشد.

شماره های تماس و صفحات الکترونیکی:

(۰۲۰)۲۲۱۴۲۵۱
۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰۱۷۷۶۶

payamhaq@yahoo.com
payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

د اطلاعاتو او عامه پوهاوي ریاست

کابل شهرنو، چهارراهی فیض محمد خان

چاپ: مطبعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Hajj and Religious Affairs
د اطلاعاتو او عامه پوهاوي ریاست

د کندهار بزار سره جامع (سور جومات)

دور دوم، سال بیستم

شماره سوم (ذوالقعدة الحرام) سال ۱۴۴۳ هـ ق

مطابق جوزا و سرطان سال ۱۴۰۱ هـ ش